

HØYRES STORTINGSVALGPROGRAM

2025–2029

Det er usikre tider i verden. Vår trygghet og våre grunnleggende verdier er under press. Norge og Europa må ta et større ansvar for vår egen sikkerhet og fremtid.

Samtidig står vi overfor store, langsiktige utfordringer vi må løse for at Norge skal være et godt land å bo i for våre barn og barnebarn. Færre unge skal fremover bære flere eldre, og økonomien vår blir trangere.

I møte med dette trenger Norge en ny regjering, med handlekraft til å ta de rette valgene i dag, samtidig som vi bygger landet vårt sterkere for i morgen.

Det er tid for å prioritere det viktigste først. Høyre velger løsninger fremfor slagord. Løsninger som styrker forsvarsevnen vår, som løfter verdiskapingen og økonomien, som gir syke raskere behandling, og som gjør at barna våre lærer mer på skolen.

Høyre vil la folk og bedrifter få utfolde seg, og vi vil ta tak i de utfordringene som står i veien for å lykkes. For vi tror det er summen av alle gode krefter i samfunnet, og vår felles innsats i dag, som avgjør hvilket Norge vi får i morgen.

I en farligere verden må vi ruste oss for å stå imot trusler fra autoritære regimer. Derfor vil Høyre ha et massivt løft for Forsvaret. Vi må bli sterkere, raskere og bedre forberedt for å kunne beskytte oss selv og våre allierte. Vi må produsere mer våpen og ammunisjon i samarbeid med Europa. Samtidig må vi bekjempe den økende kriminaliteten her hjemme. Høyre vil bygge et moderne politi og rettsvesen som kan forebygge bedre, avdekke mer og gi strengere straffer.

Opprustning er dyrt og kommer til å kreve mye av oss. Skal vi bli sterkere, må vi løfte verdiskapingen og økonomien. Det er nå vi legger grunnlaget for hva Norge skal leve av i morgen. Når bedrifter vokser, ansetter folk og tjener penger, skaper de større verdier til fellesskapet. Derfor vil vi gjøre Norge til et av verdens beste land å starte og drive bedrift i. Høyre vil senke skatter, forenkle byråkrati og få opp forutsigbarheten. Skattene skal bli betydelig lavere for alle. Vi vil at du skal få beholde mer av det du tjener. For det skal lønne seg å jobbe, og å gjøre en ekstra innsats.

Samtidig som vi bygger landet vårt sterkere for fremtiden, må vi løse de største og viktigste utfordringene for folk her og nå. Over 250 000 nordmenn står i helsekø. Mange får livet satt på vent og blir lenge borte fra jobb. Høyre vil styrke de offentlige sykehusene, og ta i bruk mer ledig kapasitet hos private for å få ned ventetidene. Pakkeforløp for kreft har vært en suksess, og vi vil utvide dette til flere sykdommer. Vi vil også innføre fritt behandlingsvalg, og gjøre mer for alle som sliter psykisk og med rusavhengighet.

En god skole forbereder barna våre på både arbeidslivet og voksenlivet. Her legges grunnlaget for et godt liv for den enkelte og for fremtidens velferdssamfunn. I dag går over 15 000 unge ut av skolen hvert år uten å kunne lese skikkelig. Høyre vil at skolen skal se den enkelte og erkjenne at barn lærer ulikt. Elever som sliter, må fanges opp tidlig og få oppfølging. Faglig sterke må få utfolde seg. Vi vil gjenreise respekten for læreren. Læreren skal få mer tid til å være lærer, og disiplinen må tilbake i klasserommet.

Det er tid for å prioritere det viktigste først. Høyre velger løsninger fremfor slagord.

Innhold

Innhold	2
Mer samarbeid og et sterkere forsvar	5
Utenriks, handel og samarbeid	5
Ukraina	6
Forsvar og sikkerhet	7
Nordområdene	8
Utviklingspolitikk	9
En tryggere hverdag	11
Politi og påtalemyndighet	11
Domstoler	12
Straff og samfunnsvern	12
Kriminalomsorg	13
Ungdoms- og gjengkriminalitet	14
Vold i nære relasjoner	15
Hatkriminalitet og ekstremisme	16
Forberedt når krisen kommer	17
Et kunnskapssamfunn som gir muligheter for alle	19
Barnehage	19
Grunnskole	20
Videregående opplæring	22
Fag- og yrkesopplæring	23
Lærere, skoleledere og skoleeiere	24
Universiteter og høyskoler	26
Forskning og utvikling	27
Fagskoler - Høyere yrkesfaglig utdanning	28
Studentvelferd	29
Lære hele livet	29
Trygg økonomisk styring	31
Skatt og avgift	32
Verdiskapende næringsliv	33
Data- og teknologidrevet næringsliv	34
Reiseliv	35
Mineraler i fjellet og på havbunnen	36
Havbaserte næringer	36
Landbruk, mat og dyrevelferd	38
Bærekraftig skogbruk	39
Veien til lavutslippssamfunnet	40
Energi for fremtiden	40
Lavere utslipp, høyere verdiskaping	42

Grønn transport.....	43
Fra lineær til sirkulær økonomi.....	44
På lag med naturen.....	45
Pasientens helsetjeneste.....	47
Forebygging og folkehelse	47
Sykehus og spesialisthelsetjenester.....	48
Faglig sterk helsetjeneste.....	49
Leve hele livet med god eldreomsorg	50
Psykisk helse.....	51
Rusomsorg	52
Kvinnehelse	53
Helsenæring og legemidler	53
Bioteknologi	54
Et inkluderende arbeidsliv	55
Et trygt og fleksibelt arbeidsliv	55
Inkluderende arbeidsliv	56
<i>Sykefravær</i>	57
Arbeidslivskriminalitet	58
Pensjon og aldersgrenser.....	59
Arbeidsinnvandring	60
Samferdsel som binder landet sammen.....	61
Vei.....	62
Jernbane.....	63
Kyst og havn	63
Luftfart.....	64
Kollektivtransport og byområdene	64
Sterke familier og trygg oppvekst.....	65
Barnevern	66
Likestilling	68
På lag med forbrukeren	69
Kultur som beriker	70
Norsk kulturarv og språk.....	71
Medier og ytringsfrihet	72
Tro og livssyn	73
Urfolk og nasjonale minoriteter	73
Idrett, frivillighet og friluftsliv.....	74
Innvandring og integrering.....	76
Asyl- og flyktningpolitikk.....	76
Statsborgerskap og permanent opphold	77
Integrering	77
Negativ sosial kontroll og æreskriminalitet	79

En effektiv og brukerorientert offentlig sektor.....	80
Digitalisering	81
Levende lokalsamfunn i hele landet	83
Byer	85
Distrikt	85
Bolig og utbygging	86
Valg og demokrati.....	88

Mer samarbeid og et sterkere forsvar

Verden er blitt et farligere sted de siste årene. Russlands brutale angrepskrig mot Ukraina har kraftig forverret den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa. Spenningen øker også andre steder i verden. Tiår med demokratisk fremgang er snudd til tilbakegang. Autoritære regimer finner sammen i nye interessefellesskap som utfordrer Norges og våre alliertes sikkerhet. Nye digitale og hybride trusler utgjør alvorlige sikkerhetsutfordringer i gråsonen mellom krig og fred.

Norge er et lite land med en åpen økonomi. Den regelstyrte verdensordenen som har eksistert etter andre verdenskrig, har tjent oss godt. Felles spilleregler for internasjonal handel er avgjørende for at vi kan ha et stort marked for våre eksportprodukter, og et forutsigbart marked for import av varer vi trenger. Forpliktende samarbeid er grunnlaget for en utvikling i verden hvor ulikhet i og mellom land blir mindre, hvor migrasjonspresset på Europa reduseres, og hvor vi lykkes med felles innsats for å hindre farlige klimaendringer. Internasjonale normer, spilleregler og institusjoner er under betydelig press. Dermed er også norske interesser under press.

Utenriks, handel og samarbeid

Høyre vil forsterke Norges allianser og jobbe for en regelstyrt verdensorden. Vårt forsvar hviler på vår nasjonale forsvarsevne, NATO og bilaterale avtaler med våre allierte. NATO er bærebjelken i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Norge må bidra mer i sine allianser enn i dag. Vårt samarbeid med EU må forsterkes, særlig innenfor beredskap. Høyre vil fortsette å utvikle samarbeidet med Norges nærmeste allierte i EU og NATO.

EU forsterker samarbeidet på stadig flere områder, som helseberedskap, forsvar og sikkerhet. Dette er områder som ikke er omfattet av EØS-avtalen, men det er i Norges interesse å delta også her. Det er i vår interesse å komme inn så tidlig som mulig i de politiske prosessene som angår oss. Dagens vente-og-se-politikk må erstattes av en effektiv europapolitikk hvor vi får større gjennomslag for norske interesser. Høyre mener norsk velferd, sikkerhet og konkurransekraft blir bedre om Norge blir fullverdig medlem av EU.

Høyre er prinsipielt for en mest mulig fri og rettferdig handel og ønsker å utvide Norges handelsforbindelser. Handelen må innrettes slik at den minimerer avhengigheter og risikoer knyttet til land vi ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med. Høyre vil redusere sårbarheten som kan oppstå knyttet til handel med andre land, samtidig som vi vil sikre store og attraktive markeder for våre bedrifter.

Høyre vil

- ivareta Norges posisjon som en aktiv og troverdig NATO-alliert ved å styrke vårt eget forsvar i betydelig grad og styrke vår evne til å bidra i det kollektive forsvaret av NATO
- arbeide for norsk EU-medlemskap, føre en effektiv europapolitikk, fordype sikkerhets- og forsvarssamarbeidet med EU og forsvare EØS-avtalen
- arbeide for en mer omforent europeisk sikkerhetspolitikk, i tett samarbeid med USA, hvor Europa gjør seg mer strategisk og politisk uavhengig av land som utgjør en sikkerhetspolitisk risiko
- prioritere utenrikstjenestens menneskelige og økonomiske ressurser slik at de best mulig ivaretar norske interesser
- arbeide for nødvendige reformer av FN og WTO for å sikre effektivitet og legitimitet i de viktigste internasjonale organene

- være en pådriver for frihandel og inngåelse av handelsavtaler med tredjeland, herunder utviklingsland
- arbeide for at menneskerettighetene respekteres i alle land, med særlig vekt på utsatte minoriteter
- bidra til at LHBT+-personers rettigheter ivaretas og inkluderes i internasjonale menneskerettigheter og bærekraftsmål
- unngå å gjøre oss ensidig avhengige av viktige verdikjeder og varer fra land vi ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med
- kontrollere utenlandske direkteinvesteringer, slik at ikke aktører som kan utgjøre en sikkerhetspolitisk risiko for Norge, gjennom investeringer kan utøve politisk press eller gjøre strategiske oppkjøp til skade for norsk sikkerhet
- at Norge skal samarbeide tett med EU om tiltak som hindrer stater i å bruke handel og investeringer til å true våre sikkerhetspolitiske interesser
- at meldeplikt for utenlandsk eierskap skal følge like strenge regler som i EU
- at Norge skal jobbe sammen med EU om å innføre strengere regler for hva selskaper fra land Norge ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med, kan eie i Norge og i Europa
- aktivt motvirke negativ innflytelse fra fremmede stater blant annet gjennom styrking av nasjonal lovgivning og samarbeid med våre allierte
- støtte land som risikerer å bli ofre for russisk aggresjon og påvirkningsaktivitet
- begrense hvilken aktivitet Russland får lov til å drive i norske farvann
- holde norsk samarbeid med Russland på et minimum, og utforme en russlandspolitikk for en varig endret sikkerhetspolitisk situasjon
- arbeide for sterkere internasjonalt samarbeid for gjensidig kjernefysisk nedrustning og mot spredning av atomvåpen og andre masseødelegelsesvåpen
- legge til grunn en tostatsløsning mellom Israel og Palestina som langsiktig mål for Midtøsten-politikken, i tråd med folkeretten og Sikkerhetsrådets resolusjoner

Ukraina

Høyre står sammen med Ukraina i landets kamp for frihet og støtter det norske Nansen-programmet for å hjelpe Ukraina. Europa er ikke trygt før krigen er avsluttet og et fritt og selvstendig Ukraina har startet sin gjenoppbygging. Behovene for både bistand og private investeringer vil øke betydelig. Norge må støtte Ukrainas gjenoppbygging, både sivilt og militært.

Høyre vil

- øke den økonomiske støtten til Ukraina betydelig
- gi betydelig våpenstøtte til Ukrainas frihetskamp, herunder støtte til produksjon av våpen og ammunisjon i regi av ukrainsk forsvarsindustri
- støtte den sivile forsvarskampen, for eksempel ved å styrke energisystemet, kritisk infrastruktur og helsetjenesten samt minerydding og støtte til privat sektor
- støtte gjenoppbygging av Ukraina, blant annet ved å ta initiativ til et gjenreisingsfond der vi også inviterer andre land til å være med
- støtte en prosess for ukrainsk NATO-medlemskap
- øke samarbeidet med Ukraina der det er relevant, og bidra til at norsk næringsliv investerer der

- trappe opp støtten til rehabilitering av krigsskadde fra Ukraina

Forsvar og sikkerhet

Forsvaret av Norge er statens fremste oppgave. Forsvaret skal bli sterkere, raskere og bedre forberedt. Høyre vil prioritere forsvar og sikkerhet over andre politiske mål. Dette er nødvendig for å ivareta nasjonal sikkerhet, beskytte vår suverenitet, sikre Norges handlefrihet og opprettholde stabilitet i en uforutsigbar verden. Et sterkt forsvar bidrar til å avskrekke potensielle fiender, tydeliggjør vår posisjon som en troverdig NATO-alliert og gir trygghet for innbyggerne. I svært urolige tider med konflikter flere steder i verden står Norge nå overfor den største sikkerhetspolitiske utfordringen siden andre verdenskrig.

Høyre vil gjennomføre en kraftig styrking av forsvarsevnen- og viljen på både kort, mellomlang og lang sikt. Den brede, tverrpolitiske enigheten om langtidsplanen for forsvarssektoren (LTP) skal ligge til grunn, men den sikkerhetspolitiske situasjonen krever at ambisjonene i planen fremskyndes og utvides.

Høyre vil sikre god styring av investeringene i forsvarssektoren og sørge for at personell med riktig kompetanse blir rekruttert til, og blir værende i, Forsvaret. Våre veivalg må også ses i sammenheng med Finlands og Sveriges inntreden i NATO.

Høyre vil

- styrke Forsvaret i tråd med forliket om langtidsplanen for forsvarssektoren (LTP), herunder
 - anskaffe nye fregatter, ubåter og andre fartøyer til Sjøforsvaret
 - styrke kampkraften i Hæren og Heimevernet, blant annet med flere soldater og kampvogner, langtrekkende presisjonsild, luftvern, droner og helikoptre
 - styrke luftvernet betydelig, blant annet med langtrekkende luftvern, og vurdere behovet for langtrekkende luftvern knyttet til flere geografiske områder i Norge
- utvide og fremskynde ambisjonene i LTP, blant annet ved å øke finansieringen og trappe opp øvings- og treningsaktiviteten i hele Forsvaret
- gjennomføre prosjekter og investeringer i LTP som er klare til implementering
- styrke beredskapen og aktiviteten, samt øke beholdningene av ammunisjon og materiell
- bedre overvåkingen, tilstedeværelsen og kontrollen i våre nærområder
- fremskynde arbeidet med en ny dronestrategi, og sørge for at teknologiske og operative erfaringer fra krigen i Ukraina tas med i utviklingen av Forsvaret
- utnytte mulighetene svensk og finsk medlemskap i NATO gir for tettere forsvarssamarbeid i Norden
- ivareta vår sikkerhet, forsvaret av Norge og våre allianseforpliktelser gjennom praktiseringen av retningslinjene for militær aktivitet og tilstedeværelse. Norden er nå ett sammenhengende operasjonsområde
- styrke vår nasjonale forsvarsindustri og delta i europeisk samarbeid om forsvarsindustri
- øke produksjonskapasiteten for våpen, ammunisjon og annet strategisk viktig materiell i Norge og sikre forsvarsindustrien tilgang på kraft
- øke samarbeidet mellom norsk og ukrainsk forsvarsindustri

- styrke forsvarsviljen i befolkningen, gjennom blant annet å kalle inn flere vernepliktige til førstegangstjeneste i tråd med LTP, modernisere totalforsvarskonseptet og øke evnen til å utnytte frivillige bidrag til Forsvaret
- styrke opplæringen om Forsvarets samfunnsoppdrag og totalforsvarskonseptet i den videregående opplæringen
- at alle nye årskull med vernepliktige, som ikke avtjener førstegangstjeneste, på sikt skal gjennomgå et kort grunnkurs i militær motstand
- tilby kurs i militær motstand for sivilbefolkningen som et frivillig tilbud, med vekt på grunnleggende ferdigheter og overlevelse
- oppgradere viktig samferdselsinfrastruktur for Forsvarets logistikk, særlig strekninger aktualisert gjennom svensk og finsk medlemskap i NATO
- legge til rette for flere sivile arbeidsplasser i nærheten av der Forsvaret er lokalisert
- fornye forsvarssektorens personellpolitikk for å rekruttere og beholde kompetansen den trenger
- styrke karriere- og utviklingsmulighetene i Forsvaret, med mål om at flere blir værende lenger
- legge til rette for at partene kan forhandle frem løsninger som gjør at en større del av personellets inntekt blir pensjonsgivende
- oppheve fratredelsesplikten ved oppnådd særaldersgrense i Forsvaret
- ha nulltoleranse for mobbing og seksuell trakassering i Forsvaret
- legge til rette for at Forsvaret kan samarbeide mer med sivil sektor og næringslivet i gjennomføringen av LTP
- at norske små og mellomstore bedrifter får mulighet til å delta i gjenkjøpsprogrammer
- ivareta veteranene fra internasjonale operasjoner og sørge for at veteranene og deres nærstående får en god og helhetlig oppfølging
- styrke forskningen på veteraners levekår

Nordområdene

Nordområdene er Norges viktigste sikkerhetspolitiske region og strategiske ansvarsområde. Sikkerhetspolitikken skal bygge på avskrekking og beroligelse. Tidsskiftet i europeisk sikkerhetspolitikk betyr tyngre nasjonal militær tilstedeværelse i nord, mer alliert trening og øving i nordområdene, oppbygging av forsvarsevne og tettere samarbeid med Sverige og Finland. Det nordiske forsvarssamarbeidet, basert på NATO-medlemskap, betyr tettere samarbeid om logistikk som har både militær og sivil betydning.

Nord-Norge er viktig for Europas sikkerhet. I regionen finnes det store ressurser som kan bidra til å gjøre europeisk industri mindre avhengig av import av strategisk viktige råstoffer. Det er i Norges, EUs og NATOs interesse at nordområdene er en nærings- og befolkningsrik region. Kapital, kraft og kompetanse vil være viktige satsingsområder.

De særskilte tiltakene i Nord-Troms og Finnmark (tiltakssonen) gir ikke lenger tilstrekkelige resultater når det kommer til å opprettholde bosettingen. Den økte sikkerhetspolitiske betydningen av Nord-Norge og de økte investeringene som følge av opprusting av forsvar og infrastruktur, kombinert med økt behov for naturressurser, gir store muligheter for fremtidig vekst. Høyre vil prioritere kunnskapsbaserte initiativ og tiltak som styrker innsatsen for å opprettholde, og helst øke, befolkningen i Nord-Norge. De persons- og bedriftsrettede tiltakene i Nord-Troms og Finnmark

skal vurderes innenfor rammene av dagens tiltakssone, herunder vurdere om lavere personskatt kan være mer virkningsfullt.

Høyre vil

- bygge ut infrastruktur i Nord-Norge som både understøtter en økt forsvarssatsing og legger til rette for utvikling av næringsliv
- styrke etterretnings- og overvåkningskapasiteter i nordområdene, inkludert tiltak for å motvirke informasjonsoperasjoner som kan undergrave nasjonal sikkerhet
- jobbe for at både norske, europeiske og amerikanske aktører skal ønske å investere mer i nordområdene
- vurdere innretningen av de særskilte tiltakene i Nord-Troms og Finnmark (tiltakssonen) for å få bedre resultater for tilflytting og økt verdiskaping
- legge til rette for næringer med naturgitte fortrinn i nordområdene som romindustri, energi, havbruk og fiske, reiseliv, prosessindustri og mineraler
- bidra til utvikling av arbeidsplasser knyttet til kraft og industri i Nord-Norge, basert på erfaringene fra Nord-Sverige hvor samarbeid mellom lokale og sentrale myndigheter, og næringsliv har bidratt til befolkningsøkning
- forske mer på klima- og naturendringene i arktiske strøk
- forsterke grensekontrollen mot Russland, og vurdere om det er behov for bedre fysisk sikring av deler av grensen
- styrke beredskap og overvåkning av Barentshavet, og ivareta norske interesser i forbindelse med aktivitet knyttet til Den nordlige sjørute
- styrke norsk tilstedeværelse på Svalbard gjennom et attraktivt og robust familiesamfunn i Longyearbyen, samt ivareta norsk suverenitet gjennom tydelig myndighetsutøvelse og statlig ansvar for kritisk infrastruktur

Utviklingspolitikk

Høyre vil innrette bistanden slik at den oppnår størst mulig effekt og bidrar til systemendring i landene vi engasjerer oss i. Antall mottakerland bør begrenses, og bistanden må ha mest mulig geografisk og tematisk konsentrasjon. Digitalisering og ny teknologi kan bidra til mer kostnadseffektiv bistand og humanitær hjelp som når ut til flere, med større effekt.

Norge har et internasjonalt ansvar for, og en betydelig egeninteresse i, at verdens fattige land oppnår en mer bærekraftig utvikling enn i dag. Fattigdom, sult, klimaendringer, svakt styresett og manglende tilgang til arbeidsplasser, energi, utdanning og helsetjenester er viktige årsaker til krig, konflikt og migrasjon. En fredeligere verden med mindre fattigdom og mer samarbeid gir mindre internasjonal spenning og uro. Det er i Norges interesse at ulikhetene i og mellom land reduseres.

Krisene i verden blir dypere, mer brutale og mer langvarige. Derfor må den humanitære bistanden økes og ses tydeligere i sammenheng med utviklingspolitikken. Høyre vil vektlegge langsiktig bistand som gjør at enkeltmennesker, familier og land kan klare seg selv på sikt. Vi vil bidra til at det skapes demokratiske samfunn der toleranse og frihet er bærende verdier. Vi vil videreføre satsingen på utdanning og kapasitetsbygging i offentlig sektor i utviklingsland, spesielt innenfor skatt og handel. Utviklingsland må få tilgang til privat kapital for å gjøre investeringer som er nødvendige for å jobbe seg ut av fattigdom.

Bistand alene vil aldri være tilstrekkelig for at et land skal kunne oppnå bærekraftig utvikling. Bistandsprosjekter som bidrar til å mobilisere privat kapital og ressurser fra landene selv, må derfor

prioriteres. Risikoavlastning for privat kapital gjennom garantiordninger og Norfund må prioriteres høyere enn i dag. Høyre vil støtte opp under multilateralt samarbeid ved at Norge tar en aktiv rolle i de organisasjonene og utviklingsbankene vi deltar i.

Høyre vil

- gjennomføre en kritisk gjennomgang av norske bistandsmidler for å sikre mer kostnadseffektive og målbare resultater og for å redusere korrupsjonsrisiko
- styrke satsingen på kunnskap i forvaltningen og sørge for mer åpenhet om bruk og resultater av bistanden
- konsentrere bistanden om helhetlig innsats i prioriterte land, og investere mer i globale fellesgoder som klima, pandemiberedskap og sikkerhet
- at Norge skal være en pådriver for likestilling og kvinners rettigheter internasjonalt, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter
- ha et langsiktig perspektiv på norsk bistand, og prioritere utdanning, global helse, næringsutvikling, kapasitetsbygging og multilateralt samarbeid
- at norsk bistand skal bidra til nasjonal ressursmobilisering og økt politisk vilje til endring i mottakerlandene
- arbeide for økt handel mellom Norge og verdens fattige land samt mellom fattige land
- legge til rette for betydelig økning i private investeringer i utviklingsland gjennom blant annet garantiordninger og økt kapitaltilførsel til Norfund

En tryggere hverdag

Tryggheten vår trues av kriminalitet i Norge og av utenlandske kriminelle nettverk. Statens viktigste oppgave i et samfunn er å gi innbyggerne trygghet. Grensekryssende organisert kriminalitet er en av de store truslene mot landet vårt. Et tilstedeværende politi og sikkerhetstjeneste, synlige tollere ved grensene og en bedre grensekontroll, en rettssikker saksgang i domstolene og en kriminalomsorg som bidrar til å redusere gjentakelse, er viktig for innbyggernes trygghet. Gjennom en god oppvekst og ved å motvirke utenforskap forebygger vi kriminalitet.

Politi og påtalemyndighet

Politiet skal være til stede der det er behov – i hele landet og på nett. Politiet skal være lett å nå og yte god og effektiv service. Politiets hovedstrategi er forebygging, og Høyre vil styrke politiets forebyggende arbeid.

Kriminalitetsbildet blir mer sammensatt, og profesjonelle kriminelle aktører får større fotfeste i Norge. Både enkeltmennesker og bedrifter utsettes for kyniske kriminelle som utnytter sikkerhetshull og folks tillit til andre. Svindel mot offentlige velferdsgoder blir stadig vanligere og er en trussel mot vår samfunnsmodell. Økende ungdomskriminalitet og gjenger som utnytter unge, utfordrer det tradisjonelle politiarbeidet, fordi lovbryster er ung og iblant under den kriminelle lavalderen. For å håndtere det nye kriminalitetsbildet må kapasiteten i politiet opp, samtidig som ressursene må brukes mer effektivt enn i dag. Høyres mål er et politi med ressurser og omstillingsevne til å bekjempe den økende kreativiteten hos kriminelle. Samtidig må politiets og domstolenes verktøykasse oppdateres, slik at de kan ramme de kriminelle mest mulig effektivt.

Høyre vil

- at politiet skal ha god bemanning og synlig tilstedeværelse i hele landet, og nå målet om 2 politifolk per 1000 innbyggere
- styrke politiets forebyggende arbeid og prioritere tilstrekkelige politiressurser i kriminalitetsutsatte områder
- styrke politiets arbeid mot nettbasert kriminalitet som svindel, trusler og seksuelle overgrep mot barn
- hindre at Norge blir et transittland for narkotika, blant annet ved å forsterke tollkontrollen
- styrke kapasiteten i påtalemyndigheten
- øke etterforskningskapasiteten og vurdere en separat etterforskerutdanning som et tillegg til dagens, for å forbedre etterforskningskompetansen og sørge for at flere sivile kan bidra til etterforskningsarbeid, blant annet økonomer og teknologer
- vurdere en ordning der ansatte med for eksempel økonomi- eller teknologikompetanse raskt kan tilegne seg politimyndighet, etter modell fra Sverige
- inndra mer kriminelt utbytte, blant annet gjennom å sørge for egne inndragningsteam i politidistriktene
- innføre generell bevæpning av politiet
- vurdere hvordan flere av politiets oppgaver kan løses av andre enn politiet
- ta i bruk alternative turnusordninger der det kan øke beredskapen, når det er lokal enighet om det
- sørge for mer forutsigbare rammer for politiets drift og investeringer gjennom en langtidsplan for politiet

- at statens uniformerte representanter i politiet og domstolene skal fremstå nøytrale uten bruk av religiøse og politiske symboler
- sikre bedre identitetsskjerming for politiansatte
- utrede bruk av kroppskamera i politiet
- at politiet fortsatt skal jobbe for, og ha hjemler til, å avdekke bruk, besittelse og salg av narkotika. De som tas for eget bruk, skal henvises til obligatorisk kommunalt hjelpetilbud
- at politi, banker, skattemyndigheter og andre relevante aktører skal kunne dele informasjon enklere ved mistanke om økonomisk kriminalitet
- nedsette et politirolleutvalg for å få en faglig gjennomgang av hvordan politiet best mulig kan settes i stand til å håndtere dagens og morgendagens kriminalitet

Domstoler

Domstolene og rettsvesenet er en grunnleggende forutsetning for en velfungerende rettsstat. Domstolene må ha tilgang på kompetanse, lokaler og teknologi som gjør det mulig med en rask og rettssikker saksgang. Saker som kommer til domstolen i dag, er mer kompliserte enn tidligere. Det kan skyldes at de er mer omfattende, omhandler organisert kriminalitet eller er mer kompliserte tvistesaker. Høyre ønsker å fortsette moderniseringen av domstolene.

Høyre vil

- øke kapasiteten ved domstolene for å håndtere økt saksmengde, både i sivile og i strafferettslige saker, og korte ned tiden mellom lovbrudd og eventuell varetektsfengsling, domfellelse og soning i straffesaker
- sikre gode ordninger for fri rettshjelp
- sørge for lyd- og bildebruk i alle rettssaler, slik at saksgang og vitneprov blir dokumentert og kan brukes i en eventuell ankesak eller i gjenopptakelsessaker
- videreutvikle hurtigspor for ungdomskriminelle og gjøre det til en nasjonal ordning
- oppheve aldersgrensen for lekfolk i forliksrådet og meddommere i tingretten og lagmannsretten

Straff og samfunnsvern

Høyre mener at et godt straffesystem skal bidra til god rehabilitering av dem som begår kriminalitet, samtidig som det skal ha en preventiv effekt og samsvare med alvoret i den kriminelle handlingen og allmenhetens rettsfølelse.

Kriminelle nettverk bruker stadig nye metoder. Grov vold, trusler, bedrageri og hvitvasking er blant de kriminelle nettverkenes forretningsmodeller. Ny teknologi og en streng æres- og fryktkultur kan gjøre det krevende for politiet å få dømt personer tilknyttet kriminelle nettverk. Det er derfor nødvendig med flere verktøy for å sikre at politiet kan etterforske og få dømt gjerningspersoner i kriminelle nettverk.

Rettssamfunnet vårt stilles overfor særlige utfordringer når personer med alvorlige psykiske lidelser begår kriminalitet. Høyre mener samfunnsvern må vektlegges sterkere, og vil vurdere en ny særreaksjon og soningstilbud for slike saker. For å forebygge vil Høyre forbedre det psykiske helsetilbudet.

Høyre vil

- øke straffen når flere straffbare handlinger begås samtidig
- øke straffene for tvang og vold av særlig ydmykende karakter

- øke strafferammen for ulovlig våpenbesittelse og bæring av våpen på offentlig sted
- skjerpe straffene for å bruke mindreårige i kriminelle handlinger
- sørge for at barn under den kriminelle lavalder møter konsekvenser og oppfølging ved gjentatt eller alvorlig kriminalitet
- heve strafferammene for æresrelatert kriminalitet, for eksempel tvangsekteskap, og styrke politiets virkemidler til å etterforske slike saker
- fjerne muligheten for prøveløslatelse for personer som har begått særlig krenkende kriminalitet mot personer og alvorlig kriminalitet mot grunnleggende nasjonale interesser
- heve straffen for seksuelle overgrep og all befatning med, og fremstilling av, overgrepsmateriale
- fjerne foreldelsesfristen for flere straffbare handlinger, for eksempel seksuelle overgrep mot barn og grov vold
- innføre en plikt for norske tjenesteleverandører til å varsle politiet dersom de oppdager at tjenestene deres brukes til å spre eller oppbevare overgrepsmateriale
- gi dommerne større handlingsrom i straffeutmålingen ved å både redusere minstestraffer og øke maksstraffene
- tillegge samfunnsvernet enda større vekt i saker der utilregnelige utgjør en særskilt voldsrisiko
- avklare ansvarsfordelingen mellom sektorene i saker med kombinasjonen kriminalitet og behov for psykisk helsehjelp
- gjennomføre endringer i reglene for forvaring og skjerpe vilkårene for prøveløslatelse for personer som er idømt forvaring, for å bedre ivareta samfunnsvernet
- forbedre samarbeidet mellom politiet, påtalemyndigheten og helsetjenesten rundt oppfølgingen av personer dømt til tvungent psykisk helsevern, og sikre at politiet får beskjed når slike pasienter er ferdig behandlet og slippes fri
- vurdere en ny særreaksjon for personer som er forvaringsdømt, men som på grunn av dårlig psykisk funksjonsevne vil ha permanent behov for grensesettende omsorg, og vurdere andre former for soning og prøveløslatelse, for eksempel «sikkerhetshjem»
- inkludere vektere som en yrkesgruppe med særlig vern mot trusler og vold i straffelovens paragraf 265 og 286

Kriminalomsorg

Straffedømte som skal tilbakeføres til samfunnet, må få god hjelp og oppfølging i påvente av, under og etter soning. Høyre vil se på boalternativer for psykisk syke innsatte som faller mellom kriminalomsorgen og psykisk helsevern. Dette vil minske belastningen på både kriminalomsorgen og psykisk helsevern, og gi de aller sykeste bedre fremtidsutsikter.

Innsatte som skal tilbake til samfunnet, må få god oppfølging og et tilbud om jobb eller utdanning. Høyre mener at frivillige organisasjoner som arbeider med dette, må fortsette å få god støtte. Samtidig vil vi legge til rette for at private initiativ skal kunne rekruttere flere innsatte til arbeidslivet.

Høyre vil

- endre organiseringen av kriminalomsorgen slik at vi får færre administrative nivåer og et likere soningstilbud over hele landet
- sikre kvinner i fengsel likeverdige soningsforhold som menn

- at utenlandske innsatte hovedsakelig skal sone i hjemlandet, ved å inngå flere soningsoverføringsavtaler og mer aktivt bruke dem vi har.
- redusere bruken av isolasjon, og fastsette en minstenorm for sosialt samvær for innsatte i fengsel for å forhindre isolasjon
- utvide ungdomsenhetene i fengslene, og skille voksne innsatte og innsatte under 18 år
- legge til rette for mer samarbeid med private og ideelle for å få innsatte ut i arbeid etter soning
- styrke det psykiske helsetilbudet for innsatte
- styrke oppfølging og ettervern av spesielt sårbare innsatte
- sikre bedre oppfølging av tidligere rusavhengige som slipper ut av fengsel
- gi ofre og etterlatte rutinemessig varsel når domfelte er ute på permisjon eller er løslatt fra fengsel

Ungdoms- og gjengkriminalitet

De fleste ungdommer er lovlydige og begår ingen kriminalitet. Likevel har ungdomskriminaliteten økt i både omfang og alvorlighet. Høyre vil prioritere forebygging gjennom skole, familiestøtte, idrettslag, frivillighet og andre arenaer, og gjøre det enkelt for ungdom å komme seg bort fra skråplanet.

Det er viktig å sikre at barn og unge ikke rekrutteres inn i kriminelle miljøer. Samtidig må kriminalitet blant unge gi en rask og følbart reaksjon. Derfor vil Høyre videreutvikle hurtigspor i domstolene for unge lovbrøyttere.

Gjenger og andre former for kriminelle nettverk bruker lojalitet, trusler og rekruttering av unge til å utøve kriminalitet uten at bakmenn blir stilt til ansvar. Nettverk med internasjonale forgreininger skal ikke få rotfeste i Norge. Høyre vil arbeide systematisk med å ramme ulike deler av den organiserte kriminaliteten gjennom nye tiltak som gjør den kriminelle livsførselen vanskeligere.

Høyre vil

- sikre at utenlandske statsborgere som reiser til Norge for å drive kriminell virksomhet, utvises
- legge til rette for muligheten til å vitne anonymt i saker der det er særlig relevant, med solide rettssikkerhetsgarantier
- forbedre det tverrfaglige samarbeidet mellom politiet og kommunene etter inspirasjon fra Danmark, herunder sikre at taushetsplikten ikke er til hinder for samarbeid om unge som har begått lovbrudd eller er i risikozonen for å begå lovbrudd
- styrke politiets forebyggende arbeid og tilstedeværelse i særlig kriminalitetsutsatte områder
- forsterke det internasjonale politisamarbeidet for å bekjempe etableringen av internasjonale gjengforgreininger i Norge
- utvide bruken av fotlenke som straff for unge som begår kriminalitet, og innføre mulighet til å ilegge oppholdsforbud ved bruk av fotlenke
- sikre rask, tett og koordinert oppfølging fra det offentlige til gjengmedlemmer som er motivert for å tre ut av den kriminelle løpebanen gjennom egne, lokale exit-programmer, og ha tett oppfølging etter endt soning

- innføre nye regler for sivilrettslig inndragning av verdier og etablere inndragningsteam, slik at verdigjenstander som kan spores tilbake til kriminelle handlinger, lettere kan inndras
- sørge for en-til-en-oppfølgning av unge i risikosonen, såkalte mentorordninger
- etablere et landsdekkende institusjonstilbud som kan ta vare på barn som begår alvorlig eller gjentatt kriminalitet
- i større grad involvere, forplikte og ansvarliggjøre foreldre, og sette inn hjelpetiltak i sårbare familier

Vold i nære relasjoner

Utrygghet eller vold i hjemmet fra nærstående er noe av det vanskeligste og mest integritetskrenkende et menneske kan oppleve. Samfunnets reaksjon skal være klar og tydelig overfor den som utøver slik vold. Både kommunene og politiet har viktige oppgaver i arbeidet med å forebygge og avdekke vold og overgrep i nære relasjoner. Høyre ønsker at alle kommuner skal ha en handlingsplan mot vold i nære relasjoner.

Mange ofre for kriminalitet opplever utrygghet og dårligere livskvalitet etter å ha blitt utsatt for lovbrudd. Ofre for kriminalitet er ulike og reagerer forskjellig på det de opplever. Det viktigste samfunnet kan gjøre, er å sikre at politi og rettsapparat håndterer forskjellige typer kriminalitet raskt og godt. Høyre vil styrke ofrenes stilling.

Høyre vil

- styrke arbeidet mot vold i nære relasjoner gjennom bedre samarbeid mellom politiet, helsevesenet og barnevernet, blant annet gjennom RISK-samarbeidet
- sikre gode krisesentertilbud i hele landet, og styrke kompetansen innenfor rusproblemer og psykiske helseutfordringer
- vurdere å innføre mulighet for å sjekke om en partner er tidligere dømt for vold i nære relasjoner eller seksuelle overgrep, etter modell fra «Clare's Law» i Storbritannia, hvor politiet gjør grundige vurderinger av alvorlighetsgrad og risiko for gjentakelse før de gir ut informasjon om tidligere dommer
- sikre ofrene bedre ved at gjerningspersonen kan pålegges å flytte fra nærområdet der ofrene bor
- sikre at politiet i hele Norge har tilgang på spesialkompetanse når det gjelder vold mot barn og vold i nære relasjoner
- forbedre informasjonsflyten mellom ulike offentlige instanser for å avdekke vold tidlig
- utrede endringer i tvungent samvær og tvungen mekling i saker med vold eller mistanke om vold
- endre vilkårene for bruk av evigvarende kontaktforbud, slik at terskelen senkes og hensynet til ofre og pårørende i større grad vektlegges
- at personer dømt for mishandling i nære relasjoner og andre alvorlige voldshandlinger som hovedregel skal ilegges evigvarende kontaktforbud mot voldsoffer og relevante pårørende
- at omvendte voldsalarmer skal være hovedregelen

Hatkriminalitet og ekstremisme

Høyre mener fremveksten av høyreekstremisme, antisemittisme og radikal islam er trusler mot vårt demokrati. Kontakten mellom ekstremister skjer digitalt og over landegrenser. Bekjempelse av ekstreme holdninger som fører til vold, må skje på flere områder og i et tett samarbeid mellom det offentlige nasjonalt og lokalt, politiet, næringslivet og frivillige organisasjoner.

Høyre vil

- styrke politiets kapasitet til å forebygge og etterforske hatkriminalitet
- styrke kampen mot rasisme og diskriminering, blant annet gjennom forsterket forebygging i skolen, gjennom politiet og i samarbeid med frivilligheten
- forebygge radikalisering og ekstremisme i særlig utsatte miljøer og under soning
- støtte forskning på alle former for ekstremisme
- utarbeide en nasjonal handlingsplan mot hatkriminalitet i samarbeid med berørte grupper
- gjennomgå håndhevingen av regelverket om mobbing, trakassering og hatkriminalitet, og vurdere behovet for en egen mobbelov
- sørge for bedre reintegrering av ekstremister gjennom forbedrede, lokale exit-programmer
- støtte ideelle og frivillige organisasjoner og sosiale entreprenører som arbeider med å forebygge og motvirke rekruttering til kriminelle miljøer og ekstreme grupperinger
- forbedre ordningen med radikaliseringskontakter i politiet
- sørge for at taushetsplikt ikke er til hinder for deling av informasjon om personer som er utsatt for å kunne bli radikalisert, mellom ulike deler av det offentlige hjelpeapparatet

Forberedt når krisen kommer

God beredskap vises først når krisen inntreffer. En krise kan være utløst av enkeltpersoner eller nasjonalstaters handlinger, eller som følge av hendelser fra naturens side. Trusler knyttet til blant annet digital sikkerhet, vann- og matforsyning og naturkatastrofer kan ramme flere sektorer i samfunnet samtidig. Derfor er god samhandling nasjonalt og lokalt viktig. Ansvarsforhold og kommandolinjer mellom sivile og militære aktører må være tydelige, og det må sikres god kompetanse på alle nivåer.

Sårbarheter endrer seg kontinuerlig i samfunn som er i utvikling, som vårt. Aktører som står bak villedende handlinger som kan utløse kriser, vil hele tiden lete etter nye svakheter og ta i bruk ny teknologi for å nå sine mål. Beredskapsarbeidet må derfor pågå kontinuerlig og ta høyde for stadig nye utfordringer.

Norge skal ha et sterkt totalforsvar der det militære forsvaret og den sivile beredskapen jobber tett sammen om god beredskap og håndtering av kriser og uforutsette hendelser. Næringslivet vil utgjøre et avgjørende bidrag i en krisesituasjon. Det er viktig å avklare næringslivets rolle i beredskapen, hva de forventes å stille med, og at nødvendige samarbeidsrutiner avklares.

Hver enkelt av oss spiller en viktig rolle dersom en krise inntreffer. Alle innbyggere har et ansvar for å ha forberedt seg selv på hvordan de skal håndtere ulike kriser som kan oppstå, og følge myndighetenes råd om egenberedskap. Myndighetene må ha gode kommunikasjonskanaler som når alle grupper i samfunnet.

Samfunnet er avhengig av jevn tilgang til blant annet matvarer, legemidler, energi, vann, materialer og utstyr. Norge er i liten grad selvforsynt med legemidler, også resten av Europa er avhengig av import, spesielt av aktive virkestoffer. Vi har sett sårbarheten innenfor smittevernutstyr, legemidler og medisinskteknisk utstyr og må dra lærdom av pandemien.

Helseberedskapen må forbedres for å verne om befolkningens liv og helse, og sørge for medisinsk behandling og pleie og omsorg til berørte personer i alle situasjoner. Avklarte ansvarsforhold, tydelige varslings- og rapporteringsrutiner og god samhandling mellom aktørene ved kriser er spesielt viktig.

Sivil beredskap og motstandsdyktige kritiske samfunnsfunksjoner og infrastruktur er viktig for Norge og NATO. NATO har utformet syv krav til alle medlemsland knyttet til dette, og som et foregangsland i alliansen må Norge oppfylle disse.

Klimaendringene som følger av menneskeskapte utslipp, øker i omfang og alvor. Vi må fremover være forberedt på at kostnadene for å forebygge og reparere skader knyttet til et endret klima og mer ekstremvær vil øke betydelig. Klimaendringene fører blant annet til økt nedbør og styrtregn, og det er behov for at kommunene og stat samarbeider om å forebygge og håndtere skader knyttet til overvann, flom og skred.

Høyre vil

- utarbeide en langtidsplan for sivil beredskap og motstandskraft
- sørge for bedre samordning mellom Norges ulike beredskapsplanverk og -etater i møte med nye kriser og større hendelser
- sikre at kontrakter for utbygging, drift, vedlikehold og leveranser av samfunnskritisk infrastruktur ikke gis til aktører fra land vi ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med

- sørge for at politiet og andre beredskapsenheter har nok personell og materiell til å håndtere krisesituasjoner, og styrke Sivilforsvarets mulighet til å ivareta sivilbefolkningens trygghet og sikkerhet
- klargjøre hvordan og med hva næringslivet skal bidra i forbindelse med ulike kriser, og sørge for at relevante næringsaktører øver på samhandling med myndighetene i krisescenarioer
- sørge for at kommunene har kapasitet og kompetanse til å håndtere hendelser, kriser og katastrofer, samt styrke samordningen mellom kommune, fylke og statsforvalter
- anerkjenne frivillighetens bidrag for norsk beredskap, og styrke samarbeidet gjennom støtte og forpliktende avtaler
- ha et godt, moderne og koordinert cybersikkerhetssystem for å beskytte samfunnsinstitusjoner, bedrifter og borgere mot hacking og annen datakriminalitet
- delta aktivt i internasjonalt samarbeid om håndtering av trusler fra teknologisk utvikling og hackere
- sikre stabil norsk matproduksjon, i samarbeid med produsenter og distributører, og ta initiativ til at det utarbeides en samlet matberedskaps- og forsyningsplan for Norden som inkluderer både fiskeri, havbruk og landbruk
- legge til rette for mindre, lokale anlegg for spredt lagring av korn på gårdsbruk
- sikre tilstrekkelig bunkringskapasitet i hele landet
- styrke samarbeidet med EU om beredskap, og delta i EUs helseunion
- arbeide for mer produksjon av legemidler og medisinsk utstyr i Norge og Europa
- arbeide aktivt for å sikre mot legemiddelmangel, og styrke og utvide det nordiske samarbeidet om produksjon og lagring av legemidler og smittevernutstyr i Norden
- prioritere effektiv implementering av EU-direktiver og -forordninger som angår samfunnskritisk teknologi og sikkerhet
- oppdatere beredskapslovgivningen og tilpasse den til dagens utfordringsbilde
- øke dekningsgraden av tilfluktsrom og trygge oppholdssteder for befolkningen ved evakuering
- gjennomgå kommunikasjonen til befolkningen om egenberedskap for krig, særlig i lys av svenske og finske erfaringer
- sikre kraft- og energiinfrastruktur bedre mot sabotasje og angrep
- øke kommunenes evne til å forebygge ras, flom og skred gjennom bedre regionalt samarbeid, planverk og støtte til kartleggings- og kompetansetiltak i kommunene
- utvikle nasjonale klimasårbarhetsanalyser og årlig rapportering om klimatilpasningsarbeidet
- videreføre satsinger på naturbaserte løsninger, som etablering av grønne tak, restaurering av myr og kantvegetasjon og gjenåpning av bekker og vassdrag

Et kunnskapssamfunn som gir muligheter for alle

Utdanning er avgjørende for å gi alle mulighet til å leve det livet de ønsker, og å kunne ta ansvar for seg selv og andre. Fundamentet i vårt kunnskapssamfunn er en skole som skal gi gode grunnleggende ferdigheter, utjevne sosiale forskjeller, forberede elevene på livet og være en motvekt til de mer negative utviklingstrekkene i samfunnet. Gjennom de yrkesfaglige studieretningene og høyere utdanning får alle den kompetansen som trengs for å tre inn i arbeidslivet. I dagens samfunn er det ingen som kan utdanne seg én gang og være skolert for hele sitt arbeidsliv. Derfor er også muligheten til å lære hele livet og tilegne seg ny kompetanse som voksen en sentral del av det norske utdanningsløpet.

Høyre vil forsterke hele utdanningsløpet. Norges konkurransekraft avhenger av at vi har en befolkning som har høy kompetanse og får brukt denne til å skape verdier og gode liv. Kunnskap motvirker polarisering og bidrar til å bygge tillit i samfunnet.

Den største utfordringen i skolen i dag er at pilene peker i gal retning. Læringsresultatene i skolen svekkes, fraværet har økt, og for få søker seg til lærerutdanningene. Innenfor høyere utdanning er det for få som utdanner og utmerker seg innenfor realfag, hvor behovene vil være store i fremtiden. Forskning og utvikling har vært nedprioritert, og tilgangen på etter- og videreutdanning for voksne er for dårlig.

Barnehage

Barnehagen er en arena for utvikling, sosial læring, inkludering og integrering. Barnehagene må ha nok dyktige barnehagelærere, fagarbeidere og andre ansatte. De ansatte skal få tilbud om faglig utvikling. Høyre vil stille tydelige krav til et godt pedagogisk arbeid, og vil særlig prioritere tiltak for å styrke barns språkutvikling.

Det er store forskjeller i hvor modne elevene er når de begynner på skolen. Lekbaserte læringsaktiviteter har stort potensial til å utjevne disse forskjellene. Høyre vil derfor ha mer systematisk bruk av slike aktiviteter det siste året i barnehagen, samtidig som det skal være nok tid til fri lek.

Høyre ønsker at flest mulig skal ha mulighet til å starte i barnehagen når de fyller ett år, og vil utvide retten til barnehageplass til barn født i desember. Sammen med kommunene skal det vurderes nye tiltak for at barnehagene kan ta opp flere barn gjennom våren.

Høyre ønsker mangfold i barnehagesektoren, med en god blanding av offentlige og private barnehager. Det viktigste for Høyre er at barnehagene har god kvalitet. Alle som ønsker det, skal ha mulighet til å velge barnehage for sine barn selv.

Høyre vil

- gi flere ansatte og ledere i barnehagene etter- og videreutdanning og mulighet til å oppnå formell kompetanse i jobb, og utvikle flere karriereveier for barnehageansatte, etter modell av lærerspesialistordningen
- gi kommunene større frihet til å ansette ulike typer kompetanse i barnehagen

- innføre systematisk bruk av lekbaserte læringsaktiviteter for de eldste barna som en del av rammeplanen
- stille krav om at alle kommuner skal ha systemer for å forbedre kvaliteten i barnehagene
- at alle barnehager skal ha tilgang på spesialpedagog for å kunne sette inn nødvendige tiltak tidlig
- at alle barns språkferdigheter skal vurderes i god tid før skolestart, og at barn med svak språkutvikling får nødvendig støtte og oppfølging slik at de har gode norskerferdigheter når de starter på skolen
- utvide ordningene med gratis kjernetid og redusert egenbetaling for familiene som trenger det mest, i tillegg til at barnehageprisene skal være lave for alle
- gradvis utvide søskenmoderasjonsordningen i barnehage til også å gjelde for familier som har flere barn i barnehage og SFO/AKS
- jobbe for at flest mulig får plass fra de er ett år, og i samarbeid med kommunene og sektoren vurdere tiltak som kan gi flere barn plass på våren. Retten til barnehageplass skal utvides til minst å gjelde barn født i desember
- likebehandle offentlige, ideelle og private barnehager for å sikre en mangfoldig og forutsigbar barnehagesektor, og ha samtidig finansiering ved innføring av nye krav

Grunnskole

Høyre vil ha en kunnskapsskole som gir muligheter for alle, uavhengig av bakgrunn, kjønn og hvem foreldrene er. Høyre har høye ambisjoner for hver enkelt elev. Mye er bra i norsk skole. De fleste elevene trives og har en god relasjon til lærerne sine. Vi har høy lærertetthet og bruker mye penger på utdanning for alle. Flere fullfører videregående skole i dag enn for ti år siden.

Det er også noen utfordringer. For mange elever kan for lite etter ti års skolegang, og for mange elever går for lenge på skolen uten å lære seg å lese, skrive og regne skikkelig. Mangel på mestring kan føre til mer bråk, uro og fravær. Foreldres utdanningsnivå har for mye å si for barnas skolerresultater, og det er for stor variasjon i kvalitet mellom kommuner, skoler og innad i skoler. Flere elever enn tidligere har behov for ekstra oppfølging, og flere melder om at de opplever mobbing, vold og trusler i skolen. Digitale forstyrrelser svekker elevens evne til å konsentrere seg og reduserer læring i for stor grad.

Det er en klar sammenheng mellom grunnskolerresultater og fullføring av videregående opplæring. Mer av innsatsen i skolen må derfor settes inn tidlig, slik at ingen blir gående lenge på skolen uten å lære grunnleggende ferdigheter. Elevenes ferdigheter i lesing, skriving og regning åpner dørene for all annen læring, og skal prioriteres i alle fag gjennom hele skoleløpet.

Høyre mener digitale læremidler kun skal brukes der det har en klar læringseffekt, og fysiske læremidler skal alltid være et reelt tilgjengelig valg for lærerne. Det skal legges til rette for mer varierte og tilpassede undervisningsformer og fysisk aktivitet i flere fag. Skolen skal i større grad gi elever evne til utholdenhet, konsentrasjon og faglig fordypning. Elever skal erfare at innsats lønner seg, og at de er viktige for fellesskapet.

Ungdomsskolen forbereder i dag ikke elevene godt nok til videregående. Overgangen mellom barne- og ungdomsskole kan også være stor for mange. Noen elever har store kunnskapshull, mister motivasjon, opplever at undervisningen ikke er relevant for dem, og går ut av

ungdomsskolen uten å kunne lese, skrive og regne godt nok. Høyre vil gjennomføre en reform av ungdomsskolen for å øke læring og motivasjon.

Kunstig intelligens (KI) har kommet for å bli i samfunnet. Med økende bruk i arbeidslivet og i skolen er konstruktiv og kritisk bruk av teknologien en viktig ferdighet i samfunnet fremover. Kunstig intelligens skal være et verktøy som muliggjør mer tilpasset opplæring, styrker elevenes evne til kritisk tenkning og frigjør tid for lærerne til de viktigste oppgavene. Samtidig skal ikke bruken av kunstig intelligens gå ut over grunnleggende ferdigheter som lesing, skriving og regning.

Høyre vil

- styrke oppfølgingen av skolens plikt til å gi ekstra oppfølging og intensivopplæring til elever som henger etter i lesing, skriving og regning i 1.–4. klasse, og sette inn tiltak der skolene ikke oppfyllerplikten
- forbedre lese-, skrive- og regneopplæring for de yngste barna, blant annet ved at alle skoler får tilgang til lærespesialister i begynneropplæringen, og utvikle en nasjonal strategi for bedre leseopplæring
- åpne for en mer fleksibel start i grunnskolen ved å gi foreldre større innflytelse på om barnet skal begynne ett år tidligere eller senere på skolen
- tilpasse undervisningen til eleven, og gi læreren bedre mulighet til å differensiere undervisningen etter nivå for å gi alle elever mestringsfølelse og læringsglede
- heve lærernes kompetanse i å fange opp elever med høyt læringspotensial, og gi flere av elevene tilbud om ekstra undervisning og forserte løp
- gjennomgå kompetansemålene med sikte på at grunnleggende ferdigheter prioriteres i alle fag, og vurdere om det skal innføres tydeligere veiledning og forventninger til hva elevene skal lære i hvert fag
- at elevene skal øve mer på å utvikle utholdenhet og konsentrasjonsevne, for eksempel ved å lese lengre tekster på papir, begrense bruken av skjerm og ha flere oppgaver som krever fordypning i stedet for multitasking
- at grunnskolen skal være mobilfri, med unntak for når læreren vil ta det i bruk i undervisningen som et pedagogisk verktøy
- at all undervisning, inkludert svømmeundervisning og leirskoletilbud, skal være kjønnsnøytral, med mindre pedagogiske hensyn taler for noe annet
- styrke forskningen på tiltak som utjevner sosiale forskjeller i skolen, ved å etablere nasjonale forløpsregistre om barn i barnehager og skoler, innenfor strenge regler for personvern
- at bekymringsfullt fravær skal følges bedre opp, og at det innføres en nasjonal registrering av fravær
- forsterke innsatsen mot mobbing, vold og diskriminering, blant annet ved å gi skoler og barnehager kompetanseheving i hvordan de skal forebygge fysisk og digital mobbing, negativ sosial kontroll, diskriminering og vold, samt i større grad ansvarliggjøre foresatte i dette arbeidet
- stille strengere krav om at elever med rett på individuelt tilrettelagt opplæring skal få hjelp av ansatte med spesialpedagogisk kompetanse på skolene, forsterke

kompetanseløftet i spesialpedagogikk, og at færre elever fritas fra fag, men heller får tilpasset undervisning med krav om vurdering

- ha en forutsigbar og trygg finansiering av friskoler
- legge til rette for flere profilskoler på ungdomsskolen, for eksempel yrkesfaglige friskoler og realfagsskoler, slik at skoletilbudet blir mer mangfoldig og elever kan fordype seg i ulike områder
- øke kvaliteten i SFO, redusere foreldrebetalingen for lavinntektsfamilier og gradvis utvide prisreduksjonsordningene til å gjelde barnehage og SFO samtidig
- innføre en plikt for skolene til å gi intensiv opplæring til elever med svake grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving og regning ved start på 8. trinn
- at alle elever skal få tilbud om å prøve seg i et yrkesfaglig valgfag på ungdomsskolen, ved å sørge for at alle skoler tilbyr minst ett yrkesfaglig valgfag
- beholde karakterer i nasjonalt fastsatte valgfag, og gjennomgå valgfagene for å sørge for at de holder høy nok kvalitet og gir riktig kunnskapsutbytte
- styrke elevenes kunnskaper i realfagene, blant annet ved å styrke vitensentrene og øke antallet naturfagstimer med én time i uka på 8.–10. trinn
- ta i bruk nivådeling slik at elevene møter faglige utfordringer som gjenspeiler deres faglige nivå
- beholde eksamen og karakterer i ungdomsskolen, og sikre at elevene får jevnlige karaktervurderinger
- at eksamensoppgavene i større grad skal gi elevene mulighet til å vise at de har grunnleggende kunnskap i og forståelse for faget og ferdighetene faget krever, også uten hjelpemidler
- sikre tydelige og alderstilpassede retningslinjer for bruk av kunstig intelligens i skolen, med fokus på reflektert bruk, kritisk tenking og tydelig grensesetting for bruk som samtidig ivaretar lærernes metodefrihet
- ta i bruk kunstig intelligens som hjelpeverktøy der det er særskilt nyttig for elever med lærevansker
- legge til rette for trygge og personvernvennlige KI-løsninger som kan brukes i skolen

Videregående opplæring

Flere elever fullfører videregående opplæring. Det er bra for samfunnet, og det er bra for ungdommene. Konsekvensene av ikke å fullføre og bestå videregående opplæring vil bli enda større i tiden som kommer. Høyre mener derfor at en av våre viktigste oppgaver fremover er å sørge for at enda flere elever fullfører og består videregående opplæring. Høyres mål er at innen 2030 skal minst ni av ti elever som begynner i videregående opplæring, fullføre og bestå.

Det er avgjørende at videregående opplæring er tilpasset elevenes forutsetninger. Den må treffe dem som er i fare for å ikke fullføre, og dem som er klare for større utfordringer.

Høyre vil

- tillate flere videregående profilskoler som reflekterer samfunnets behov, eksempelvis innenfor realfag, yrkesfag og språkfag
- ha fritt skolevalg i hele landet

- redusere antall standpunktkarakterer i norsk, slik at det blir én karakter i norsk skriftlig og én karakter i norsk muntlig i ungdomsskolen og videregående skole, herunder ikke ha egen eksamen i sidemål
- beholde en nasjonal fraværsgrense
- gjennomgå valgfagene for å sørge for at alle har høy kvalitet
- flytte russetiden til etter avlagt eksamen, i samråd med elevene
- innføre anonym retting ved større skriftlige vurderingssituasjoner i videregående skole
- at videregående skoler inngår samarbeid med institusjoner innenfor høyere utdanning for at elever som ønsker det, får ta fag på høyere nivå
- åpne for at elever kan forsere studieforberedende løp på to år
- innføre en plikt til at videregående skoler gir intensivopplæring til elever som står i fare for å ikke bestå fag som følge av manglende kompetanse, og at flere tilbyr et frivillig 11. skoleår etter 10. klasse
- styrke oppfølgingen av elever som står i fare for å falle ut av videregående opplæring
- legge til rette for flere alternative opplæringsarenaer i offentlig og privat regi
- gi elever med svake karakterer i norsk, matematikk og engelsk fra ungdomsskolen et mer tilpasset og variert løp, og innføre krav om ekstraundervisning i disse fagene når de går videre til neste trinn
- styrke satsingen på kombinasjonsklasser, der elever med svake norskferdigheter får målrettet norskopplæring mens de tar fag i videregående opplæring
- utrede en semestermodell i videregående skole, etter modell fra høyere utdanning
- ha flere forsøk med modulstrukturert undervisning, og prøve ut sentralgitt eksamen oftere enn to ganger i året
- legge bedre til rette for utveksling og internasjonalisering i videregående opplæring innenfor både studieforberedende og yrkesfaglige utdanningsprogrammer
- ha nulltoleranse for truende eller voldelig oppførsel, bruk og salg av narkotika og annen kriminell virksomhet på skolens område. Den enkelte skole må, innenfor definerte rammer, selv kunne beslutte forebyggende tiltak som eksempelvis ansettelse av flere miljøarbeidere, bruk av sikkerhetskamera og adgangskontroll
- heve inntektsgrensen for elev- og ungdomsbedrifter, og forenkle overgangen til ordinær bedrift

Fag- og yrkesopplæring

Norge trenger flere dyktige fagarbeidere i både privat og offentlig sektor nå og i fremtiden. Uten kompetente medarbeidere i eldreomsorgen, på bilverkstedet, i industrien, i IKT-bransjen eller andre steder vil ikke samfunnet fungere. Derfor vil Høyre fortsette yrkesfagløftet for å gi elevene en god og relevant fagutdanning, og sikre landet den fagkompetansen vi har behov for.

Det er for mange som dropper ut av opplæringsløpet, og mange får ikke læreplass. Det er viktig at det videregående opplæringstilbudet tilpasses samfunnets behov, slik at elever ikke

utdanner seg inn i en blindvei der de enten ikke får jobb, ikke får læreplass eller ikke får en fullgod mulighet til å fullføre og kvalifisere seg.

Påbygg til generell studiekompetanse etter fagopplæring skal være en vei til videre studier, ikke en reserveløsning for elever som helst ønsker læreplass. Frafallet fra påbyggingslinjene er svært stort. Høyre vil samarbeide med fylkeskommuner med mål om å redusere antallet plasser og forsterke innsatsen for å skaffe disse elevene læreplass.

Høyre vil

- øke lærlingtilskuddet, og vurdere lærlingfond hvor alle virksomheter innenfor bransjer som det er utviklet fag- eller svennebrev for, skal bidra økonomisk for å dekke deler av utgiftene til opplæring av lærlinger i bedrift
- legge til rette for at elever som ikke får læreplass i sitt hjemfylke, skal gis tilbud om læreplass i et annet fylke om det er ledige plasser der
- gi flere elever med svake språkferdigheter og kort botid i Norge, som sliter med å få læreplass, arbeidstrening i samarbeid med Nav for å bli læreklare
- styrke utstyrsstipendet
- vurdere å innføre karakterkrav for å begynne på «vg3 påbygging til generell studiekompetanse» for å forebygge frafall, og ha en forsterket innsats for at elever med svake karakterer skal få læreplass
- gjøre det enklere å gå fra studieforberedende til yrkesfag, ved å jobbe for at flere skoler tilbyr flere slike kryssløp
- legge til rette for at elever har muligheter til omvalg mellom vg1 og vg2 ved at elevene kan gjennomføre enkelte fag som de mangler, i tillegg til ordinær timeplan
- at dimensjonering av studietilbud i sterkere grad fastsettes ut fra næringslivets behov og tilgjengelige læreplasser, og at Y-nemndenes rolle skal styrkes og deres anbefalinger tillegges avgjørende vekt
- ha forsøk hvor «vg3 fagopplæring i skole» endres til et nytt kombinert tilbud over to år, der en betydelig del av opplæringen skal skje i bedrift
- videreutvikle lærekandidatordningen slik at flere kommer ut i ordinært arbeidsliv
- støtte opp under yrkeskonkurranser som en viktig arena for å synliggjøre yrkesfagene og bygge fagstolthet og mestringsglede hos yrkesfagelever, for eksempel skole-NM og yrkes-NM
- fortsette satsingen på «yrkesfaglærer 2»-ordningen, som gir fagpersoner i arbeidslivet mulighet til å undervise i skolen
- åpne for at fagprøven kan gjennomføres på engelsk, eller muntlig, ved behov

Lærere, skoleledere og skoleeiere

Læreren er sjefen i klasserommet og den viktigste faktoren for elevenes læring. Læreren og skoleledelsen skal ha de verktøyene som trengs for å stimulere til et godt skolemiljø som fremmer læring og trivsel, og kunne stille tydelige forventninger til elevene. Høyres mål er at alle lærere skal ha fordypning i fagene de underviser i, at lærere skal ha tid og mulighet til å gi god undervisning, og at lærerne jobber i faglig sterke profesjonsfellesskap.

Lærere forteller at de må bruke mer tid på oppgaver som ikke knytter seg til undervisningsoppdraget. Det tar bort verdifull tid og hindrer det grunnleggende; at lærere skal

utdanne elevene. Det er foreldrene og de foresatte som har ansvar for oppdragelsen av sine barn. Det er en forventning som vi som samfunn og skolen må være tydelig på. Det er viktig at skole-hjem-samarbeidet fungerer godt, og at foreldre og elever har respekt for lærerne og den jobben de gjør.

I dag er det for store kvalitetsforskjeller i norsk skole, mellom både fylker, kommuner, skoler og klasser. De beste kjennetegnes av å ha profesjonelle skoleeiere som er tett på skolene, jobber systematisk med kvalitetsutvikling, kartlegger og følger med på elevenes resultater og setter inn faglige tiltak der det trengs.

Høyre vil stille tydelige forventninger og krav til skoleeiere om å løfte de svakeste skolene, slik at variasjonen reduseres. Utdanningsdirektoratet og statsforvalterne skal i større grad føre tilsyn med at elever lærer det de skal, og veilede skoleeiere i det faglige arbeidet.

Høyre mener nasjonale prøver og ulike kartleggingsprøver er viktig for å gi kunnskap om elevenes læring og gjøre det mulig å lære av skoler som lykkes i å løfte alle elever. Tilsvarende er det avgjørende å delta i internasjonale undersøkelser som sammenligner kvaliteten i norsk skole med andre land. Høyre vil sikre åpenhet om kvaliteten i norsk skole.

Høyre vil

- innføre krav til at lærere som skal undervise i norsk, matematikk og engelsk, skal ha fordypning i fagene, og vurdere å innføre slike kompetansekrav i flere fag
- sørge for at lærerens rolle primært omhandler undervisning og klasseledelse
- sørge for at lærere har virkemidlene som trengs for å opprettholde ro og orden i klasserommet, for å fremme et best mulig læringsmiljø
- etablere nye karriereveier for lærerne i skolen, for eksempel som lærerspesialister
- styrke laget rundt elever og lærere gjennom bruk av andre faggrupper i skolen, blant annet sosialfaglig kompetanse
- øke rekrutteringen av lærere og barnehagelærere til å jobbe på skoler og i barnehager med svake resultater og i levekårsutsatte områder, for eksempel ved å innføre en ordning med økt lønn eller sletting av studiegjeld
- prøve ut nye ordninger for å skaffe skolen flere kvalifiserte lærere, for eksempel ved at flere av dem som ikke har lærerutdanning, ansettes på vilkår om å fullføre lærerutdanningen mens de står i jobb
- styrke veiledningen av nyutdannede lærere for å bidra til at flere blir i yrket lenger
- øke kravene for å få opptak til lærerstudiet og til praktisk-pedagogisk utdanning (PPU), samt begrense muligheten for at studiesteder kan få dispensasjon fra kravene
- styrke kompetansen innenfor klasseledelse gjennom et nytt videreutdanningsprogram i ledelse for lærere
- videreutvikle rektorutdanningen, blant annet ved å gjøre rektorutdanningen til et permanent utdanningsprogram, og øke tilbudet av modulbasert videreutdanning for erfarne skoleledere
- innføre en plikt for skoleeiere til å tilby utdanning i pedagogisk ledelse for nytilsatte skoleledere som mangler dette, og til å følge opp deltakerne underveis og i etterkant

- reformere oppfølgingsordningen for kommuner og skoler med vedvarende svake resultater, gi mulighet til å pålegge disse kommunene faglige tiltak og samarbeid med kommuner som oppnår bedre resultater, og gi noen få utvalgte forsknings- og utviklingsmiljøer ansvaret for ordningen
- innføre en videreutdanning i skoleeierskap for å sikre at flere i kommunene får kompetanse om hvordan man skal drive kvalitetsutvikling i skolen som profesjonell skoleeier
- sørge for at Utdanningsdirektoratets og Statsforvalterens tilsyn med skoler i større grad angår det faglige innholdet i skolen, fremfor oppfølging av dokumentasjonskrav og individuelle saker
- styrke veiledningen fra Utdanningsdirektoratet og universitets- og høyskolesektoren overfor skolene om hvordan målene i læreplanene kan nås, hvordan nasjonale prøver kan brukes, og hva som er beste praksis for undervisning
- at skoleeiere skal kartlegge læringsresultatene gjennom hele skoleløpet, ha full åpenhet om resultater på skolenivå og legge til rette for prøvesett som treffer elever på ulike ferdighetsnivåer bedre
- gjeninnføre obligatorisk kartleggingsprøve i lesing og regning i 1. og 2. klasse, og vurdere behovet for flere nasjonale prøver

Universiteter og høyskoler

Studentene skal møte forskningsbaserte studietilbud preget av høy kvalitet, høye ambisjoner, godt læringsmiljø og tydelige forventninger. God prioritering av ressursbruken er nødvendig. Et lite land som Norge må satse på å utvikle noen fagmiljøer til å bli verdensledende, samtidig som vi satser tungt på forskning og utvikling innenfor områder hvor vi har særlige fortrinn og behov, og som er viktig for næringslivets konkurransekraft. Koblingen mellom academia og næringslivet må styrkes. Høyre vil jobbe for at flere studenter fullfører påbegynte studier og gjennomfører på normert tid.

Høyre vil

- videreføre gratisprinsippet og fortsatt sikre lik tilgang og rett til høyere utdanning
- i større grad tilpasse antall studieplasser og studieprogrammer ved universitetene og høyskolene til arbeidslivets behov
- øke kravene for å bli universitet
- gjennomgå tilbudsstrukturen i høyere utdanning i samarbeid med institusjonene, med sikte på tilstrekkelig faglig kvalitet
- åpne for at studiesteder kan sette egne inntakskrav ut over karakterer
- utvikle et nytt rammeverk for finansiering og dimensjonering som legger vekt på institusjonens autonomi, mangfold og arbeidsdeling, og som stimulerer til kvalitet og relevans
- jobbe målrettet for å øke andelen studenter innenfor realfag og tekniske fagområder
- fastsette realfagspoeng ved opptak til høyere utdanning slik at de særlig fremmer full fordypning i fag som matematikk, fysikk, kjemi og biologi
- sikre Norges kunnskapsberedskap ved å sørge for at sårbare fag- og kompetansemiljøer som kan bli viktige for Norge på sikt, ikke forvitrer

- vurdere om det bør være ytterligere begrensninger på akademisk samarbeid innenfor noen kritiske fagområder, knyttet til land som kan utgjøre en sikkerhetspolitisk trussel
- forsterke langtidsplanen for forskning og høyere utdanning, slik at den gir forutsigbarhet og retning for sektoren og legger til rette for bedre resultater
- følge opp arbeidet med akademisk ytringsfrihet i utviklingsavtalene med de offentlige universitetene og høyskolene
- sørge for at språklige krav i forskrift ikke begrenser institusjonenes mulighet til å tiltrekke seg den beste kompetansen og til å arbeide målrettet mot internasjonale, fremragende fagmiljøer
- sørge for at flest mulig har mulighet til å tilegne seg ny kompetanse og utdanning, blant annet gjennom fleksible og desentraliserte utdanninger
- teste ut modeller for trisemester, først og fremst på masterprogrammer, hvor studiet vil vare i 15 måneder med tre semestre med sommerferie mellom semester 1 og 2
- innføre flere tiltak for å heve kvaliteten på undervisningen, gjennom blant annet satsingen på Nasjonal arena for kvalitet i høyere utdanning
- sikre sterke miljøer på campus og kreve at profesjonsutdanningene ikke kan være heldigitale
- styrke innovasjon og entreprenørskap i høyere utdanning, med mål om blant annet å styrke studenters deltakelse i forsknings- og innovasjonsprosjekter
- innføre krav om at universiteter og høyskoler skal legge ut forelesninger gratis til egne studenter
- stimulere til internasjonalisering av norsk høyere utdanning, hvor allierte og strategiske partnerland prioriteres
- tilrettelegge for at internasjonale toppuniversiteter kan gjøre digitale utdanninger tilgjengelig for norske studenter i Norge

Forskning og utvikling

Forskning og utvikling er nødvendig for å bedre produktiviteten, bidra til grønn omstilling og trygge samfunnet. Samarbeid mellom bedrifter og forskningsmiljøer er nødvendig for å trygge fremtidens arbeidsplasser. Universitets- og høyskolesektoren og forskningsinstituttene er blant aktørene som spiller en nøkkelrolle for nødvendig omstilling for næringsliv og offentlig sektor.

Forskning er langsiktig, og god forskningspolitikk krever også langsiktighet i de nasjonale planene og rammevilkårene for forskningen. Det er viktig å prioritere toppforskningen, og målet bør være å utvikle flere verdensledende fagmiljøer i Norge. Høyre vil særlig styrke den næringsrettede forskningen og jobbe for at mer forskning skal føre til næringsutvikling.

Høyre vil styrke forskningen for å løse store samfunnsutfordringer og bidra til innovasjon og konkurransekraft og en opplyst samfunnsdebatt. Høyre legger særlig vekt på at offentlig finansiert forskning skal ha høy kvalitet og være uavhengig av politiske føringer eller særinteresser som kan rokke ved forskningens troverdighet.

Norske fagmiljøer må samarbeide mer og bedre internasjonalt. Det er viktig for å øke kvaliteten i forskning og utdanning, for å delta i den internasjonale dugnaden for ny kunnskap og for å hente hjem kunnskap utviklet utenfor Norges grenser. Vi har i Norge en betydelig offentlig finansiering av forskning. Vi må tydeligere prioritere områder hvor Norge må ha kunnskapsberedskap, hvor vi har særskilte fortrinn og ambisjoner, samt hvor kunnskap er avgjørende for å innfri forpliktelsene Norge har påtatt seg for eksempel innenfor klima og forsvar.

Høyre vil

- sikre norsk deltakelse i EUs forsknings- og innovasjonsprogrammer og jobbe for at norske miljøer stiller sterkt i konkurranse om midlene, med mål om at gode norske søknader henter mer penger ut av ordningene enn Norge betaler inn
- legge til grunn målet om at forskning og utvikling skal utgjøre tre prosent av brutto nasjonalprodukt (BNP) innen 2030, hvor det offentlige bidrar med minst én prosent og næringslivet med to prosent
- videreutvikle virkemidler som gir en helhetlig tilnærming til å løse samfunnsoppdrag, etter modell fra Finland
- styrke satsingen på forskning av særlig høy kvalitet og ha gode og forutsigbare rammevilkår for forskningsinstituttene
- styrke satsingen på kommersialisering av forskningsresultater
- gjeninnføre satsingen på Sentre for fremragende utdanning (SFU), med mål om å styrke utdanningskvaliteten og utdanningspraksisen
- videreføre Retur-EU-ordningen med full styrke for å understøtte norsk deltakelse i EUs programmer
- etablere et målrettet samfunnsoppdrag for forskning på grønn omstilling og vekst som inkluderer fornybar energi, digitalisering og bærekraftig dyrefôr til blå og grønn sektor
- samarbeide tettere med de andre nordiske landene om felles forsknings- og utviklingsprosjekter basert på landenes naturlige fortrinn og sterke fagmiljøer

Fagskoler – Høyere yrkesfaglig utdanning

Fagskolene er en viktig del av det norske utdanningstilbudet. Mange fagarbeidere både ønsker og har behov for kompetanse ut over fagbrev, og arbeidslivet etterspør i stor grad slik kompetanse. Fagskolene er også viktige for å nå målet om at flere skal kunne lære hele livet. For Høyre er det viktig å fortsette arbeidet med å styrke fagskolene slik at flere ser mulighetene en fagskoleutdanning gir, og sikre to likeverdige søyler i utdanningssystemet.

Høyre vil

- likebehandle offentlige og private fagskoler
- legge bedre til rette for utveksling og internasjonalisering i fagskolesektoren
- sikre at kriteriene for godkjenning av fagskoler bidrar til høy kvalitet og er basert på aktuell kunnskap og praksis i yrkene
- sikre kvalitet i gjennomføringen av fagskoleutdanninger og vurdere økt bruk av eksterne sensorer og nasjonale eksamensnemnder

- gjennomføre periodiske tilsyn med fagskolene i regi av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT)
- etablere kobling til europeiske studiepoeng (ECTS) for fagskoler i Norge
- åpne for fagskoleutdanninger på høyere nivå

Studentvelferd

Høyre vil legge til rette for at studenter får best mulig forutsetninger til å lykkes. Vi må øke kvaliteten på undervisningen og gjøre det lettere å studere på fulltid. For mange bruker for mange år på studiene, uten å fullføre utdanningen. Det er et mål for Høyre at flere fullfører graden raskere. Mange studenter møter utfordringer knyttet til psykisk helse, økonomi og livsmestring. Studentsamskipnadene spiller en sentral rolle i å tilby tjenester som støtter studentene i hverdagen. Høyre vil styrke samskipnadene og studentenes økonomi, slik at flere studenter får de verktøyene de trenger for å lykkes – både i utdanningen og i livet.

Skal Norge lykkes i den internasjonale konkurransen i fremtiden, må vi satse mer på forskning og utdanning. I Norge skal vi ha forsknings- og utdanningsmiljøer av høy kvalitet, og Høyre vil bidra til å styrke disse miljøene. Vi vil at studentene møter studietilbud av høy kvalitet, høye ambisjoner og tydelige forventninger.

Høyre vil

- øke studiestøtten, øke inntekts- og formuesgrensen for stipend- og låneordningen og åpne for ekstra studielån opp til 1,5 G
- sørge for raskere bygging av flere studentboliger gjennom å slippe til private og ideelle utbyggere, forenkle regelverket og fjerne fordyrende krav
- åpne opp Husbankens tilskuddsordning til studentboliger også for stiftelser og private utbyggere
- gi norske studenter i utlandet muligheten til å jobbe ved siden av studiene uten å miste medlemskapet i folketrygden
- legge til rette for at flere kan få barn i studietiden, blant annet ved å øke Lånekassens lånetid og øke omgjøringsstipendet for studenter som får barn
- at alle studenter skal ha tilgang til en studenthelsetjeneste, herunder vurdere hvordan nettstudenter kan få et bedre tilbud
- legge til rette for at fastlegehjemler kan knyttes til studentsamskipnadene, i samarbeid med kommunene

Lære hele livet

Det er viktig at ingen går ut på dato i norsk arbeidsliv. Arbeidslivet stiller stadig større krav til formell kompetanse. Det betyr at de med ingen eller lav utdanning blir særlig sårbare, samtidig som mange med lengre utdanning vil oppleve at kompetansen deres ikke lenger er etterspurt, før de har nådd pensjonsalder. For mange vil løsningen for å komme tilbake til arbeidslivet, eller bli værende der, være å tilegne seg ny kompetanse.

Det stiller større krav til enkeltmennesket, arbeidslivet og utdanningssektoren vår om at alle skal kunne lære hele livet. Høyre vil utvikle flere skreddersydde tilbud som passer folk i ulike livssituasjoner, og etablere flere fleksible og alternative veier til et fagbrev eller mer kompetansepåfyll. Høyres mål er et utdanningssystem som sikrer livslang læring.

Fullført videregående opplæring har blitt en viktig inngangsbillett til arbeidslivet. Svært mange i yrkesaktiv alder har ikke fullført videregående opplæring, og av disse står mange utenfor arbeidslivet. Alle har nå en rett til å fullføre videregående opplæring, hele livet. Utfordringen er at utdanningstilbudet ikke er tilpasset folk med et etablert liv. Høyre vil gjøre det reelt mulig å bruke retten til å fullføre videregående, i samarbeid mellom stat, fylkeskommune og arbeids- og næringsliv.

Høyre vil

- stimulere til at det opprettes flere fleksible videreutdanningstilbud som folk har behov for, og som arbeidslivet etterspør
- etablere flere utdanningsprogrammer der staten og partene i arbeidslivet samarbeider om å skreddersy videreutdanningstilbud i utvalgte bransjer (bransjeprogrammer)
- oppfordre større bedrifter til å dele sine bedriftsinterne opplæringsprogrammer med små og mellomstore bedrifter lokalt og regionalt
- gi støtte til arbeidsplasser som gir opplæring til de ansatte i grunnleggende ferdigheter som lesing, skriving og regning, muntlig kommunikasjon, IKT og norsk for fremmedspråklige (Kompetansepluss)
- samarbeide med høyskoler og utdanningsinstitusjoner for å utvikle gode moduler tilpasset behovet i arbeidslivet
- lage en felles portal i samarbeid med partene i arbeidslivet og utdanningssektoren for å koble sammen tilbud og etterspørsel gjennom en digital éndørspolitikk
- sikre at Lånekassen er tilpasset voksne som står i jobb og ønsker å gjennomføre kortere formelle utdanningsprogrammer ved siden av jobb
- støtte forsøk med realkompetansevurdering, der partene i arbeidslivet samarbeider om å dokumentere realkompetansen en arbeidstaker har tilegnet seg i en bransje
- at ordningen med fagbrev på jobb skal tilbys i alle fylker, slik at flere ufaglærte som står i jobb, kan gjennomføre yrkesfaglig opplæring i kortere moduler
- gi mulighet til å fullføre videregående opplæring samtidig som man tar en fagskoleutdanning, etter modell fra kombinasjonsklasser i videregående
- tilby voksne som tar videregående opplæring, et tilleggslån for å gjennomføre utdanningen, og vurdere hvorvidt stipendandelen i Lånekassen bør økes for denne utdanningsgruppen
- etablere klarere retningslinjer for fravær og deltakelse i videregående opplæring for voksne, herunder vurdere en tilpasset fraværsgrense

Trygg økonomisk styring

En ansvarlig økonomisk politikk er nødvendig for å lykkes med å løse de store samfunnsutfordringene, og for å gi kommende generasjoner bedre muligheter enn vi selv har hatt. Høyre skal være garantisten for trygg økonomisk styring av landet, og gi folk og bedrifter større forutsigbarhet i den økonomiske politikken. Vi må skape før vi kan dele, og flere må komme i arbeid. Personlig initiativ, ansvar og skaperkraft må få større plass i økonomien, mens veksten i offentlig forvaltning må begrenses. Offentlig pengebruk må vris i retning av tiltak som gir vekst og omstilling. Folk og bedrifter bør få beholde mer av sine egne inntekter, og Høyre vil ha som mål å redusere skatt som andel av fastlandsøkonomien. Vi har et stort ansvar for å sikre et bærekraftig velferdssamfunn og miljø for kommende generasjoner, og sørge for at de arver både en trygg offentlig sektor og et livskraftig norsk næringsliv.

Høyre holder fast ved handlingsregelen for bruk av penger fra Statens pensjonsfond utland, og at avkastningen i større grad enn i dag må benyttes til tiltak som bidrar til langsiktig bærekraft og vekst i økonomien. Fondet skal ikke brukes som et politisk verktøy, men investeres ansvarlig for å gi dagens og fremtidige generasjoner best mulig avkastning innenfor etiske rammer. De etiske rammene må utvikles i tråd med bredt forankrede fellesverdier i det norske samfunnet, og bygge på respekt for menneskerettighetene, behovet for gode internasjonale kjøreregler og beredskap mot felles trusler mot klima, demokratiske verdier og nasjonal sikkerhet.

De siste års politikk har satt norsk eierskap tilbake. Politikken har vært uforutsigbar og skatteøkningene brå og kraftige. Norske private eiere har fått dårligere vilkår sammenlignet med offentlig og utenlandsk eierskap. Stabile og forutsigbare rammebetingelser har en verdi i seg selv, og myndighetene bør bidra til å redusere risikoen ved å investere i Norge – ikke øke den. Høyre vil legge til rette for maktspredning og et bredt privat eierskap for å fremme verdiskaping og sysselsetting i hele Norge.

Statlig eierskap kan noen ganger begrunnes ut fra særlige nasjonale hensyn. Høyre mener statens rolle som eier i norsk næringsliv er for stor og bør reduseres. Det statlige eierskapet må være forutsigbart og profesjonelt og føres basert på prinsipper om god eierstyring.

Høyre vil

- føre en ansvarlig økonomisk politikk som gir handlingsrom for investeringer til det beste for fremtidige generasjoner og en god balanse mellom privat og offentlig sektor
- at uttaket fra Statens pensjonsfond utland i hovedsak skal brukes til formål som øker vekstevnen i økonomien, og utrede skjerpelser av handlingsregelen
- la Statens pensjonsfond utland investere i børsnotert forsvarsindustri som er viktig for norsk og alliert sikkerhet
- sette et tak på den samlede verdien i Statens pensjonsfond Norge (Folketrygdfondet) og overføre det overskytende til Statens pensjonsfond utland
- ha som mål å senke det offentliges andel av fastlands-BNP
- styrke det private eierskapet og redusere statlig eierskap uten viktig strategisk begrunnelse
- sikre at hovedkontorfunksjoner i strategisk viktige selskaper forblir i Norge

- vurdere organiseringen av Statkraft, der eierskapet til den norske vannkraften forblir i statens eie, mens både risikoinvesteringer i utlandet og investeringer i andre energiformer i Norge gjøres i samarbeid med private aktører

Skatt og avgift

Høyre vil senke skattene betydelig for alle. Det er et mål at folk skal sitte igjen med mer av sin egen inntekt, slik at de får større rom til å ta gode valg for seg selv og sin familie. Nivå og innretning på skatter og avgifter skal motivere flere til arbeid, fremme maktspredning og privat eierskap og stimulere til miljøvennlig adferd. Høyre vil redusere skatter og avgifter som svekker insentiv til å jobbe, og som hemmer investeringer i norske arbeidsplasser. Tempoet på, og omfanget av, skatte- og avgiftslettelser må tilpasses situasjonen i norsk økonomi. Høyre vil fjerne den særnorske beskatningen av norske eiere, og om nødvendig gjennomføre enkelte skattevekslinger for å oppnå dette raskt.

For å skape forutsigbarhet vil Høyre legge til rette for brede forlik der det er mulig i Stortinget, slik at viktige rammebetingelser for næringslivet kan stå seg over tid. Høyre vil fortsette et grønt skatteskifte, der det er lønnsomt å ta miljøvennlige valg, og hvor skatten på vanlige lønnsinntekter reduseres, særlig for lave og moderate lønninger. Endringer i skattesystemet som kan forårsake større omstillinger, skal være gjenstand for god utredning og reelle høringsprosesser og gjennomføres gradvis der de kan forårsake større omstillinger.

Høyre vil bygge et bredt, folkelig basert eierskap der norske investorer og gründere velger å forbli i Norge. Norge skal være et selveierdemokrati, der flest mulig får muligheten til å være medeiere i næringslivet, drive sin egen bedrift og eie sin egen bolig. Rammene for investeringer i norsk næringsliv skal være attraktive, slik at flere velger å etablere eller reetablere seg i Norge.

Høyre vil

- senke inntektsskatten for alle
- øke frikortgrensen og innføre et jobbfradrag for unge arbeidstakere
- innføre et stabilt og internasjonalt konkurransedyktig skattenivå for å etablere, eie og drive bedrifter i Norge
- fjerne formuesskatten på arbeidende kapital
- øke bunnfradraget på all formuesskatt
- utforme en lavere og mindre byråkratisk beskatning av havbruk i Norge som gir forutsigbarhet for næringen
- forbedre ordningen med skattefradrag for investeringer i oppstartsselskaper
- gjøre det enklere å bli medeier i egen bedrift, blant annet ved å innføre ordninger som gir gunstig skattemessig behandling av kjøp av aksjer i bedriften du jobber i, og forbedre opsjonsskatten
- ikke gjeninnføre arveavgift
- at Norge skal fortsette å være en pådriver for et internasjonalt forpliktende samarbeid mot aggressiv skatteplanlegging og uthuling av skattegrunnlag
- opprettholde tax-free-ordningen, og gjeninnføre veksling mellom tobakk og alkohol
- fjerne innstrammingene i utflyttingsskatten (exit-skatten) fra 2024. Utflyttere skal betale skatt av gevinster opparbeidet i Norge når gevinstene realiseres

Verdiskapende næringsliv

Et sterkt og lønnsomt privat næringsliv er avgjørende for samfunnet vårt. Forutsigbare rammevilkår, god markedsadgang, et konkurransedyktig skattenivå, god tilgang på arbeidskraft med riktig kompetanse og nok kraft er viktig for verdiskapingen. Næringslivet står sentralt i den grønne omstillingen, både gjennom å tilby løsninger som kutter utslipp, og ved at de selv skal omstille sine virksomheter. Det blir ingen grønn omstilling med røde tall på bedriftenes bunnlinje. Derfor må rammevilkårene være forutsigbare, slik at bedriftene kan ta gode valg.

En endret sikkerhetspolitisk situasjon øker behovet for oppmerksomhet og sikring av viktige ressurser og forsyningslinjer. I Europa bygges industri og produksjonskapasitet opp, slik at kontinentet blir mindre avhengig av andre. Norge har en sikkerhetsinteresse i å delta i denne omleggingen. Høyre vil at Norge skal bidra til vår felles sikkerhet gjennom å utvinne mineraler og produsere de varene og tjenestene som vi er godt posisjonert for. Nasjonalt eierskap og kontroll over patenter, kunnskap og ressurser har en viktig beredskapsmessig betydning. Også private investeringer fra våre allierte kan være viktige i et sikkerhetspolitisk perspektiv, fordi det skaper felles interesse om å trygge verdier i Norge.

Små- og mellomstore bedrifter utgjør det store flertallet av bedrifter i Norge. Det er også der de fleste jobber. Det er viktig at lover og regler utformes med utgangspunkt i at de skal være mulig å overholde også for disse bedriftene. Det offentlige virkemiddelapparatet skal være lett å forholde seg til.

Det offentlige kan som innkjøper av varer og tjenester legge grunnlag for økt verdiskaping, innovasjon, eksportmuligheter og næringsutvikling i det private. Høyre vil bruke innkjøpsmakten strategisk til å bygge opp norsk næringsliv og løse offentlige oppgaver best mulig.

Eierbeskatningen i Norge har de siste årene blitt for høy sammenlignet med andre land. Det gir bedrifter med norske eiere en alvorlig konkurranseulempe, fører til at bedrifter selges til utenlandske eiere, og gjør det svært økonomisk attraktivt å flytte ut. Stadig nye skatter er i løpet av de siste årene innført på kort varsel og i strid med tidligere løfter og signaler. Svekket forutsigbarhet, mer stivbent byråkrati og flere reguleringer, i tillegg til høyere skatter, har gjort Norge til et mindre attraktivt land å starte og drive bedrift i.

Høyre vil

- gjøre Norge til et av verdens beste land for å starte og drive bedrifter, med hensyn til skatter, saksbehandlingstider, forutsigbarhet, energitilgang og reguleringsbyrde
- redusere næringslivets samlede kostnader ved forenkling og digitalisering av regelverk og rapporteringskrav
- etablere nye mekanismer for systematisk forenkling, som et forenklingspanel hvor næringslivet spiller inn regelendringer og myndighetene må enten følge eller forklare (omvendt bevisbyrde) og å utvide Regelrådets mandat til også å vurdere eksisterende lover
- legge til rette for parallellbehandling av søknader i forvaltningen der det er hensiktsmessig, for å redusere saksbehandlingstid

- etablere en innsynsportal for seriøsitet, som samler informasjon fra etablerte registre slik at bedrifter og privatpersoner enkelt kan sjekke om andre bedrifter innfrir kriterier for seriøsitet
- gjennomgå og modernisere alkoholreklameforbudet i alkoholoven
- redusere etterslepet i EØS-rettsakter og raskt innføre nye når disse er klare, slik at norske bedrifter får likeverdige konkurransevilkår som europeiske
- at det i offentlige anskaffelser stilles klare og likelydende krav for samme formål, slik at det blir enklere for bedrifter å forholde seg til
- legge til rette for offentlig–privat samarbeid og bruke statens innkjøpsmakt for å fremme innovasjon og bærekraft i privat næringsliv
- styrke næringsrettet forskning og innovasjon, hvor hoveddelen av virkemidlene settes inn der de gir størst nytte og har størst mulighet til kommersialisering
- ivareta hovedinnretningen av SkatteFUNN, men se på muligheten for å differensiere ordningen for å legge til rette for økt samarbeid mellom næringslivet og forskningsmiljøer
- gjennomføre en gjennomgang av virkemiddelapparatet med mål om å gjøre det mer næringsnøytralt og fjerne ordninger uten dokumentert effekt
- spisse og forenkle ordningene innenfor virkemiddelapparatet som bidrar til risikokapital i tidlig fase og til skalering, uten å fortrenge privat kapital
- bidra til at staten utløser mer privat risikokapital, blant annet ved å vri mer av de statlige virkemidlene over til fond-i-fond-investeringer
- sikre klyngeprogrammet forutsigbarhet og legge en langsiktig strategi for klyngene som legger til rette for økt verdiskaping og eksport
- styrke testsentrene, og se på muligheten for å etablere nye, for å sikre at oppstartsbedrifter får bedre tilgang til utstyr og teknologi som muliggjør deres satsinger

Data- og teknologidrevet næringsliv

Norsk næringsliv har et utmerket utgangspunkt for å styrke seg innenfor data, teknologi og innovasjon. Vi kan bli bedre på utnyttelse og industriell bruk av data, både til optimalisering av eksisterende prosesser og til utvikling av nye produkter og løsninger. Mange virksomheter ser ikke nødvendigvis verdien av dataene de sitter på, eller nytten av å dele dataene for å skape flere verdier.

Vi er i tet innenfor prosessindustri, grønn skipsfart, oppdrett og petroleumsvirksomhet. I tillegg har vi høy tillit, og en sterk samarbeidskultur mellom offentlig og privat sektor. Vi har gode offentlige dataregistre, konkurransedyktige fagfolk og et omstillingsdyktig næringsliv med tradisjon for medarbeiderdrevet innovasjon.

Tjenestenæringene utgjør en stadig større del av norsk økonomi og verdiskapingen. Det er en utvikling som drives av økt velstandsutvikling, digitalisering, teknologiutvikling og en generell spesialisering i arbeids- og næringslivet. Politikken må stimulere til gode jobber, økt eksport og verdiskaping i tjenestenæringene. Det vil gi norsk økonomi flere ben å stå på.

Romindustri er en fremtidsnæring som Norge har naturgitte, komparative fortrinn for å utvikle. Et innovasjonssenter og romobservatorium kan være komponenter i å legge til rette for mer

verdiskaping, høyteknologisk kompetanse og jobber fra romindustrien. Et tett samarbeid med EU er avgjørende for at satsingen skal lykkes.

Høyre vil

- sørge for at virkemiddelapparatet i større grad støtter tjeneste- og teknologinæringene og deres eksportmuligheter
- arbeide aktivt for like konkurransevilkår på tvers av landegrensene i den digitale økonomien, blant annet ved å være en pådriver for EUs digitale indre marked
- legge til rette for at det utvikles nye tjenester og skapes verdier ut av offentlige data og data som deles mellom virksomheter
- sikre norsk deltakelse i felleseuropeiske digitale satsinger, på samme måte som i europeiske forskningsprogrammer, gjennom nasjonale mobiliseringsmidler
- legge til rette for økt datadeling og etablere arenaer der næringslivet selv får anledning til å komme med råd og anbefalinger om hvilke data som bør prioriteres for datadeling
- igangsette etableringen av en havdatabank som et offentlig–privat samarbeid mellom etablerte aktører som er i gang med datadelingsplattformer for havspesifikke data. Plattformen skal kunne sikre deling av havdata i små og mellomstore bedrifter og i industrien
- gjennomføre en digital lovvask, der det kartlegges hvilke deler av lovverket som er utydelige i møte med ny teknologi som kunstig intelligens. Kartleggingen skal særlig ivareta åpenhet og innsyn, rettssikkerhet, personvern og forbrukerrettigheter
- legge til rette for en bærekraftig utvikling av datasenternæringen i Norge
- lage en nasjonal strategi for kvanteteknologi for å posisjonere Norge for det neste spranget i teknologiutviklingen
- legge til rette for regulatoriske sandkasser der bedrifter og myndigheter får mulighet til å teste ut nye teknologier og tjenester som er under oppseiling
- benytte de naturgitte fordelene ved å drive romvirksomhet med utgangspunkt i Nord-Norge og Svalbard og legge bedre til rette for innovasjon i hele verdikjeden innenfor romindustri i Norge
- styrke samarbeidet med Den europeiske romfartsorganisasjonen (ESA), slik at norsk næringsliv i større grad kan nyttiggjøre seg av programmene til ESA

Reiseliv

Reiselivsnæringen bidrar til arbeidsplasser over hele Norge. For mange er også reiselivet en inngang til arbeidslivet. Norge har en rekke attraksjoner, fantastisk natur, variert mat- og kulturliv, kulturminner og verdensarvområder som lokker turister fra hele verden til Norge. Høyre vil legge til rette for bærekraftig vekst i reiselivsnæringen.

Høyre vil

- legge til rette for at attraksjoner og aktiviteter er tilgjengelige hele året når det er mulig, og bidra til å utvikle helårsturisme
- åpne for at kommuner som ønsker det, kan innføre et besøksbidrag eller turistskatt, som er tilpasset lokale forhold

- se på mulighetene for å regulere turisttrafikken på viktige nasjonale turstier
- vurdere hvordan det offentlige reiselivsarbeidet bør organiseres
- definere jakt, fiske og utmarksopplevelser som næring
- opprettholde elvebaserte fiskebestander for å ivareta miljø, reiseliv og verdiskaping
- fremme norsk mat og drikke som kulturbærer og skaper av lokal identitet, og arbeide for at norsk mat- og drikkekultur skal bidra til næringsutvikling
- fremme Norge som destinasjon for kulturturisme

Mineraler i fjellet og på havbunnen

Norge er et land med store naturressurser. Høyre mener at disse ressursene må utnyttes for å skape jobber, sikre økonomisk vekst samt bidra til å produsere de materialene som er nødvendige for å gjennomføre det grønne skiftet. Mineralutvinning i Norge er viktig for å sikre norsk og europeisk strategisk autonomi. Det er også viktig med nasjonal kontroll av eierskap i norsk mineralnæring. Nasjonal sikkerhet skal ivaretas i tildeling av rettigheter til å drive mineralvirksomhet i Norge, og det skal være mulighet til å nekte adgang til å drive mineralvirksomhet av sikkerhetspolitiske årsaker.

I tillegg til å utvinne nye mineraler bør vi legge vekt på å gjenvinne mer enn vi gjør i dag, og utnytte mulighetene i sirkulærøkonomien.

Høyre vil

- videreføre en trinnvis åpning av norsk kontinentalsokkel for havbunnsmineralvirksomhet, og sikre at en eventuell tillatelse til utvinning av havbunnsmineraler kun skal gis dersom fremtidig kunnskap viser at det kan gjøres bærekraftig og miljømessig forsvarlig
- sikre parallellbehandling i konsesjonsprosesser for mineralutvikling på land for å realisere et reelt hurtigspor som får ned saksbehandlingstiden, herunder vurdere tidsfrister og ha mer veiledning av kommunene underveis
- innføre krav om klima- og miljøregnskap og bærekraftsrapportering på tvers av verdikjeder i alle ledd og gjennom livssyklusen til mineralene, og utvikle disse i samarbeid med relaterte bransjer og aktører
- styrke samarbeidet med våre naboland og EU for å trygge strategiske verdikjeder, teknologi, produkter og råvarer norsk næringsliv er avhengig av, og legge til rette for at norske mineraler og råvarer blir en sentral del av våre alliertes verdikjeder
- vurdere om vertskommuner som tilrettelegger for gruveindustri, bør få en andel av verdiskapingen

Havbaserte næringer

Nordmenn har levd av og med havet i alle tider. Vår langstrakte og ressursrike kyst har lagt grunnlag for et variert og verdiskapende næringsliv. Vårt sjømannskap har gjort oss til en av verdens største sjøfarende nasjoner, og fiskeri- og havbruksnæringen er landets nest største eksportnæring. Den forsyner store deler av verden med sunn og klimavennlig mat.

Høyre har som mål å videreutvikle en bærekraftig, moderne og variert fiskeflåte, og gjøre den enda bedre i stand til å fiske norske ressurser med svært høy kvalitet, samt hevde norsk

suverenitet i havområdene våre. Det finnes ingen fullgode utslippsfrie alternativer i dag, og fiskeriflåten må få rom til grønn omstilling.

Norsk havbruksnæring er verdensledende, og Høyre vil sette mål for hvor næringen skal være i 2050, i samråd med aktørene. Høyre vil vektlegge lønnsom, bærekraftig produksjon, forbedring av fiskehelse og redusert miljømessig påvirkning. Det er for stor dødelighet i dag, og Høyre vil jobbe sammen med næringen for å redusere denne.

Ved å bearbeide mer fisk i Norge vil verdiskapingen i fiskeindustrien øke. Høyre vil føre en handelspolitikk for bedre markedstilgang for norsk sjømat. Fiskeindustrien skal få forutsigbar råstofftilgang som legger til rette for helårlig videreforedling, stabile arbeidsplasser og kompetansebygging i Norge.

Samspillet mellom de marine og maritime næringene har medført at Norge er verdensledende innenfor verftsindustri, utstysleveranser, oppdrettsteknologi og fiskeri. For Høyre er det viktig å legge til rette for at denne posisjonen kan videreutvikles. Med en lang kystlinje følger et stort ansvar for å ha best mulig beredskap til sjøs. Høyre vil legge til grunn nullvisjonen for dødsulykker for yrkesfiskere.

Høyre vil

- legge til rette for bærekraftig vekst og økt verdiskaping i sjømatnæringene gjennom styrket forskning og innovasjon, ressurskontroll og teknologiutvikling
- arbeide for å redusere toll på norsk sjømat, fjerne handelshindre og bedre markedstilgangen
- legge til rette for god sameksistens mellom de marine og maritime næringene ved utbygging av havvind, mineralvirksomhet til havs eller annen type virksomhet
- at ressursfordelingen mellom flåtegruppene skal ligge fast
- gi fiskerinæringen levedyktige konkurransevilkår med sammenlignbare land gjennom å gi fritak for CO2-avgift for fiskeriflåten
- gjennomgå deltakerloven med mål om forenkling og klargjøring, større mulighet for generasjonsskifter i lokalt eide rederier og bedre sikring av nasjonalitetskravet
- legge til rette for bærekraftig utvikling av havbruk, både kystnært, på land og til havs og for både eksisterende og nye arter
- legge til rette for oppdrett av torsk og nye marine arter
- sette av tilstrekkelig med areal til havbruk og ha en effektiv forvaltning på alle forvaltningsnivåer, med mest mulig like regler og praksis i ulike oppdrettssoner
- styrke og utvikle bærekraftig, miljøvennlig og fiskehelsemessig godt havbruk gjennom å bruke teknologinøytrale miljøfleksibilitetsordninger og økonomiske insentiver og gjennomgå trafikklysordningen
- opprettholde og videreutvikle ordningen med undervisnings- og visningstillatelser innenfor havbruksnæringen
- legge til rette for utnyttelse av slam og andre overskuddsressurser fra havbruk til produksjon av biogass og andre produkter

- bidra til at flere norske skip seiler under norsk flagg, gjennom gode rammebetingelser, et kundeorientert sjøfartsdirektorat og konkurransedyktige skipsregistre
- legge til rette for en sterk verftsindustri i Norge, blant annet ved å vurdere en forskuddsgarantiordning og innrette støtteordninger for ny skipsteknologi slik at flere skip kontraheres ved norske verft

Landbruk, mat og dyrevelferd

Høyres mål er et norsk landbruk som er lønnsomt, innovativt og bærekraftig. Høyre vil legge til rette for landbruk i hele landet og føre en landbrukspolitikk som gjør næringen attraktiv å jobbe i. Landbruket skal bidra til god beredskap, et tradisjonsrikt kulturlandskap, lavere utslipp, spredt bosetting og trygg mat som forbrukerne etterspør.

Norsk landbruk og matproduksjon påvirkes av en rekke utviklingstrekk i samfunnet. Likevel har mange av virkemidlene og ordningene ligget fast i mange tiår, samtidig som overføringene til landbruket har økt kraftig, uten at det har bidratt til nevneverdige endringer i lønnsomheten for landbruket. Norsk landbruk ønsker mer innovasjon og en sterkere satsing på teknologi. Landbrukspolitikken må i større grad tilpasses markedet.

Norge har høyere matvarepriser og mindre utvalg enn våre naboland, med noen få aktører med stor markedsrett. Høyre vil forbedre konkurransen både i dagligvaremarkedet og i hele matkjeden.

Høyre vil

- ha matsikkerhet og verdiskaping som overordnede mål for norsk landbrukspolitikk
- legge til grunn at bonden først og fremst skal være selvstendig næringsdrivende, og gjøre landbruket mindre avhengig av offentlige overføringer ved å legge til rette for flere inntektsmuligheter og økt lønnsomhet
- foreta en helhetlig gjennomgang av norsk landbrukspolitikk for å modernisere og forenkle den, herunder vurdere endringer i jordbruksoppgjøret og integrere det tettere i den øvrige økonomiske politikken
- forenkle tilskuddssystemet, redusere antall tilskuddsordninger og kutte i landbruksbyråkratiet
- legge bedre til rette for å bevare det norske kulturlandskapet, men i større grad skille mellom støtte som går til dette formålet, og det som går til matproduksjon
- legge bedre til rette for teknologiutvikling i landbruket og lage en strategi for eksport av landbruksteknologi
- styrke satsingen på norsk planteproduksjon, som korn, belgfrukter, bær, frukt og grønnsaker
- at Norge skal være fremst i arbeidet med å begrense bruk av antibiotika i husdyrholdet og opprettholde et strengt regime for miljøskadelig sprøytemiddelbruk
- evaluere eksisterende reguleringer knyttet til markedsregulatorer for å sikre at konkurransen ikke begrenses unødvendig, eller at det hindrer nye aktører i å komme inn på markedet
- flytte ansvaret for markedsregulering av melk og kjøtt til en uavhengig aktør for å sikre en mer uavhengig markedsregulering, og utvikle markedsregulering på egg

- beholde et importvern, men gjennomgå og lette på importvernet for enkelte varer
- opprettholde reindriften som næringsvei, og arbeide for å redusere areal- og beitekonflikter, samtidig som grunneierhensyn ivaretas
- fjerne boplikten, men opprettholde driveplikten
- endre odelsloven til kun å gjelde etterkommere etter nåværende eiere
- gi eiere av landbruks- og skogseiendommer økt råderett over egen eiendom
- gjøre det enklere å avhende statsalmenningsgrunn, der det er lokal enighet om dette
- utvide muligheten for lokale produsenter av alkoholholdige drikkevarer til å selge varene sine til besøkende
- legge til rette for god konkurranse i norsk dagligvare- og matbransje og mer åpenhet i verdikjeden for dagligvarer
- ha høye krav til dyrevelferd for alle husdyrslag, og sørge for at dyreeiere som ikke etterkommer pålegg fra myndighetene etter brudd på dyrevelferdsloven, lettere kan fratas dyr og nektes å drive
- øke strafferammen for grove brudd på dyrevernsloven og øke bøtesatsene for grovt uaktsomme brudd på dyrevelferdsloven

Bærekraftig skogbruk

De norske skogene har gitt grunnlag for arbeidsplasser, verdiskaping og eksport gjennom århundrer. Skogen spiller en viktig rolle for både miljø og klima, naturopplevelser og biologisk mangfold. Den er råvare for mange viktige verdikjeder, fra biokjemi og byggematerialer til energi- og matproduksjon. Skog skaper et betydelig rom for binding av CO₂ gjennom god og rasjonell skogpleie.

Norge har plass til både vernet skog og profesjonell skogsdrift. Samvirke og skogsentreprenører har økt effektiviteten i skogbruket, men kapitalmangel har holdt utviklingen av norsk skogindustri tilbake sammenlignet med våre naboland Finland og Sverige. Høyre vil arbeide for at det blir lettere for norske skogeiere å kjøpe, eie og drive skog, blant annet gjennom skattepolitikken.

Høyre vil

- tillate skog omsatt på en måte som kan fremme aktiv forvaltning og aktivt eierskap, uten konsesjonskrav eller prisreguleringer
- øke det private og lokale eierskap til norske skogressurser for å få bedre forvaltning
- fortsatt satse på og støtte frivillig vern av skog, og aktivt jobbe for at skog forvaltes som en bærekraftig ressurs innenfor gjeldende lovverk og sertifiseringsordninger for å sikre økt verdiskaping og effektiv karbonfangst
- forbedre offentlig infrastruktur for å øke næringens konkurransekraft, men samtidig ivareta behovet for å verne verdifull og karbonrik natur i slike områder
- øke satsingen på forskning og utvikling innenfor skogbruk og legge til rette for nye forretningsområder innenfor sirkulærøkonomi og bionæringer
- bidra til å utvikle mangfoldet i næringer knyttet til skogen, inkludert kommersielle muligheter innenfor jakt, fiske, reiseliv, energiproduksjon og hyttebygging

Veien til lavutslippssamfunnet

Menneskeskapte klimaendringer merkes nå over hele verden, også i Norge. Økte temperaturer og mer ekstremvær truer menneskers liv og helse, matforsyningen i deler av verden og naturmangfoldet. Kostnadene knyttet til både direkte skader og til svekket verdiskaping er svært store. I fremtiden vil klimaendringene også føre til økt migrasjon. Over tid vil det være klart mindre kostbart å stanse utslippene av klimagasser enn å la være.

Det er viktig at Norge tar egne klimaforpliktelser på alvor, og at vi støtter opp om internasjonalt samarbeid. Energi- og miljøpolitikken blir rimeligst og mest effektiv hvis vi realiserer våre mål i samarbeid med våre naboer i Europa, og Høyre vil derfor videreføre samarbeidet om energi- og klimapolitikken med EU.

Energi for fremtiden

Høyres mål er at billig strøm skal være et konkurransefortrinn for industri og næringsliv i Norge, og et gode for husholdningene.

Norge styrer mot svakere kraftbalanse og vedvarende høyere kraftpriser. Løsningen er å bygge ut mer kraft og mer nett og å bruke energien mer effektivt. Utbyggingen av kraft må gjøres skånsomt, med lokal aksept og ivareta viktige naturverdier. Samtidig er det avgjørende for industri og arbeidsplasser og av nasjonale beredskapshensyn at kraft og nett bygges ut betydelig raskere enn i dag. Energi- og klimapolitikken må ses i sammenheng med nærings- og sikkerhetspolitikken.

På kort sikt er det oppgradering av vannkraftverk, småkraft, vindkraft på land, solenergi, bioenergi, fjernvarme og energieffektivisering som kan bidra til å styrke den norske kraftbalansen. Etter 2030 vil havvind kunne spille en betydelig rolle og bidra til både mer kraft og industrielle muligheter for Norge og norsk leverandørindustri. Høyre er positiv til de fremtidige mulighetene som kan ligge i kjernekraft og SMR-teknologi, og vil følge opp utredningen om behovet og mulighetene for kjernekraft i den norske energimiksen etter 2030.

Norge er en stabil og langsiktig leverandør av energi til Europa. Norge bør opprettholde denne posisjonen, og videreutvikle aktiviteten på norsk sokkel innenfor rammen av våre klimaforpliktelser. En forutsetning for å fortsette å utvinne olje og gass fra norsk sokkel er at produksjonen over tid skjer med null eller nær null utslipp. Det vil være behov for norsk olje og gass til Europa i mange tiår fremover, i tillegg til at det de neste årene kan åpne seg et viktig marked for blått hydrogen basert på norsk naturgass med karbonfangst og -lagring. Høyre vil derfor opprettholde en forutsigbar og ansvarlig leteaktivitet på sokkelen. Videre elektrifisering av sokkelen må ikke føre til kraftmangel på land.

Det ligger også store muligheter for Norge innenfor havvind og karbonfangst og -lagring. Norge har Europas beste vindressurser, og et stort potensial for CO₂-lagring på norsk sokkel. Dersom disse mulighetene skal realiseres, må det føres en forutsigbar og langsiktig politikk som bygger på kompetansen og erfaringen fra norsk sokkel. Jevn tilgang på areal og rammevilkår som står seg over tid, vil være avgjørende for å realisere potensialet på norsk sokkel.

Høyre vil

- jobbe for lavere strømpriser i hele landet, blant annet ved å redusere elavgiften

- forsere tiltak som bidrar til mindre forskjell i kostnader mellom ulike prissoner, som å redusere nettleien der strømmen er dyrest
- beholde en strømstøtteordning så lenge det er nødvendig, og tilbakeføre fra statens ekstraordinære overskudd til forbrukere i områder hvor strømmen er dyrest
- legge til rette for et bedre system med fastprisavtaler for både næringsliv og forbrukere for å få mer forutsigbare og stabile strømpriser
- lyse ut 26. konsesjonsrunde og legge til rette for en områdeløsning for transport av gass fra Barentshavet
- konsekvensutrede med sikte på gjenåpning av Nordland VI
- konsekvensutrede Nordland VII og Troms II og særlig vurdere konsekvensene for biologisk mangfold og sårbare økosystemer
- legge til rette for utslippsreducerende tiltak på norsk sokkel, men stille krav om at selskapene sørger for utbygging av erstatningskraft ved de siste elektrifiseringsprosjektene som krever kraft fra land
- redusere barrierer som hindrer at man bygger ut mindre funn på sokkelen nær eksisterende infrastruktur, og slik legge til rette for god ressursutnyttelse og økte inntekter til fellesskapet
- legge til rette for nye næringer på norsk sokkel, for eksempel havvind, CO2-lagring og blått hydrogen, gjennom jevnlig og forutsigbare tildelinger av areal for havvind og CO2-lagring og utvikling av infrastruktur
- videreføre differansekontrakter som virkemiddel for å realisere nye industrisatsinger som havvind, karbonfangst og -lagring, hydrogen og ammoniakk
- vurdere om det bør innføres grunnrenteskatt for nye havvindprosjekter
- legge til rette for utvikling av et nordsjønett i samarbeid med andre land
- videreutvikle norsk havforvaltning og marin miljøkartlegging for å legge til rette for mer aktivitet til havs, innenfor bærekraftige rammer
- stille krav om solenergi på flere offentlige bygg og infrastruktur, og fjerne regulatoriske barrierer som hindrer lokal energiproduksjon, blant annet tillate deling og lagring av energi i større grad enn i dag, eksempelvis i nabolag og næringsområder
- kartlegge større områder med «grått areal» som kan benyttes til lokal energiproduksjon, og innføre forenklede konsesjonsprosesser i disse områdene
- gjennomgå verneplanene for norske vassdrag og vurdere potensialet for kraftproduksjon som ikke forringer verneverdiene og bidrar til bedre flomvern
- vurdere nye insentiver og eventuelle skatteendringer for å stimulere til flere effektoppgraderinger på kort sikt
- legge til rette for utbygging av kjernekraft i Norge, dersom private aktører finansierer utbygging, drift og dekommisjonering
- ta en aktiv rolle i den internasjonale forskningen på, og utviklingen av, ny kjernekraftteknologi, herunder vurdere medlemskap i EURATOM
- sørge for at vertskommuner som tilrettelegger for kraftproduksjon, får en rimelig andel av verdiskapingen, og vurdere midlertidige og tidsbegrensede

insentivordninger for kommuner som bidrar til å oppnå kraftmålet og -ambisjonen innen 2030

- bygge ut mer kraft og nett raskere, blant annet ved å forenkle regelverket og redusere den samlede saksbehandlingstiden
- sikre at nettselskapene i større grad kan forskuttere utbygging basert på forventet kraftforbruk
- legge til rette for bedre utnyttelse av nettet gjennom krav om å vurdere alternative løsninger til ny infrastruktur som økt digitalisering, sensorbruk, batteriløsninger og mer forbrukerfleksibilitet
- føre en energieffektiviseringspolitikk der forbrukere og bedrifter opplever at det lønner seg å gjennomføre tiltak, herunder vurdere krav til energifleksibilitet og innføring av energisparesertifikater
- stille krav til gjenbruk av spillvarme fra industri, avfallsforbrenning, datasentre og hydrogenproduksjon der det ligger til rette for dette
- støtte energilagringssystemer og energifleksible oppvarmingssystemer som reduserer belastning på strømmettet, og øke fjernvarmeproduksjon for eksempel gjennom nye finansieringsmodeller
- legge til rette for økt produksjon av biogass
- vurdere å etablere et nasjonalt testsenter for tidevanns- og bølgekraft

Lavere utslipp, høyere verdiskaping

Klimaproblemene er vår tids største utfordring. Norge skal omstilles til et lavutslippssamfunn innen 2050, og oppnå betydelige utslippsreduksjoner innen 2030 i samarbeid med EU. Dette samarbeidet gir større fleksibilitet og er mer kostnadseffektivt enn å oppnå målene alene og sikrer at norske bedrifter har like rammevilkår som sine konkurrenter i Europa.

Høyre vil ta markedet i bruk i miljøets tjeneste for å gjøre det lønnsomt å gjennomføre god klimapolitikk, og bidra til å skape vekst og lønnsomme grønne jobber. Høyre vil forsterke forurenser betaler-prinsippet i skatte- og avgiftssystemet. Det skal lønne seg å ta klimavennlige valg. Høyres mål er at klimapolitikken skal være så kostnadseffektiv som mulig bidra til å styrke konkurransekraften i norsk industri og næringsliv og legge til rette for nye arbeidsplasser og verdiskaping.

Høyre mener det er avgjørende å sikre at industrien ikke flagger ut av Norge og Europa, av hensyn til både norske arbeidsplasser, klimagassutslipp og sikkerhetspolitikken. Mangel på kraft er i ferd med å kortslutte både klima- og industripolitikken. Det er behov for å tenke nytt om rammevilkårene for å kutte store punktutslipp, for å sikre at fastlandsindustrien er i stand til å skalere utslippsreducerende tiltak i tilstrekkelig tempo og omfang.

Høyre vil

- fortsette opptrappingen av CO2-avgiftene, men kompensere ved å redusere andre skatter og avgifter og styrke virkemidlene for grønn omstilling
- videreføre samarbeidet med EU om klimapolitikken for å sikre en mest mulig kostnadseffektiv klimapolitikk som kutter utslipp i Europa og globalt
- etablere en støtteordning (punktutslippsprogram) for å kutte utslippene fra de største utslippspunktene i Norge, for eksempel ved å bruke karbondifferansekontrakter hvor det er konkurranse om å be om minst støtte

- sikre at Enova i større grad støtter tiltak som raskt kutter utslipp eller sparer energi, herunder gi Enova mulighet til å støtte moden teknologi gjennom punktutslippsprogrammet
- videreføre en CO2-kompensasjonsordning for industrien, hvor ordningen i større grad gir investeringer i utslippsreduksjoner og energieffektivisering
- at Norge deltar fullt ut i EUs karbongrensejusteringsmekanisme (CBAM) for å hindre karbonlekkasje til andre land, og jobbe for endringer som bedre ivaretar norsk industri
- legge til rette for industriell skalering av karbonfangst- og lagringsteknologi, herunder fangst av CO2 direkte fra luft, fangst av CO2 fra biomasse og bruk av CO2 i industrielle prosesser
- at offentlige innkjøp bidrar til lavere utslipp, effektiv ressursbruk og bedre sirkulærøkonomi
- legge til rette for at kommunesektoren kan utvikle egne klimabudsjetter og ha en plan for å nå klimamålene i samarbeid mellom stat og kommuner
- legge til rette for betydelig reduserte utslipp fra avfallsforbrenning, blant annet ved å øke krav til utsortering og materialgjenvinning og støtte utslippsreducerende teknologi
- gjennomgå rammevilkårene for avfallsforbrenning for å unngå konkurransevridning, og vurdere konsekvensene for fjernvarme
- styrke kostnadseffektive tiltak i skog- og arealbrukssektoren som kan bidra til økte opptak av CO2-utslipp, som for eksempel planting av skog
- videreføre resultatbaserte og kostnadseffektive bidrag til Klimainvesteringsfondet i Norfund og til bevaring av regnskogen i samarbeid med andre land
- innføre et forbruksbasert klimaregnskap for å synliggjøre hvordan norsk forbruk påvirker utslipp og naturinngrep utenfor våre territorielle grenser

Grønn transport

Transportsektoren er en av våre største innenlands utslippskilder. Høyre vil gradvis fase ut fossil energi i all transport og logistikk gjennom å innføre tiltak som bidrar til rask innfasing av null- og lavutslippsløsninger. Det skal lønne seg å ta i bruk grønne alternativer. Høyre vil opprettholde og videreutvikle Norges ledende posisjon som grønn skipsfartsnasjon og bruke den til å kutte utslipp i Norge og internasjonalt.

Høyre vil

- støtte at varebiler, tungtransporten og langdistansebusser kan gå fra fossilt til nullutslippsløsninger, og ha en plan for utbygging av lade- og fylleinfrastruktur for tungtransporten i hele landet
- ha et mål om at alle nye personbiler skal være utslippsfrie, og ha et avgiftssystem og en lade- og fylleinfrastruktur som bygger opp under dette
- fase inn nullutslippskrav til transport i offentlige anskaffelser når teknologien legger til rette for det, og vurdere målrettede støtteordninger for å støtte opp under overgangen, for eksempel for hurtigbåter
- lage en plan for å øke produksjonen av avansert bærekraftig biodrivstoff

- legge til rette for økt innblanding, og norsk produksjon, av bærekraftig drivstoff som gir luftfarten et lavere klimagassutslipp samtidig som norske flyselskaper opprettholder konkurransekraften med utenlandske flyselskaper
- arbeide for internasjonale utslippskrav i maritim sektor, og at alle nye skip som bygges, skal kunne ta i bruk bærekraftig drivstoff

Fra lineær til sirkulær økonomi

En effektiv klimapolitikk forutsetter langsiktighet og en helhetlig tilnærming på tvers av sektorer. I dette spiller også natur- og arealpolitikken en viktig rolle. Sirkulærøkonomi vil bli et viktig bidrag for å kutte utslipp, redusere naturtap og utnytte ressursene bedre og mer effektivt enn i dag. Vi må skape mer med færre ressurser. Sirkulærøkonomi har også en sikkerhetspolitisk dimensjon, fordi det reduserer avhengigheten av andre land.

Vi må i langt større grad gjenbruke og gjenvinne ressursene i økonomien. Høyre mener produkter må designes for gjenbruk og gjenvinning fra start, og at det må innføres produsentansvar for langt flere produkter som selges på markedet, for å sikre at varer gjenbrukes eller gjenvinnes forsvarlig. Mer ombruk av byggevarer og mer gjenvinning av byggematerialer er avgjørende for å sikre overgangen til en mer sirkulær økonomi og redusere ressursbruken knyttet til produksjon av nye materialer.

Høyre vil

- gjennomgå regelverket og skatte- og avgiftssystemet for å fjerne unødvendige hindringer og gjøre det mer lønnsomt å gjenbruke og gjenvinne fremfor å produsere og kjøpe nytt
- utvide og styrke produsentansvarsordningen ved å pålegge produsenter større ansvar for produkter de sender ut i markedet
- legge til rette for bedre ressursutnyttelse av norsk avfall, og høyere verdiskaping i avfallsbransjen ved at konkurranse og effektive løsninger ligger til grunn for utviklingen
- utvide kravene om materialgjenvinning til flere produkter og kritiske og strategiske råmaterialer
- i likhet med EU stille krav om at flere produkter består av gjenvunnet materiale
- fase inn krav om reduserte klimagassutslipp fra materialbruk i bygg, og legge til rette for etablering av materialbanker for ombruk av byggevarer
- endre deler av grunnavgiften på drikkevareemballasje til en materialavgift som avtar med økende andel resirkulert materiale i emballasjen
- gjennomføre tiltak for å redusere matsvinn, i samarbeid med bransjen
- vurdere en avgift på fossil plast, og støtte etableringen av en infrastruktur for innsamling, sortering og materialgjenvinning av plastavfall
- redusere omfanget av «fast fashion» ved å innføre produsentansvar og gode miljømerkeordninger og legge til rette for mer utsortering og tekstilgjenvinning
- jobbe for at tekstiler bestående av syntetiske fibre tydelig merkes med «plast i produktet»-merker, etter modell av EU-kravet som omfatter alle engangsprodukter som helt eller delvis er laget av plast
- videreutvikle miljømerkeordninger slik at forbrukerne kan ta informerte valg

- legge til rette for å gjenbruke overskuddsmasser, blant annet ved etablering av digitale markedsplasser for overskuddsmasser
- legge bedre til rette for deling av varme og overskuddsressurser i industri og næringsliv
- etablere en strategi for hvordan vår høye gjenvinningsgrad kan skape kommersielle muligheter ved å hente ut mineraler fra eksisterende produkter, såkalt «urban gruvedrift»

På lag med naturen

Natur har både en egenverdi og gir oss mange viktige naturgoder som rent vann, medisiner, friluftsliv, jakt- og fiskemuligheter og mat og energi. Det er viktig å forvalte naturressursene på en slik måte at vi bevarer naturens evne til å bidra til økonomisk vekst og velferd også for neste generasjon. Økonomisk aktivitet må skje innenfor rammene av naturens tålegrenser. Vi må begrense tap av sårbar natur og arts mangfold både på land og til havs, restaurere allerede ødelagt natur og forvalte naturen slik at den er i stand til å levere gode økosystemtjenester. Menneskeskapte klimaendringer er en av de største truslene mot natur og arts mangfold. Samtidig er det å ta bedre vare på naturen et av de mest kostnadseffektive tiltakene for å redusere klimagassutslipp. God kunnskap om naturen og arts mangfoldet er en viktig forutsetning for dette.

God natur- og arealforvaltning gir oss også flere andre fordeler. Byer og bygder som bygges innenfra og ut, legger til rette for urbane kvaliteter som etterspørres av mange. Godt forvaltede nærsaker gir grunnlag for turer, friluftsliv og god folkehelse. Det er mulig å legge til rette for nye, grønne næringer og utvikle gode og vekstkraftige lokalsamfunn, samtidig som man i større grad tar vare på viktige naturverdier.

Det største hinderet for god naturforvaltning er mangel på oversikt. Når en kommune ikke kjenner naturverdiene i sin kommune, blir det vanskeligere å prioritere de riktige utbyggingene i de riktige områdene. Mange kommuner har for lav kompetanse og kapasitet til å ha oppdaterte planer for og kartlegging av viktige arealer. Høyre vil øke innsatsen for å kartlegge norsk natur og støtte kommunene til å oppdatere egne arealplaner.

Mange kommuner og fylker gjør en viktig innsats for å ha en mer miljøvennlig arealforvaltning i Norge. Beslutningene blir bedre når de er fattet lokalt, uten statlig overstyring. Høyre vil gi kommunene flere verktøy til å ta kloke beslutninger i arealpolitikken og sørge for gode avbøtende tiltak når viktige samfunnsinteresser skal balanseres. Det lokale selvstyret er et godt utgangspunkt for effektive tiltak og bærekraftig arealbruk.

Høyre vil ta utgangspunkt i at alle ressurser er knappe, også areal og natur. Naturforvaltningen skal bygge på tiltakshierarkiet om å unngå, begrense, restaurere og om mulig kompensere for inngrep i areal og natur. For å kompensere og restaurere natur trengs det gode oversikter. Det er viktig at de prosjektene som prioriteres for å restaurere natur, er de som er de mest effektive for å redusere kritisk tap av natur- og arts mangfold. Høyre mener at en nasjonal plan og regionale oversikter over de mest nyttige arealene vil gjøre arbeidet med naturrestaurering mer effektivt.

Den internasjonale naturavtalen fra 2022 forplikter landene til å øke innsatsen betraktelig for å ta vare på naturen. Norge har over flere år gjort mye for å beskytte viktige naturverdier internasjonalt, gjennom blant annet å hindre nedbygging av regnskog og gjennom å være en

pådriver for et renere hav. Høyre vil være en pådriver for sterke internasjonale forpliktelser til å ta vare på naturen.

Høyre vil

- prioritere representativt vern og bevaring av tilstrekkelig store, varierte, sammenhengende områder på land og i sjø, i tråd med Norges forpliktelser og i samarbeid med berørte næringer og kommuner
- i større grad øke utnyttelsen av allerede utbygde områder i stedet for å ta i bruk nye naturområder
- støtte frivillig skogvern og vurdere om større deler av statens skogeiendommer kan vernes
- utarbeide en helhetlig nasjonal plan for naturrestaurering, herunder satse på restaurering av tareskog
- i større grad benytte økologisk kompensasjon som et virkemiddel for å kompensere for større naturinngrep i statlige prosjekter
- øke satsingen på heldekkende naturkartlegging og det økologiske grunnkartet, blant annet gjennom bruk av fjernmåling, kunstig intelligens og sammenstilling av lokale og nasjonale data
- stille krav til at sentrale miljødata offentliggjøres i et digitalt og anvendbart format, også fra konsekvensutredninger og risiko- og sårbarhetsanalyser
- bidra til å rydde i eksisterende miljødatabaser, slik at tidsbruken til brukerne går ned ved at registreringer er riktig registrert, kartfestet og kontrollert
- oppdatere kravene til uavhengighet og kvalitet for konsekvensutredninger, med sikte på å forsterke tilliten til slike utredninger
- utvikle et nasjonalt naturregnskap, som vil gjøre det enklere for kommunene å utarbeide egne arealregnskaper over hvilke areal typer de har, og endringen over tid
- støtte kommunene i å oppdatere egne arealplaner og lage arealregnskap, både for å få oversikt selv og for å bidra til bedre nasjonal oversikt over arealbruksendringer
- videreføre Norges lederrolle i den nasjonale og internasjonale kampen mot marin forurensning
- bidra til reduksjon i nedbygging av karbonrik myr
- legge rovdyrforliket, og den todelte målsettingen om beitedyr og bærekraftige rovdyrbestander, til grunn for forvaltningen av rovdyrbestandene, samt forbedre dialogen mellom lokalsamfunn og myndigheter
- gjennomføre en kraftinnsats for en renere og rikere Oslofjord, blant annet gjennom nitrogenrensing, strengere krav til avrenning fra landbruket og regulering av fiskeriaktivitet
- øke innsatsen for å bekjempe fremmede arter med høy risiko, i tråd med den internasjonale naturavtalen
- følge opp Norges handlingsplan for villrein og restaurere flere av leveområdene til villreinen
- at hensynet til særlig samfunnsnyttige formål som fornybar kraftproduksjon og kraftledninger skal prioriteres og vektas tungt i arealpolitikken

- styrke innsatsen for å ta vare på de ville laksebestandene, blant annet redusere spredning av lakselus, infeksjoner og fremmede arter, samt se på muligheten for å øke populasjonen i laksebestandene gjennom for eksempel kultivering

Pasientens helsetjeneste

Høyre vil skape pasientens helsetjeneste, hvor ingen beslutninger om deg tas uten deg. Hver enkelt pasient skal oppleve respekt og åpenhet i møte med helsetjenesten. Som pasient skal du møte en helsetjeneste med kort ventetid og tilgang på helsetjenester av høy kvalitet. Pårørende skal oppleve anerkjennelse som viktig ressurs og støttespiller for den som er syk, og i helsetjenesten.

Høyre vil få ned de lange ventetidene og sikre pasientene raskere tilgang til offentlig finansierte helsetjenester av høy kvalitet. Høyres løsning er å bruke private og ideelle aktører i et sterkt offentlig–privat samarbeid, gi sykehus bedre betalt for å behandle flere pasienter og sikre forutsigbar finansiering av den offentlige helsetjenesten.

Høyre vil

- redusere ventetidene i helsetjenesten
- gi pasienter rask helsehjelp av høy kvalitet gjennom en sterk offentlig helsetjeneste som samarbeider godt med ideelle og private aktører
- øke pasienters valgfrihet og mangfoldet i behandlingstilbudene, blant annet ved å gjenopprette en forutsigbar ordning med Fritt behandlingsvalg
- gjøre det enklere for pasienter og pårørende å forstå sine rettigheter og utøve medvirkning og innflytelse
- sørge for at pasienter får raskere tilgang til nye medisiner, tilgang på flere kliniske studier og tilstrekkelig tilgang til nødvendige medisiner
- sørge for systematisk pårørendearbeid i kommunene

Forebygging og folkehelse

Store deler av helseutgiftene går til å behandle sykdom fremfor å forebygge sykdom. Høyre mener det trengs en dreining over til mer forebyggende helsearbeid. Det er bedre for den enkelte og billigere for samfunnet at vi klarer å forebygge uhelse, fremfor å behandle. Høyres politikk bygger på positive virkemidler med belønning og stimulering. Folkehelsearbeidet må tilpasses mennesker i alle livsfaser og bidra til å redusere sosiale forskjeller.

Vaksiner har stor forebyggende effekt, og det er viktig at vaksinasjonsgraden holdes høy i hele befolkningen. Høyre vil bygge videre på vaksinasjonsprogrammet for voksne, som vil gjøre det enklere å ha oversikt over om man har de vaksinene som helsemyndighetene anbefaler.

Høyre vil

- satse mer på arbeidsrettet rehabilitering for å sikre at flere kommer raskere tilbake til arbeidslivet
- styrke arbeidet med habilitering og rehabilitering, og sikre god samhandling mellom spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten

- bidra til at fysisk aktivitet og kostholdsendring oftere foreskrives fra fastleger, på samme måte som det foreskrives medisin, herunder videreutvikle ordningen med grønn resept og utvikle nye oppfølgingsmodeller
- jobbe for redusert tobakksbruk og innføre et nasjonalt røykesluttprogram
- styrke helsestasjoner og skolehelsetjenesten som forebyggende helsetiltak
- ha en handlingsplan for å forebygge og redusere ensomhet, samt etablere ordninger som bidrar til å redusere ensomheten blant eldre ved å involvere frivillige organisasjoner
- videreføre samarbeidet med næringslivet for å legge til rette for sunne produkter i matbutikkene og lettfattelig merking av sunne alternativer
- sikre en høyest mulig dekningsgrad ved å øke kunnskapen om vaksiner, videreutvikle vaksineprogrammet for barn og ha et vaksineprogram for voksne, med automatisk påminnelsesordning
- åpne for at snus uten tobakk kan selges i Norge
- innføre krav om at helsepersonell med pasientkontakt har relevante vaksiner
- styrke det systematiske ernæringsarbeidet for eldre og utsatte grupper
- ha en god tannhelsetjeneste, der de som trenger det mest, får tilbud om nødvendig behandling i den offentlige tannhelsetjenesten

Sykehus og spesialisthelsetjenester

Høyre vil sørge for en sterk offentlig spesialisthelsetjeneste hvor pasienten får rask tilgang til behandling av høy kvalitet. Innbyggerne skal ha trygghet for øyeblikkelig hjelp og spesialisthelsetjenester over hele landet. Med en aldrende befolkning og økende sykdomsbyrde er et godt samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene viktig, også for å ha nærhet til helsehjelp og god beredskap i hele landet. En desentralisert sykehusstruktur skal sikre beredskap, øyeblikkelig hjelp og nærhet til sykehustjenester, og de store sykehusene skal være spesialiserte og bygge opp under de mindre sykehusenes aktivitet.

Høyre vil

- sørge for en sterk og forutsigbar sykehusøkonomi som gir rom for stabil drift og nye investeringer
- benytte ledig kapasitet hos private leverandører for å gi rask pasientbehandling og redusere ventetider
- øke den aktivitetsbaserte finansieringen (ISF) i sykehusene, for å redusere ventetidene og gi rask pasientbehandling
- innføre Fritt behandlingsvalg for å øke pasienters valgfrihet og mangfoldet i behandlingstilbudet
- at pasienter skal ha rett til behandling hos et privat behandlingssted som har avtale med det offentlige, dersom pasienten ikke får helsehjelp av det offentlige innen fristen
- utvikle flere pakkeforløp for pasienter og prioritere nye pakkeforløp for kvinnesykdommer, for voldsutsatte og for demens

- støtte opp om pilotstudie for screening av prostatakreft for aktuelle aldersgrupper og risikopopulasjoner
- innføre flere tiltak som raskere utrydder HPV-relatert kreft og sykdom
- sørge for målrettet bruk av ny teknologi, digitalisering og kunstig intelligens for å jobbe på smartere måter og ha bedre oppgavedeling i sykehus
- satse på forsknings- og utviklingsarbeid i spesialist- og kommunehelsetjenesten
- at flere pasienter skal få tilgang til kliniske studier
- videreutvikle helsetilbudet for personer med kjønnsinkongruens i tråd med beste praksis og forskning
- sørge for at det jobbes systematisk for å bedre pasientsikkerheten i helsetjenesten
- sikre at det er tilgang på døgnåpne overgrepsmottak for barn

Faglig sterk helsetjeneste

En av de største utfordringene for helsetjenesten de kommende årene vil være mangel på helsepersonell. Høyre vil gjøre de offentlige sykehusene til bedre arbeidsgivere for å beholde helsepersonell. Det skal åpnes for mer fleksible arbeidstidsordninger og mer tverrfaglig samarbeid og oppgavedeling. Gjennom målrettet bruk av teknologi, innovasjon og kunstig intelligens i den kliniske og administrative arbeidshverdagen kan vi frigjøre kapasitet hos helsepersonell.

Høyre vil satse på kompetanseheving, lederutvikling, forskning og faglig utvikling i hele helse- og omsorgstjenesten, og arbeide for et sterkt partssamarbeid. Høy kvalitet på den helsehjelpen som ytes, sikrer rett behandling til rett tid og skaper trygghet og verdighet for pasientene. Gode pasientopplevelser må skapes hver dag i møtet mellom den som trenger helsehjelp, og den som gir helsehjelp. Høyre vil føre en kompetansepolitikk i helsesektoren som bidrar til rekruttering, samtidig som vi beholder dyktige helsearbeidere i sektoren.

Høyre vil

- legge til rette for mer fleksible arbeidstidsordninger som bidrar til å redusere arbeidsbelastningen på helsepersonell
- stimulere til større bruk av kunstig intelligens og annen ny teknologi til å planlegge turnuser og arbeidsflyt bedre
- oppnå bedre oppgavedeling i helsetjenesten i samarbeid med de ansatte
- utvide tverrfaglige allmennhelsetjenester gjennom et fornyet takstsystem som bidrar til flere helsepersonellgrupper ved fastlegekontorene, og styrke ordningen for allmennleger i spesialisering
- beholde næringsdrift som viktigste organisasjonsform for fastleger
- utvikle fastlegeordningen gjennom forutsigbare rammebetingelser, god rekruttering og større tverrfaglig samarbeid
- utrede hvilke oppgaver farmasøyter i apotekene kan overta, for å avlaste helsetjenesten
- innføre karakterkrav ved opptak til sykepleierutdanningen

- kartlegge behovet for flere faglærte i hjemmesykepleien, og sette en nasjonal ambisjon om ti prosent færre ufaglærte i de brukerrettede omsorgstjenestene innen 2030, med vekt på hjemmesykepleien
- jobbe for bruk av simulering som del av praksisundervisningen i sykepleierutdanningen og i kommunehelsetjenesten
- godkjenne flere sykepleiergrupper som spesialister, for å anerkjenne kompetanse og gi flere karriereveier
- styrke lederkompetanse i helsetjenesten, både faglig og på pasientnært nivå
- sikre raskere tilgang til spesialist ved å utvide avtalespesialistordningen, og beholde den nåværende ordningen for avtale og finansiering
- systematisk arbeide for å bygge forbedringskultur i helsetjenesten gjennom å tilrettelegge for større åpenhet om og læring av uønskede hendelser

Leve hele livet med god eldreomsorg

Høyre vil skape et samfunn hvor alle kan leve hele livet. Det handler om hva samfunnet kan gjøre for at hver enkelt skal kunne bruke ressursene sine i møte med alderdommens utfordringer og muligheter. Høyre mener aldersdiskriminering skal bekjempes, og at alle skal ha en plass i samfunnsliv og arbeidsliv.

De neste årene vil det bli langt flere eldre enn unge i befolkningen. Det vil kreve nye løsninger og endringer på en rekke områder. De aller fleste eldre klarer seg godt selv, og tar grep for å forberede egen alderdom i god tid. Noen eldre vil ha behov for omsorgstjenester for å kunne bo hjemme eller i tilrettelagte boliger. Høyre vil bygge ut tilbudet av tilrettelagte boliger og bofellesskap, der eldre kan motta tjenester, men fortsatt leve mest mulig selvstendige liv. I alle faser av eldreomsorgen skal den gamle møte et like godt helsesystem som alle andre. Demens blir en stadig vanligere sykdom, med et stort antall pårørende. Høyre vil etablere pakkeforløp for demens, slik at forutsigbarheten blir bedre for både den som rammes, og alle rundt.

Eldreomsorgen vil trenge svært mange flere ansatte og nye løsninger for å redusere behovet for tjenester de neste årene. Høyre vil legge vekt på å øke kompetansen til dem som jobber i omsorgstjenesten i dag, samtidig som arbeidsoppgavene deles på en mest mulig hensiktsmessig måte.

Private og ideelle aktører kan spille en avgjørende rolle i å øke kapasiteten og kvaliteten i eldreomsorgen fremover, og Høyre vil ta disse i bruk for å gi våre eldre best mulig tjenester.

Høyre vil

- legge til rette for at alle som kan og vil, skal få muligheten til å stå lenger i arbeid
- gjennomføre et kvalitetsløft i hjemmebaserte tjenester med faste, tverrfaglige team og kompetent helsepersonell
- innføre et nasjonalt regelverk som gjør det enklere for kommuner å ta i bruk fritt brukervalg i hjemmetjenestene
- sørge for at oppgavene i omsorgstjenestene deles slik at kompetansen brukes best mulig
- at alle kommuner bør tilby frivillig forebyggende hjemmebesøk med oppfølging

- innføre systematiske bruker- og pårørendeundersøkelser og ha åpenhet om disse i helse- og omsorgstjenestene
- tilrettelegge for at det bygges flere nye heldøgns omsorgsplasser og tilrettelagte boligformer for eldre og mennesker med demenssykdom
- sørge for raskere hjelp til å avdekke og behandle sansetap, som svekket hørsel
- bidra til at flere kommuner tar i bruk velferdsteknologi, og jobbe for større innovasjon i tjenestene
- sikre god palliativ pleie og lindrende omsorg til mennesker i livets slutfase og sikre bruk av hospicefilosofi, som handler om å ha en helhetlig tilnærming til mennesket

Psykisk helse

I pasientens helsetjeneste er god behandling av psykiske helseplager like viktig som av fysiske. Rask og riktig helsehjelp er først og fremst viktig for den som er syk, men det har også mye å si for samfunnet vårt. Psykisk helsehjelp må i større grad innrettes etter om hjelpen bidrar til bedre livskvalitet og mestring sett med pasientens øyne. Ventetidene må ned, og flere må få hjelp som faktisk hjelper. Høyre legger til grunn en nullvisjon for selvmord. Tre av fire som tar sitt eget liv, er menn, og halvparten av dem har ikke vært i dialog med hjelpeapparatet på forhånd. Vi skal skape gode forebyggende tiltak og en helsetjeneste som treffer gutter og menn bedre.

Den enkelte pasient skal kunne gi tilbakemeldinger underveis i behandlingsforløpet om hvordan behandlingen virker. Pasienterfaringer skal fanges opp systematisk og brukes aktivt i forbedringsarbeid. Det er viktig at pasienten kan ha innflytelse over behandlingen. Høyre vil sørge for at det er valgfrihet i tilbudet, og det skal være mulig å velge medikamentfrie behandlingstilbud i psykisk helsevern.

Høyre vil

- sørge for en nasjonal utrulling av Rask psykisk helsehjelp i alle kommuner der det er grunnlag for det, innen 2030. Kontinuerlig evaluere effekten av den psykiske helsehjelpen, og publisere resultatene samt ventelistetall
- opprette et pilotprosjekt med utvikling og opprettelse av Rask psykisk helsehjelp ung, med styrket kunnskap om sosiale medier, mobbing og familie
- benytte forebyggingsprogrammer som har dokumentert effekt mot selvskading og selvmord, og utvikle målrettede tiltak mot selvmord i risikogrupper
- videreutvikle en mer tverrfaglig helsestasjons- og skolehelsetjeneste
- innføre en rett til vurdering og møte med fagperson innen tre uker ved henvisning til barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)
- utvide aldersgrensen i barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) til 25 år
- etablere helseteam og andre tiltak som skal sikre at barn i barnevernsinstitusjon får den oppfølgingen de har rett på innenfor psykisk helsehjelp
- øke kapasiteten innenfor psykisk helsevern for barn, unge og voksne innenfor både døgnbehandling og poliklinisk behandling, slik at alle psykisk syke som trenger døgnbehandling, får det

- at alle kommuner skal ha tilgang på team (ACT/FACT) som gir oppsøkende, samtidige og helhetlige tjenester til mennesker med alvorlige psykiske lidelser og rusavhengighet

Rusomsorg

Høyre vil føre en kunnskapsbasert ruspolitikk, med mål om å forebygge rusproblemer. Høyre vil jobbe for å begrense de negative skadevirkningene som følger av rusmidler. Bruken av narkotika er på et urovekkende nivå, og Høyre er særlig bekymret for bruk blant unge. Narkotikabruk har store konsekvenser for den enkelte og for samfunnet. Bruk og besittelse av narkotika skal være forbudt. Personer som tas for bruk og besittelse av narkotika, skal møtes med oppfølging i helsetjenesten, med obligatorisk møte i kommunal rusenhet. Manglende oppmøte skal føre til gebyr.

Norge er blant landene i Europa med flest overdosedødsfall hvert år. Risikoen for overdose er spesielt høy etter utskriving fra rusbehandling. Det er avgjørende at ettervernet i rusomsorgen prioriteres gjennom samarbeid med ideelle og private aktører med kompetanse på feltet. Spesialisthelsetjenesten må samarbeide tettere med kommunene for å sikre at brukeren videreføres til et trygt og rusfritt miljø etter utskrivelse. Rusbehandlingstilbudet, inkludert antallet institusjonsplasser, skal dekke det faktiske behovet. Det trengs et bedre tverrfaglig samarbeid om behandling og ettervern mellom psykisk helsevern, rusbehandling og somatisk helsetjeneste. Ettervernet skal sikre at den enkelte kan mestre eget liv. Høyre legger til grunn en nullvisjon for overdosedødsfall.

Høyre vil

- styrke det forebyggende arbeidet rettet særlig mot barn og unge for å redusere risikoen for helseskadelig rusbruk
- sørge for at det er nok døgnplasser innenfor psykisk helse og rus, og at det legges til rette for både private/ideelle og offentlige tilbud for å sikre pasientene valgfrihet og hjelp når de trenger det
- redusere ventetiden og sørge for en bedre overgang fra avsluttet behandling til oppfølging
- sikre at pasienter med rusmiddelavhengighet får tilbud om behandlingstilbud av lang nok varighet og har mulighet til å velge medikamentfrie og/eller recoverybaserte behandlingstilbud
- sikre at det finnes egne behandlingstilbud for kvinnelige pasienter med rusmiddelavhengighet
- styrke ettervernet i rusomsorgen gjennom samarbeid med private og ideelle aktører, sosiale entreprenører og kommunene slik at flere får mulighet til arbeidstrening, bolig og annen aktivitet etter rusbehandling og rehabilitering
- bidra til flere helsetilbud som driver oppsøkende virksomhet i rusmiljøene
- vurdere å gjøre integrert ettervern til en del av tilbudet innenfor tverrfaglig spesialisert rusbehandling
- legge skadereduksjon til grunn i ruspolitikken
- ikke legalisere bruk eller besittelse av narkotika

- at personer som tas for besittelse av narkotika til eget bruk, henvises til hjelp, behandling og oppfølging i stedet for straff. Hjelpetilbudet skal være obligatorisk, og ungdom under 18 år pålegges å møte sammen med foreldrene. Manglende oppmøte sanksjoneres med gebyr

Kvinnehelse

Både kvinner og menn skal møte en god helsetjeneste tilpasset sitt behov. Noen sykdommer og lidelser rammer kun kvinner, rammer kvinner i større grad enn menn, eller rammer kvinner og menn forskjellig. Kvinnehelseutvalget har pekt på at kvinner har et dårligere møte med helsetjenesten enn menn. Det må større endringer til for å rette opp i skjevheten i helsetjenestene våre. Norge skal ha et av verdens beste føde- og barseltilbud, og nye foreldre skal være sikre på at de får god hjelp og oppfølging dersom de trenger det.

Abort skal være et trygt og faglig forsvarlig helsetilbud. Grensene for selvbestemt abort er et samvittighetsspørsmål som det er opp til den enkelte representant å ta stilling til etter egen overbevisning. Det er samtidig et selvstendig poeng for Høyre at abortloven ikke endres ved hvert stortingsvalg. Høyre vil derfor ikke ta initiativ til å endre abortgrensen for selvbestemt abort i stortingsperioden 2025–2029.

Høyre vil

- gå gjennom finansieringen i spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten for å sikre at kvinnehelse blir prioritert
- vurdere å utvide muligheten for å få medisiner på blå resept eller individuell refusjon av utgifter til hormonbehandling i overgangsalderen
- gjennomgå nasjonale retningslinjer og veiledere for typiske kvinnesykdommer
- styrke forskningen på kvinnehelse
- kreve at kjønnsperspektiv er ivaretatt i all medisinsk og helsefaglig forskning og utdanning
- vurdere å utvide mammografiprogrammet i tråd med faglige anbefalinger
- sikre et godt og kompetent fødetilbud i hele landet, med en god følgetjeneste
- styrke jordmøtjenesten i kommunene ved å gi jordmødre et større ansvar for kvinnehelse
- lovfeste retten til å ha med en støtteperson som mor velger, under svangerskap, i fødsel og i barsel
- sikre bedre oppfølging og hjelpeapparat i forbindelse med svangerskap og barseltid for å forebygge og behandle fødselsdepresjon
- vurdere å endre finansieringsmodellen for fødsels- og barselomsorgen
- utrede muligheten for at primærhelsetjenesten, i tillegg til spesialisthelsetjenesten, skal kunne tilby medisinsk abort inntil uke ti i svangerskapet
- gi kvinner tilbud om gratis oppfølging i forbindelse med både selvbestemt abort og spontanabort

Helsenæring og legemidler

Ny teknologi og nye løsninger kan bidra til at vi får mer ut av hver helsekrone, samtidig som norsk næringsliv får eksportmuligheter. For helsenæringen er hjemmemarkedet sentralt, men

for mange bedrifter er det tungt å komme inn på det norske markedet. I helse- og omsorgstjenesten kan det handle om manglende vilje, kompetanse, tid eller ressurser til utvikling og implementering, og manglende dokumentasjon av kostnad og nytte sammenlignet med eksisterende løsninger.

Mangelen på erfaring med næringslivssamarbeid betyr at det flere steder i helse- og omsorgssektoren mangler rutiner, kompetanse og retningslinjer for slikt samarbeid. Dette kan resultere i en utrygghet og frykt for å gjøre feil, noe som gjør at det enkleste og tryggeste kan være å avstå fra et samarbeid.

Gjennom bedre samhandling mellom offentlig og privat sektor vil man kunne legge til rette for bedre tjenesteinnovasjon innenfor pleie og omsorg. Det er også store muligheter i det forebyggende helsearbeidet. Bruk av velferdsteknologi, i den forstand at brukeren får teknologisk assistanse, vil kunne gi økt trygghet, sikkerhet og sosial deltakelse.

Høyre vil

- gjøre helsenæring til et satsingsområde gjennom bedre utnyttelse av helsedata og biobanker og legge til rette for gründerskap
- sørge for raskere realisering av nytten ved bruk av digitale løsninger og ny teknologi i helse- og omsorgstjenesten
- sørge for at helseteknologi raskere kan kontrolleres og valideres, slik at veien til kommersialisering blir kortere
- vurdere om finansieringen av dagens helseteknologiklynger ivaretar det langsiktige arbeidet med helseteknologi, og legge en langsiktig plan for helseklyngene som understøtter arbeidet med helseteknologi
- opprette en egen katapult for helseteknologi og helseinnovasjon som kobles opp mot ledende forsknings- og innovasjonsmiljøer
- gjennomføre flere kliniske studier i Norge
- åpne for at andre enn Direktoratet for medisinske produkter kan foreta metodevurderinger, for å få raskere avklaringer på nye metoder
- utrede behov for økonomiske virkemidler som bidrar til utvikling og tilgang til nye antimikrobielle midler og tilgang til smalspektrerte antimikrobielle midler
- ta en ledende rolle internasjonalt i arbeidet for å forhindre og redusere antibiotikaresistens
- redusere den totale bruken antibiotika for å redusere antibiotikaresistens

Bioteknologi

Alle mennesker har en iboende og ukrenkelig egenverdi, uavhengig av egenskaper, evner og funksjonsnivå. Høyre ser positivt på at genterapi og genredigering kan gi bedre medisinsk behandling for en rekke sykdommer og tilstander. Høyre vil ikke tillate genterapi og genredigering som ikke har et medisinsk formål, men som kun tar sikte på å forbedre menneskelige evner og egenskaper. Genterapi som innebærer varige endringer i arvelige anlegg i kjønnseller, embryo eller befruktede egg, har ukjent betydning for utviklingen av menneskeheten og må derfor forbys ut fra et føre-var-prinsipp.

Høyre vil

- sørge for en moderne regulering av bioteknologi, basert på et etisk forsvarlig rammeverk
- styrke forskningen på bioteknologi

Et inkluderende arbeidsliv

Norsk arbeidsliv er i all hovedsak godt, og de aller fleste trives på jobb. Det å ha en jobb å gå til er den viktigste velferden for den enkelte. Det at flest mulig er i jobb, er avgjørende for at samfunnet skal ha høy verdiskaping og en bærekraftig velferd også i fremtiden. Derfor mener Høyre at en av de viktigste oppgavene fremover er å sikre at flere av dem som står utenfor arbeid, får muligheten til å komme i jobb og dermed forsørge seg selv og sine.

De siste årene har trenden snudd, og en økende andel unge står nå uten arbeid, utdanning eller opplæring. Det er også en økende andel nordmenn som går på helserelaterte ytelser. Dette er svært bekymringsfullt og skjer samtidig som behovet for arbeidskraft er økende. Særlig for unge er det avgjørende at ytelser og hjelpetiltak innrettes bedre slik at de fremmer aktivitet fremfor passivitet.

Et trygt og fleksibelt arbeidsliv

Høyres mål er et trygt, godt organisert og fleksibelt arbeidsliv hvor de som kan og vil jobbe, får muligheten til det. Den norske arbeidslivsmodellen hvor arbeidstaker og arbeidsgiver har et godt samarbeid, tjener både næringslivet, landet og den enkelte. Høyre vil legge til rette for et velfungerende og reelt trepartssamarbeid og en høy organisasjonsgrad, som sikrer nødvendig omstilling og produktivitetsvekst. For at trepartssamarbeidet skal være reelt, må det involvere alle hovedsammenslutninger på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden, hvor disse lyttes til på like vilkår.

Hovedregelen i norsk arbeidsliv skal være hele, faste stillinger, samtidig som det skal legges til rette for deltidsstillinger der arbeidstaker har behov for det. En forutsigbar arbeidshverdag bidrar til et mer familievennlig og inkluderende arbeidsliv. Samtidig som Høyre aktivt vil jobbe for å redusere ufrivillig deltid, skal det legges til rette for at folk skal få tilpasse arbeidslivet og hverdagen på den måten som passer den enkelte og familien best. I en tid hvor næringslivet mangler arbeidskraft, samtidig som mange står utenfor arbeidslivet, er det viktig å legge til rette for flere måter å inkludere folk i arbeidslivet på.

Høyre vil

- beholde faste, hele stillinger som hovedregel og utvikle arbeidstidsbestemmelser som gjør at flest mulig kan jobbe i hele og faste stillinger, særlig i offentlig sektor
- legge til rette for økt bruk av alternative turnusordninger for å få mer kontinuitet og heltid
- legge til rette for fremtidsrettede arbeidslivsreguleringer som ivaretar behovet for fleksibilitet og tilpasning for arbeidstakere og arbeidsgivere
- vurdere å forlenge dagens prøvetid fra 6 til 12 måneder der det finnes store inkluderingsfordeler og det er i arbeidstakers interesse at prøvetiden forlenges

- senke terskelen inn i arbeidslivet ved å åpne for en generell adgang til å ansette i midlertidige stillinger innenfor et strengt regelverk, samt å vurdere om det bør gjøres endringer i lovverket for å kunne inkludere flere i arbeidslivet gjennom deltidsstillinger
- åpne for delvis uavhengige stillinger med sterkere vern enn dagens uavhengige stillinger
- gjøre det enklere for unge å få kvelds- og helgejobber ved å åpne for noe lengre arbeidstider og forenkle regelverket rundt servering av alkohol
- sørge for at næringslivet kan leie inn arbeidskraft ved behov, i tråd med reglene som gjaldt fra 2019
- videreføre godkjenningsordningen for bemanningsforetak og åpne for at enkeltpersonforetak og aksjeselskap med én ansatt kan få godkjenning
- beholde et fagforeningsfradrag og vurdere om det er andre tiltak som kan øke organisasjonsgraden

Inkluderende arbeidsliv

Det er i dag for mange veier ut av arbeidslivet, og for mange blir værende utenfor. Høyre vil gjennomføre en inkluderingsreform for å skape flere veier inn og tilbake i arbeidslivet, og sørge for at hjelpetiltakene bidrar til at flere kan stå lenger i jobb. De mange ulike ordningene for inntektssikring gir i dag ulike insentiver og fremstår uoversiktlig for dem som mottar dem. Det bidrar til økt utrygghet og mangel på kontroll over hverdagen. Inkluderingsreformen må gjøre det enklere å forstå ytelsessystemet og hvordan man kan forsøke seg i jobb uten å miste inntektssikring.

Høyre mener det viktigste vi kan gjøre for å inkludere flere unge i arbeidslivet, er å sikre at flere fullfører skolen. Jo lenger man blir stående utenfor arbeid og utdanning, jo større er sjansen for at man aldri kommer seg inn. Høyre vil derfor særlig prioritere unge hos Nav, sikre tettere oppfølging av unge uten jobb eller utdanning og satse på aktiviteter som gir arbeidserfaring og kompetanse. Vi må også stille krav til unge som er i ferd med å falle ut av arbeid og utdanning. Høyres mål er at samfunnet aldri skal gi opp unge som kan jobbe.

Høyre vil

- gjennomføre en helhetlig reform av ytelsene, blant annet ved å gjennomgå alle inntektssikringsordninger for å sikre at det lønner seg å jobbe for dem som kombinerer sosiale ytelser med arbeidsinntekt, og at det blir enklere å gå fra ytelser til arbeid og lønn
- samordne utbetaling av ytelser fra Nav og vurdere om noen ytelser kan utmåles for lengre perioder av gangen for å gi mottakerne en mer stabil livssituasjon
- innføre en hovedregel der personer under 30 år ikke skal innvilges uføretrygd, med mindre det er åpenbare grunner til at man skal ha det, og at flere unge heller får inntektssikring gjennom en arbeidsrettet ytelse
- sørge for at flere unge havner i et mer arbeidsrettet løp fremfor den helserelaterte ytelsen arbeidsavklaringspenger (AAP), og utrede en statlig arbeidsrettet inntektssikringsordning etter inspirasjon fra kvalifiseringsprogrammet (KVP)
- gjennomføre forsøk med arbeidsorientert uføretrygd for nye, unge søkere

- redusere avkortingen av uføretrygd for dem som er 100 prosent uføre og har lønnsinntekt, slik at det lønner seg bedre å jobbe
- utvide aktivitetsplikten for sosialhjelpsmottakere så den omfatter alle, i første omgang alle opp til fylte 40 år, bedre kvaliteten og gjøre norskopplæring til en del av aktivitetsplikten i alle kommuner
- nedsette et utvalg som skal gjennomgå hele arbeidsmiljølovgivningen for å kartlegge hindre for inkludering i arbeidslivet
- gjøre det enklere for ungdom å få arbeidserfaring
- gjeninnføre målet om at fem prosent av de nyansatte i staten skal være personer med hull i CV-en eller nedsatt funksjonsevne, og jobbe for at kommunene skal innføre det samme målet
- vurdere et oppfølgingsansvar for Nav for tilfeller der den uføres helsetilstand er bedret og den uføre selv vil og kan prøve seg i jobb
- gjennomføre en innovasjonsreform i Navs arbeidsmarkedstiltak hvor gode forsøk skaleres opp og flere sosiale entreprenører får bidra gjennom innovative innkjøp og økt lokal kontroll samt flere mindre anbudsrunder og forenkling av anbudsrundene
- åpne for større fleksibilitet for når på dagen arbeidsmarkedstiltak skal gjennomføres, tilpasset den enkelte brukers og bedriftens behov
- prioritere bruk av lønnstilskudd og andre arbeidsmarkedstiltak som har beviselig god effekt, for å sikre en mer effektiv og målrettet bruk av ressursene
- gjennomføre forsøk hvor brukere selv får velge hvilken type tiltak og tiltaksplass de ønsker å prøve, med mål om å øke overgangen til jobb og gjennomføre et forsøk med fritt brukervalg for enkelte tiltaksplasser
- øke antall plasser og omgjøre varig tilrettelagt arbeid (VTA) og varig tilrettelagt arbeid i ordinært arbeidsliv (VTA-O) til en mer fleksibel og individorientert ordning kalt tilrettelagt arbeid (TA), med tettere oppfølging både i og utenfor ordinært arbeidsliv

Sykefravær

Sykefraværet er for høyt i Norge. Å være syk er en belastning både for den enkelte og for samfunnet. Det er særlig bekymringsfullt at sykefraværet som er begrunnet i psykisk uhelse, øker mest, og at langtidsfraværet er høyt. Lange sykemeldinger fører ofte til at folk blir stående utenfor arbeidslivet.

Høyre mener det må gjøres endringer i hvordan sykelønnsordningen finansieres, og hvordan syke følges opp. Gjennom en endret fordeling av kostnadene mellom arbeidsgiver og staten kan arbeidsgivers insentiv til å få langtidssykmeldte tilbake i jobb styrkes. Dagens kompensasjon for arbeidstakere på full lønn inntil 6 G beholdes. Det trengs mer kunnskap om tiltak som fungerer, blant annet hvordan den sykmeldte, arbeidsgiver, Nav og lege kan samvirke bedre for å få folk raskere tilbake. Høyre vil derfor sette ned en hurtigarbeidende sykefraværskommisjon som skal gi mer kunnskap om hva som kan få ned sykefraværet.

Høyre vil

- sette ned en sykefraværskommisjon, som skal finne årsaker til det høye sykefraværet og hva som står i veien for å få folk raskere tilbake i jobb. Som en del

av dette arbeidet skal man evaluere sykepengeordningen og i samarbeid med partene vurdere endringer i denne

- forbedre arbeidsgivers insentiver til å redusere langtidsfravær, blant annet gjennom at arbeidsgiver betaler en del av langtidsfraværet mot å betale færre dager av korttidsfraværet, slik at arbeidsgivers kostnader blir om lag like som i dag
- bidra til økt kompetanse hos arbeidsgivere om hvordan langtidssykmeldte bør følges opp
- jobbe for å øke bruken av dialogmøter mellom sykmeldt, arbeidsgiver og lege, herunder vurdere om det bør være pliktig å gjennomføre det raskere enn i dag
- sikre at legens vurdering av restarbeidsevne, og begrunnelsen for sykemeldingsgraden, alltid skal komme frem av sykemeldingen
- forsterke praktiseringen av at gradering skal være hovedregelen ved mottak av sykemelding og andre helserelaterte ytelser, for å sikre at de som kan jobbe noe, får bruke restarbeidsevnen sin
- forbedre informasjonsutvekslingen mellom helsetjenesten og Nav, i større grad vektlegge betydningen arbeid har for god helse, og øke satsingen på programmer som kombinerer helsebehandling med jobbtrening og arbeidsdeltakelse
- gjennomgå takstsystemet for fastlegene med sikte på å kompensere fastleger bedre for å bruke tid på å følge opp sykmeldte eller unngå sykemelding
- ta initiativ til sterkere forebygging og oppfølging av sykefravær i samarbeid med enkeltbransjer

Arbeidslivskriminalitet

Et seriøst arbeidsliv er en forutsetning for lønnsomme bedrifter, trygge jobber og finansieringen av vår felles velferd. Arbeidslivskriminalitet bryter ned grunnmuren i velferdssamfunnet, svekker konkurransekraften blant seriøse norske virksomheter og undergraver rettighetene til arbeidstakerne. Derfor må arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet bekjempes i samarbeid mellom offentlige myndigheter og partene i arbeidslivet.

Det er viktig at ikke reglene mot arbeidslivskriminalitet fører til unødige ulemper for det store flertallet som følger reglene, og dermed gjør fordelen ved å ikke følge reglene større. Den overordnede retningen i regelverksarbeidet skal være forenkling.

Høyre vil

- oppdatere verktøykassen i kampen mot arbeidslivskriminalitet, blant annet gjennom bedre informasjonsdeling, strengere regler for innkjøp, samarbeid med partene og flere treparts bransjeprogrammer, nye godkjenningsordninger og styrking av sentre for bekjempelse av arbeidslivskriminalitet
- offentliggjøre grove og gjentatte brudd der pålegg eller stansingsvedtak fra Arbeidstilsynet ikke etterleves innen fastsatte frister
- utrede krav om skriftlig arbeidskontrakt fra første arbeidsdag, og som minimum innføre krav om at lønnsopplysninger og de mest sentrale arbeidsvilkårene skal være gitt skriftlig fra dag én
- utrede et botsystem (parkeringsbotsystem) for mer åpenbare brudd på arbeidsmiljøloven og annen arbeidslivskriminalitet, med forenklet bevisbyrde for Arbeidstilsynet

- avskaffe tusenlappen som kontantenhet
- la staten overta inndrivingen ved de mer åpenbare tilfellene av lønnstyveri, og gjøre lønnsinndrivelse for arbeidstakere som ikke får utbetalt lønn fra arbeidsgiver, til en del av ordningen med fri rettshjelp
- utrede en digital løsning for arbeidskontrakter for å sikre enklere kontroll av arbeidstakernes rettigheter og at lønnskrav blir ivaretatt
- utrede en egen a-krimlov, med hjemler for informasjonsdeling og gjennomføring av felles stedlige kontroller
- styrke satsingen på forebyggende kampanjer på arbeidstakernes eget morsmål, slik som Arbeidstilsynets «Know Your Rights»
- vurdere utvidet foreldelsesfrist for lønnskrav til lønnsgarantiordningen ved konkurs, herunder vurdere om fristen skal avbrytes ved rettslige skritt fra arbeidstaker
- innføre et prikkssystem/rulleblad for juridiske og fysiske personer som har blitt dømt for arbeidslivskriminalitet, der gjentatte grove brudd medfører karantene eller tap av rett til å eie og drive bedrift
- utvide ordningen med HMS-kort til flere utsatte bransjer, forsterke kortene med biometriske data og formelle kvalifikasjoner og deretter utvide kortenes gyldighetstid
- øke bruken av IKT, registerdata og kunstig intelligens i etterretningsarbeidet ved a-krimsentrene
- jobbe for et tettere internasjonalt samarbeid mot den grensekryssende arbeidslivskriminaliteten

Pensjon og aldersgrenser

Folk lever lenger enn før, og mange eldre kan og vil stå lenger i jobb. For å bevare bærekraften i velferdssamfunnet blir vi fremover avhengige av at flere jobber mer og står lenger i arbeid. Næringslivet og offentlig virksomhet må legge til rette for at eldre ikke behøver slutte i jobb dersom arbeidsevnen fortsatt er til stede. Høyre vil videreutvikle et bærekraftig og forutsigbart pensjonssystem som stimulerer til å stå lenger i arbeid, samtidig som det skal finnes ordninger for dem som er utslitte etter et langt arbeidsliv. Høyre vil bekjempe aldersdiskriminering i arbeidslivet og evaluere ytelser og ordninger som kan skape barrierer for bedrifter eller arbeidstakere for å kunne stå lenger i arbeid.

Høyre vil

- gjennom partssamarbeidet ta initiativ til å finne ordninger der flere kan stå lenger i jobb, med justerte lønns- og arbeidsvilkår slik at både arbeidstaker og arbeidsgiver tjener på dette
- arbeide for å fjerne fratredelsesplikten ved oppnådd særaldersgrenser i alle yrker for å stimulere til fortsatt arbeid
- gjennomgå hvilke stillinger som i fremtiden skal ha særaldersgrenser, samt hvilke aldersgrenser som skal gjelde, i samråd med partene
- fjerne aldersgrensen for stillingsvernet i arbeidslivet på 72 år, og fjerne adgangen til å fastsette en lavere bedriftsintern aldersgrense

- etablere en ordning i folketrygden for dem som velger å gå av tidligere, etter modell av gjeldende ordning i privat AFP
- øke beløpet selvstendig næringsdrivende kan sette av til pensjon før skatt
- gjøre det mer lønnsomt å spare til egen pensjon ved å øke det årlige sparebeløpet i individuell pensjonssparing (IPS)

Arbeidsinnvandring

Arbeidsinnvandring bidrar til at både offentlige og private arbeidsgivere får utført flere oppgaver som det ikke finnes nok kompetent arbeidskraft til i Norge. Høyre mener det er positivt at flinke folk fra utlandet ønsker å jobbe i Norge. Det må gå raskere å få godkjent kompetanse i Norge og å få arbeidstillatelse. Mange blir lenge og blir en viktig del av lokalsamfunnet. Det skal legges til rette for at det er tilgjengelig norskopplæring i samarbeid med arbeidsplassene.

Noen arbeidsinnvandrere opplever uakseptable arbeidsforhold. Høyre vil styrke informasjonen som arbeidstakere mottar når de kommer, og slå hardere ned på arbeidslivskriminalitet.

Høyre vil

- at flere skal få godkjent sin utdanning fra utlandet raskere
- utrede felles nordisk godkjenningsordning for høyere utdanning
- innføre en fast-track-ordning for høykompetent arbeidskraft etter inspirasjon fra Danmark, med forhåndsgodkjenning av arbeidsgivere som får forenklede prosedyrer for søknader
- sikre at regelverket legger til rette for at høykompetent arbeidskraft kan få arbeidstillatelse i Norge, også der det ikke foreligger formell kompetanse
- utvide ordningen med digital lærerstyrt norskopplæring slik at flere arbeidsinnvandrere lærer seg norsk

Samferdsel som binder landet sammen

Høyre vil binde landet sammen gjennom god infrastruktur. En sterk satsing på samferdsel handler om å bygge hele Norge for fremtiden og gi folk mulighet til å bo og skape jobber i alle deler av landet. Vi må gjøre avstanden kortere mellom by og land og mellom landsdelene, vi må gjøre det enklere å ta seg inn til regionsentrene, og vi må ha byer hvor det er lett å ta seg frem.

Den viktigste utfordringen er å få mest mulig ut av hver samferdselskrone. Det må bygges sammenhengende og helt, ikke stykkevis og delt. De siste årene har løsninger som Nye Veier og konkurranse på jernbanen blitt begrenset eller reversert. Høyre vil ha en fornyet satsing på grep som kan gi mer samferdsel for pengene. Ny teknologi skal tas i bruk, slik at investeringer kan optimaliseres og eksisterende infrastruktur kan bli tryggere og utnyttes bedre. Vedlikeholdet må styrkes, for det er billigere å ta vare på det vi har, enn å bygge nytt. Mange steder er det likevel behov for å bygge nye traseer for å binde landet tettere sammen.

Sikkerhet og beredskap har fått forsterket betydning. God infrastruktur er viktig for at beredskapen i kriser fungerer, samtidig som infrastrukturen må sikres mot ondsinnede handlinger. Det er avgjørende at infrastrukturen gjennomgås og sikres med utgangspunkt i den forverrede sikkerhetspolitiske situasjonen.

Transportsektoren står for store utslipp, og nye infrastrukturprosjekter innebærer i mange tilfeller store naturinngrep. Det grønne skiftet i transportsektoren må akselereres. Det må gjøres bedre valg i utredningsfasen for å redusere inngrepene, og Høyre vil blant annet at det oftere vurderes å gjenbruke eksisterende trasé. Natur og naturkvaliteter skal hensyntas i planlegging og utbygging av infrastruktur.

Høyre vil

- binde Norge sammen med god infrastruktur, gjennom å øke ambisjonsnivået i Nasjonal transportplan
- utvikle Nasjonal transportplan for å få bedre sammenheng mellom planlegging og utbygging, og få mer ut av hver krone vi investerer
- ta vare på den infrastrukturen vi allerede har, og redusere vedlikeholdsetterslepet for å øke trafiksikkerheten og fremkommeligheten
- sørge for tilstrekkelige insentiver til å øke den samlede samfunnsnytt i prosjektene, og systematisk bruke verktøy som verdianalyser for å holde prosjektenes omfang og kostnader under kontroll
- sørge for at krav og normaler i samferdselssektoren legger til rette for best mulig ressursbruk
- bruke teknologi til å forbedre transportløsningene, bygge og vedlikeholde bedre, og til å fordele trafikken mer utover tidspunkter hvor det er bedre kapasitet
- ta i bruk sensorteknologi og andre nye løsninger for skredsikring og -varsling, samtidig som arbeidet med fysisk rassikring fortsetter
- inkludere konsekvensen av nye teknologiske trender og sårbarhet for teknologisk endring i utredningen av prosjekter

- legge større vekt på innovasjon i anskaffelsene i transportsektoren som stimulerer til nyskaping og utvikling av nye løsninger
- endre det offentlig finansierte tilbudet for postombæring, slik at det ivaretar ulike befolkningsgruppers behov, møter samfunnets behov for beredskap og frigjør statlige midler. Økt offentlig–privat samarbeid skal vurderes
- sikre at det er god mobildekning på veinettet, i tunneler, langs kollektivårer og på jernbanen

Vei

Veiene er livsnerven som knytter sammen regioner og landsdeler, for verdiskaping i næringslivet og for bedre hverdager for familiene. Høyre vil gjennomføre tiltak som løfter kvaliteten og sikkerheten i transportsystemet, ha hyppige ferjeavganger og legge til rette for oppgradering, rassikring og redusert vedlikeholdsetterslep på fylkesveiene.

Høyre legger nullvisjonen for drepte og hardt skadde i trafikken til grunn. Dessverre har utviklingen de siste årene gått feil vei. Det er viktig å øke kunnskapen om hvilke tiltak som bidrar til reduserte trafikkdødsfall, samtidig som vi fortsetter med målrettede tiltak for økt trafiksikkerhet.

Høyre vil

- tildele Nye Veier AS flere prosjekter, og sørge for forutsigbare rammevilkår og tilstrekkelig finansiering
- gi Statens vegvesen mer fleksibilitet i sin porteføljestyring og i drifts- og vedlikeholdsarbeidet, slik at ressursene brukes mest mulig effektivt
- være positiv til nye OPS-prosjekter
- ha målrettede og øremerkede medfinansieringsordninger til fylkene for å redusere vedlikeholdsetterslepet på fylkesveiene og utbedre viktige næringsveier
- at staten fortsatt skal ha vedlikeholdsansvar for bruer staten har bygd, selv om det er kommunal- eller fylkesveier på hver side av brua
- åpne for lengre nedbetalingstid på bompengeprojekter for å redusere bompengebelastningen på enkelte prosjekter, og se på løsninger ved riksveiprojekter som reduserer belastningen på lokaltrafikken ved bomstasjoner internt i kommuner
- prioritere økning i frekvens og kvalitet på ferjetransporten, i stedet for å ha gratis ferje
- videreføre ordningen med ferjeavløsningsmidler, slik at flere ferjesamband kan erstattes av vei
- åpne for å kjøre autonome kjøretøy i normal trafikk og i normal hastighet på utvalgte deler av det ordinære vegnettet, når teknologien ligger til rette for dette
- legge til grunn nullvisjonen for hardt skadde og drepte i trafikken og prioritere holdningsskapende arbeid, møtefrie hovedveier og vedlikehold og fornying av infrastrukturen for å øke trafiksikkerheten
- fortsette det målrettede arbeidet i samarbeid med internasjonale aktører for å bekjempe arbeidslivskriminalitet og ulovlig kabotasje, legge til rette for ryddige konkurransevilkår og ivareta trafiksikkerheten på norske veier

- styrke kontrollvirksomheten langs veien, særlig om vinteren
- benytte ny teknologi og digital informasjon for å varsle for eksempel føreforhold og forebygge ulykker
- gi fylkeskommunene skiltmyndighet på fylkesveiene
- sette fartsgrensen til 120 kilometer i timen på veier som er egnet til det

Jernbane

Jernbanen er spesielt godt egnet for å frakte folk inn og ut av byene og gods på de lange strekningene. Kunden skal være i sentrum, enten det er godstransportører eller passasjerer. Konkurransetsetting av togtilbudet har gitt oss et bedre tilbud for lavere pris på de strekningene. Høyre vil fortsette å konkurransetsette strekninger og beholde Flytoget AS.

Punktligheten og regulariteten er stadig for dårlig på jernbanen, til tross for økte bevilgninger. Mange prosjekter løper ut av kontroll i planleggingsfasen. Det er nødvendig å finne nye løsninger som gir bedre resultat. Høyre vil at de gode erfaringene med Nye Veier AS også kan brukes på jernbaneutbygging.

Høyre vil

- sette kunden i sentrum for videreutvikling av jernbanetilbudet, og forbedre togtilbudet gjennom flere togavganger, nyere tog, bedre punktlighet og bedre service
- legge til rette for at mer gods flyttes fra vei til bane
- videreutvikle jernbanereformen med mindre byråkrati og administrasjon og tydeligere ansvarsfordeling og -forståelse, og åpne flere persontogstrekninger for konkurranse
- beholde Flytoget som eget selskap og legge til rette for en dedikert og effektiv tilbringertjeneste til og fra Oslo lufthavn
- at Nye Veier AS skal bygge jernbane i tillegg til vei
- bygge ut jernbanenettet for å korte ned reisetiden, øke kapasiteten og bedre punktligheten for gods og passasjerer
- legge økt vekt på beredskapshensynet i jernbaneutbyggingen ved å se det skandinaviske jernbanenettet under ett og bygge ut grensekryssende jernbane
- ta i bruk nye teknologiske løsninger for å redusere utslipp av klimagasser fra tog som i dag bruker diesel

Kyst og havn

Det er behov for å videreutvikle havnene og skipsleden for å opprettholde og styrke konkurransekraften og beredskapen. Høyre vil utvikle mer effektive havner slik at mer av godstransporten kan flyttes fra vei til sjø. Skipsfarten skal omstilles og kutte utslipp. Høyre vil gi næringen gode og forutsigbare rammevilkår og virkemidler for å bidra i omstillingen til nullutslippssamfunnet.

Høyre vil

- styrke sjøsikkerheten og beredskapen mot utslipp og ulykker til sjøs
- satse på vedlikehold og utvikling av farledene og innseilingene til havner

- sørge for at losavgifter og losbordingsfelt understøtter næringslivets behov i hele landet
- bidra til gode og effektive havner og forbedre infrastrukturen i tilknytning til havnene
- oppgradere fiskerihavner slik at de kan ta imot større båter og økt produksjon fra havnæringene
- legge til rette for at mer gods flyttes fra vei til sjø

Luftfart

Flytilbudet knytter oss sammen og gir tilgang til resten av verden. Luftfarten utgjør mange steder kollektivtilbudet for å frakte folk over lengre avstander. Et godt flytilbud er vesentlig for et eksportorientert næringsliv og for internasjonal turisme til Norge. Høyre vil arbeide for en mest mulig sikker, effektiv og miljøvennlig luftfart og et godt flytilbud over hele landet. Det skal legges til rette for god tilgang på bærekraftig flydrivstoff i Norge.

Høyre mener staten skal stille tydelige krav og være en langsiktig og forutsigbar eier av Avinor. Selskapet må ha rammevilkår for å gjennomføre nødvendige investeringer i flyplassene.

Høyre vil

- legge til rette for kommersiell konkurranse og lønnsom luftfart gjennom et balansert avgiftssystem og tilrettelegging av infrastruktur
- legge til rette for bedre konkurranse på FOT-rutene for å gi folk et godt rutetilbud til en rimelig pris
- bevare Avinor-modellen hvor Avinor-lufthavnene med best økonomi finansierer lufthavnene med svak økonomi
- ha forutsigbare rammevilkår for både Avinor og de ikke-statlige flyplassene
- stille større krav til effektivisering av Avinor, blant annet gjennom innføring av ny teknologi, å åpne for mer konkurranseutsetting og tydelige krav til rimeligere løsninger
- sørge for et oppdatert regelverk for droner, som ivaretar flysikkerheten og samfunnssikkerheten, samtidig som den legger til rette for utvikling av ubemannet luftfart i Norge
- forenkle regelverket for rekreasjonsflyvning med droner, med den hensikt å avgrense regelverket til hva som er formålstjenlig, samt å styrke forståelsen for gjenværende reguleringer
- at Norge skal kunne være et testland for nullutslippsfly når teknologien ligger til rette for det
- legge bedre til rette for utdanning av trafikkflygere i Norge

Kollektivtransport og byområdene

Høyre vil sørge for et godt kollektivtilbud i alle deler av landet. Behovene og mulighetene er ulike i store byområder og områder med spredt bebyggelse. I områder med lav befolkningstetthet er gode overganger til buss og tog et viktig tilskudd til bilen.

I storbyene er et fleksibelt, klimavennlig kollektivtilbud kombinert med gode gang- og sykkelveier nødvendig for å håndtere en fremtidig befolkningsvekst. Det krever store statlige investeringer. Høyre mener at bruk av statlige midler må følges av krav om å legge til rette for boliger, næring og velferdstilbud i nærheten av kollektivknutepunktene. Byvekstavtaler er et strategisk verktøy for å stimulere til bruk av kollektivtrafikk, sykling og gange gjennom en mer miljøvennlig arealpolitikk.

Med økende antall eldre i befolkningen blir tilpassede transportmuligheter for eldre viktigere, både når det gjelder det å ha et godt tilpasset kollektivtilbud, og når det gjelder muligheten til å bruke egen bil.

Høyre vil

- ha brukerfokus i kollektivtransporten for å gjøre den mer attraktiv og brukervennlig, og sørge for universell utforming i offentlige transporttilbud
- videreutvikle kollektivtilbudet til å levere mer individuelle tjenester, som tilbringertjenester, tilpasset transport for eldre eller muligheten til å organisere samkjøring via kollektivappen
- sørge for at alle fylkene er en del av den nasjonale TT-ordningen
- videreutvikle byvekstavtaler og belønningsordninger som bidrar til økt kollektivsatsing og økt utbygging av traseer for sykkel og gange i byer og tettsteder, samt legge til rette for en bevisst arealbruk som bygger opp under de miljøvennlige transportformene
- at staten skal følge opp sine forpliktelser i byvekstavtalene
- at staten skal finansiere opp mot 70 prosent av de store kollektivprosjektene i og rundt de store byene
- videreutvikle drosjenæringen som en viktig del av kollektivtransporten og vurdere endringer i drosjeregelverket som bidrar til bedre tjenester og lavere priser
- etablere flere pendlerparkeringer med større kapasitet på jernbanestasjoner og andre kollektivknutepunkter
- at varetransport skal ivaretas bedre i byplanleggingen, og vurdere å gi insentiver basert på effektivitet og fyllingsgrad for varetransport i bysentre for å få ned antall kjørte kilometer i byen

Sterke familier og trygg oppvekst

Familien er samfunnets viktigste fellesskap. En god familiepolitikk legger grunnlaget for en trygg oppvekst, bedre livskvalitet og økt deltakelse og inkludering i samfunnet.

Høyre mener at det offentlige skal bidra der foreldre ikke strekker til, men hovedsakelig hjelpe familiene til å klare seg selv, fremfor å overta deres oppgaver. Mange barn vokser opp i familier med vedvarende lav inntekt. Høyres mål er at disse barna skal ha de samme mulighetene til utvikling, deltakelse og fellesskap som alle andre barn. Det må bli enklere for familiene med lav inntekt å finne ut hvilke tilbud som er tilgjengelige, og de offentlige støtteordningene må gi mer forutsigbarhet i hverdagen.

Beslutningen om å få barn er blant de viktigste valgene en familie tar. Høyre ønsker å legge til rette for at det fødes flere barn i Norge, gjennom god privatøkonomi for familiene, et variert

boligtilbud, gode oppvekstvilkår og helsetjenester og trygge arbeidsplasser. Målet er å øke antallet barn som fødes i Norge.

Høyre vil

- redusere antallet barn som vokser opp i fattigdom, ved å øke yrkesdeltakelsen, gjøre endringer i de samlede ytelsene som lavinntektsfamilier mottar, og styrke forutsigbarheten i ordningene
- øke barnetrygden og beholde den som en skattefri, universell ytelse
- fjerne kontantstøtten, men innføre en ventestøtte til foreldre som venter på å få barnehageplass
- øke familienes mulighet til å selv disponere foreldrepermisjonen ved at fedre- og mødrekvoten settes til ti uker ved fullt uttak og tilsvarende for lavere uttak
- åpne for bedre fleksibilitet i uttaket av permisjon og åpne for å endre uttaket underveis, uten at det totale beløpet utbetalte foreldrepenger skal bli mindre
- at foreldre får like lang permisjonstid med barnet etter fødsel, ved at permisjonstiden utvides hvis barnet fødes etter termin
- dele opp engangsstøtten i flere utbetalinger for å sikre økonomisk forutsigbarhet, og vurdere å erstatte engangsstønad med en minsteytelse i foreldrepengene
- gi fedre og medmødre selvstendig uttaksrett for foreldrepenger
- bidra til bedre koordinering av tjenester til familier i kommunene, blant annet ved å spre erfaringer fra kommuner som lykkes
- styrke familievernet og sørge for et godt tilbud over hele landet
- styrke helsestasjonenes veiledning av foreldre og forebygging av vold og overgrep mot barn
- gjøre delt bosted til utgangspunktet ved samlivsbrudd, og sikre barns rett til samvær med begge foreldre
- styrke samarbeidet med andre land om innkreving av barnebidrag fra utenlandske foreldre som har unndratt seg sitt ansvar
- sørge for et trygt og forutsigbart adopsjonssystem og styrke veiledningen av foreldre som har adoptert, herunder vurdere et nasjonalt kompetansesenter for adopsjon
- at barn unnfanget ved surrogati sikres fulle rettigheter til begge sine foreldre ved ankomst til Norge
- utrede utfordringer for aleneforsørgere for å forebygge utenforskap og uhelse
- gjeninnføre den frivillige kontaktfamilieordningen for å sikre en oppfølgings- og veiledningstjeneste med likepersonsstøtte for gravide som venter barn med funksjonsnedsettelse

Barnevern

Barnevernet tar hånd om de mest sårbare blant oss. Barnevernet skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får riktig hjelp og omsorg til rett tid. Samtidig vet vi at barnevernet har et stort forbedringspotensial. For mange barn og ungdommer i Norge venter på plass i et fosterhjem. Det er en utfordring at mange barn må

gjennom mange flyttinger fordi riktig hjelpetiltak ikke settes inn fra starten av, og fordi endringer i barnets situasjon gjør at barnet må flyttes til en helt annen institusjon. Høyre vil at barnevernet skal ha like god kvalitet over hele landet, og vil ta i bruk både det offentlige og det private for å gi de mest utsatte barna et best mulig tilbud.

Det forbyggende arbeidet, og samarbeidet mellom barnevern og andre hjelpeinstanser, må forbedres. Barnevernsreformen la et større ansvar på kommunene gjennom ansvarliggjøring, økt vekt på forebygging og mulighet til å sette inn riktig tiltak tidlig. Offentlig overtakelse av omsorgen skal alltid være en siste utvei. Høyre vil stille sterkere krav til kommunene om å lykkes med dette, og følge opp dem som ikke gjør det. Høyre vil særlig legge vekt på å spre de gode erfaringene fra kommuner som lykkes med samarbeidet i dag.

Høyre vil

- gjennomføre en helhetlig gjennomgang av institusjonstilbudet i tett dialog med alle relevante aktører
- at alle kommuner skal ha tilgang på døgnberedskap med barnevernsfaglig kompetanse
- stille krav om interkommunalt samarbeid om barnevern for kommuner som har fem eller færre ansatte i barnevernstjenesten, og innføre statlig oppfølging av kommuner med vedvarende utfordringer
- inkludere private aktører som tilbydere av barnevernstjenester, med forutsigbare vilkår som gir stabile tilbud
- forsterke Bufdirs plikt til å gi bistand til kommunene ved å inkludere spesialiserte fosterhjem og ved at staten skal ta regningen dersom kommunene kjøper institusjonsplasser når ikke Bufdir kan tilby en egnet plass
- utarbeide og gjennomføre standardiserte brukerundersøkelser for barnevernet
- sikre at barns rett til å ha med seg en tillitsperson gjennomføres i praksis, blant annet gjennom bedre veiledningsmateriell
- inkludere barnevernet i mandatet for Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten
- beholde kompetansekrav for ansatte i barnevernet og forbedre etterutdanningstilbudet for ansatte
- sørge for at informasjonsdeling mellom samarbeidende aktører blir enklere og i større grad utløses automatisk med bedre varslingsrutiner til ulike instanser, blant annet ved å forbedre flyten i taushetsbelagte opplysninger mellom barnevern, skole, PPT, politi og spesialisthelsetjenesten
- at barn med psykiske problemer, eller rusproblemer under barnevernets omsorg, skal motta behandling i spesialisthelsetjenesten
- styrke plikten til fysisk og psykisk helseundersøkelse av barn som det offentlige overtar ansvaret for
- utrede en modell der kommunene får ansvar for den forebyggende og veiledende delen av barnevernet og spesialisthelsetjenesten får ansvar for barn som er i barnevernsinstitusjoner

- styrke fosterbarns rettsikkerhet gjennom å senke aldersgrensen for partsrettigheter til 12 år og gi fosterforeldre partsrettigheter
- gi frikjøpte fosterforeldre rett til tjenestepensjon, yrkesskadedekning og sykepenger fra første dag
- forbedre informasjonen om hjelpetilbud for pårørende til barn og unge som sliter
- gjennomgå barnevernets praksis med å betale reiser for barn og unge til eget eller foreldrenes hjemland, for å unngå at barn utsettes for negativ sosial kontroll

Likestilling

Høyre ønsker et samfunn der alle har de samme mulighetene for å lykkes og oppleve trygghet i hverdagen, uavhengig av kjønn, funksjonsevne, etnisitet, religiøs overbevisning, seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk. Høyre vil legge til rette for at alle skal kunne leve frie og selvstendige liv, og blant annet være en pådriver for at universell utforming legges til grunn for samfunnsplanleggingen. Respekt for mangfoldet i samfunnet er en grunnleggende verdi for Høyre.

Høyre vil

- gjøre likestillingsloven kjønnsnøytral
- styrke arbeidet med å bekjempe utfordringer som særlig gutter og menn møter i dagens samfunn
- heve kompetansen om kjønns- og seksualitetsmangfold for ansatte som jobber i tjenester for barn og unge
- prioritere barnehager, skoler og offentlig transport i arbeidet for et universelt utformet samfunn
- at familier med barn med funksjonsnedsettelse skal motta gode, tilrettelagte og koordinerte tjenester
- at personer med utviklingshemming får tjenester som i størst mulig grad gjør det mulig å leve fullverdige liv
- innrette ordningen med aktivitetshjelpemidler til mennesker med nedsatt funksjonsevne slik at flest mulig i målgruppen kan dra nytte av den
- videreutvikle ordningen med brukerstyrt personlig assistanse (BPA) for å sikre reell likestilling og deltakelse i samfunnet for funksjonshemmede som har rett til denne ordningen
- innføre et nasjonalt regelverk som kommuner kan benytte for å gjennomføre fritt brukervalg for BPA

På lag med forbrukeren

Forbrukervernet står sterkt i Norge, med flere gode forbrukervernlover for kjøp av varer og tjenester. Dette er nødvendig for å ivareta forbrukernes rettigheter og bidra til gode og informerte valg. Samtidig er samfunnet i stadig endring, noe som også fører til at det oppstår nye utfordringer. Høyre ønsker derfor å oppdatere og styrke forbrukervernet.

Høyre vil

- legge til rette for gode og effektive utenomrettslige klagemuligheter for forbrukerne for å avlaste domstolen og bidra til at forbrukere som har rett, får rett
- sørge for at tilsynsmyndigheter, som Forbrukertilsynet, kan pålegge selskaper å gi erstatning eller tilbakebetaling til forbrukeren om de bryter med forbrukerens rettigheter
- utvide gjeldsregisteret til å omfatte alle former for gjeld, forutsatt at personvernet blir ivaretatt
- ha streng regulering av markedsføring og innvilgelse av kredittkort, betalingsutsettelse og forbrukslån, og beskytte folk mot gjeldsfeller ved å legge sterkere begrensninger på mulighetene til å tjene på at folk ikke betaler i tide
- gjøre markedet for strømværetaler mer forutsigbart og oversiktlig for forbrukere og øke tilsynet med bransjen
- forhindre at barn og unge manipuleres og utnyttes økonomisk i dataspill
- utvide åpningstidene for alkoholsalg i butikk og på Vinmonopolet

Kultur som beriker

Kulturen og opplevelsen den gir, beriker oss som mennesker. Kunst og kultur er en del av vår nasjonale infrastruktur. Hovedmålet er et fritt, uavhengig og tilgjengelig kulturliv som forankrer oss i vår felles historie. Høyre anerkjenner kultursektorens bidrag til å bevare og utvikle nasjonal identitet og folkelig motstandskraft mot ytre trusler.

En stabil og forutsigbar offentlig finansiering av musikk- og scenekunstinstitusjonene er viktig for utviklingen i bransjen og et styrket tilbud til publikum over hele landet. Høyre vil bidra til at institusjonenes rammetilskudd ikke splittes opp i uforutsigbare engangstilskudd og prosjekttilskudd som truer institusjonsautonomien og bidrar til å utarme kjernevirksomheten.

Høyre mener at det er et stort potensial for vekst i kulturnæringen. Vi trenger flere som lever av sin skapende virksomhet, og flere som jobber med distribusjon og markedsføring av kunstneriske og kulturelle uttrykk. Digitaliseringen og globaliseringen representerer nye muligheter for distribusjon av kultur. Kulturnæringen vil også øke kulturturisme og bidra til destinasjonsutvikling.

Mangfold er en forutsetning for et levende kulturliv. Et større mangfold krever både flere finansieringskilder enn i dag og at det blir enklere å etablere seg. Høyre vil derfor gjøre det mer attraktivt å bidra med privat finansiering som en viktig inntektskilde for kultursektoren. Mindre byråkrati og forenklinger skal bidra til at flere får sjansen til å prøve seg.

Høyre vil

- arbeide for et fritt og levende kulturliv
- gjennomføre en forenklingsreform i kultursektoren for å redusere byråkratiet, forbedre oppgavedelingen, forenkle søknadsprosesser og rapportering og styrke transparens og demokratisk forankring
- bidra til kvalitet og mangfold i kulturlivet med sterkere vektlegging av kulturens næringspotensial
- stimulere til god infrastruktur som skaper «kulturklynger» og økosystemer der kunstnere utnytter felles kompetanse og kan dele på utgifter
- vurdere å etablere et investeringsmandat rettet mot kreative næringer
- styrke rammebetingelsene for offentlig–privat samarbeid ved å gjeninnføre gaveforsterkningsordningen og innføre en ordning hvor sponsorbidrag og gaver til kultur er fradragsberettiget både for virksomheter og for privatpersoner
- endre stiftelsesloven, blant annet for å legge til rette for mer privat kapital til kultur og frivillighet
- utvide satsingen på Talent Norge og norsk talentutvikling for å inkludere talenter fra flere sektorer
- videreutvikle Kulturskolen som en viktig arena for mangfoldet av unge og deres møte med ulike kunstuttrykk, og styrke Kulturskolens rolle som regional talentutvikler
- utvide bruk av praksis- og læreplaner og aspirantordninger ved kulturinstitusjoner som mottar statstilskudd

- bidra til et større mangfold i kunst- og arkitekturundervisningen ved offentlige institusjoner
- styrke Utenriksdepartementets og Kultur- og likestillingsdepartementets arbeid med å fremme norsk kunst og kultur i utlandet
- videreutvikle og trappe opp filminsentivordningen for film- og serieproduksjon til en internasjonalt konkurransedyktig ordning som fremmer bærekraft, og overføre ansvaret for den fra Kultur- og likestillingsdepartementet til Næringsdepartementet
- ivareta nasjonalt viktige kulturbygg og bidra til at viktige satsinger på og rehabiliteringsprosjekter av kulturbygg i hele landet kan gjennomføres
- rehabilitere Nationaltheatret innenfor en nøktern ramme

Norsk kulturarv og språk

Vår kulturarv er en viktig del av vår demokratiske og historiske infrastruktur. I dagens verdenssituasjon er kunnskap om egen kultur viktigere enn på lenge. Bare vi kan ta vare på vår kultur, og Høyre vil styrke arbeidet.

God språkforståelse er viktig for å forstå samfunnet, og det er den viktigste kulturelle fellesmarkøren vår. For Høyre er det viktig å legge til rette for leseinteresse og leseferdigheter så tidlig som mulig. Bibliotekene har en viktig rolle i dag som møteplass og for å gi leseglede, og må styrkes ytterligere. Norsk språk er også avgjørende for forståelsen av våre skandinaviske søsterspråk, og sammen bidrar dette til en felles skandinavisk identitet som Høyre ønsker å ta vare på.

I vår digitale og globaliserte tidsalder er det grunn til å ha en nasjonal diskusjon og konklusjon om hva som er sentrale kulturelle verdier, immateriell kulturarv og verk. Høyre ønsker å utvikle en norsk kulturkanon for å slå fast hva som er essensielle verk i Norges kunst- og kulturarv. Kulturkanonen bør liste de viktigste verkene innenfor arkitektur, billedkunst, design, kunst og håndverk, film, litteratur, musikk og scenekunst. Dette vil være en måte å synliggjøre kulturhistorien vår på for fremtidige generasjoner.

Høyre vil

- utarbeide beredskapsplaner for ivaretagelse av norsk kulturarv i krise og krig
- sette ned et utvalg som skal utarbeide et forslag til en norsk kulturkanon, som er en liste over de viktigste verkene i Norges kunst- og kulturarv
- bidra til aktiv overlevering av folkemusikk, folkedans og håndverk, spesielt små og verneverdige fag
- bygge opp under både bokmål og nynorsk som skriftspråk
- styrke det nordiske språksamarbeidet med mål om at skandinaviske språk skal forstås og brukes når skandinaver snakker med hverandre
- styrke bibliotekenes rolle som en viktig samfunnsaktør i lokalsamfunnene og som bidragsyter i et nasjonalt leseløft, blant annet ved å styrke innkjøpsordningen
- styrke produksjonen av norsk skjønn- og faglitteratur og bidra til at den når ut til et større internasjonalt publikum, og evaluere bokloven med sikte på å styrke konkurransen i bokmarkedet
- fremme samarbeid om norske og nordiske språkmodeller for kunstig intelligens

- styrke museenes evne til å ta vare på og gjøre vår nasjonale kulturarv mer tilgjengelig
- gi lokale myndigheter større innflytelse over skrivemåten av lokale navn
- effektivisere dokumentasjonsforvaltningen i offentlig sektor, og gjøre de viktigste offentlige arkivene lettere digitalt tilgjengelige

Medier og ytringsfrihet

Frie og uavhengige medier er en av grunnsteinene i demokratiet. Det offentlige skal legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale gjennom gode rammevilkår for mediene. I en tid med økt polarisering og spredning av uriktig informasjon blir redaktørstyrte medier med høy tillit stadig viktigere. Vilkårene skal forbedres for lokalmedier og medier som driver undersøkende journalistikk. De økonomiske virkemidlene, som nyhetsmedienes momsfritak, skal innrettes plattformnøytralt og understøtte innovasjon og utvikling.

NRK er en viktig allmennkringkaster, men har en dominerende rolle i medielandskapet. Høyre vil videreføre ordningen med en kommersiell allmennkringkaster som et supplement til NRK, og påse at NRK ikke svekker aktivitetsgrunnlaget til medier som henter inntekter i markedet.

Erfaringene med de algoritmestyrte sosiale mediene siden de kom, er at det er behov for sterkere regulering. For mange unge får tilgang til innhold de ikke burde se, og algoritmene forsterker ekkokamre på en måte som vil være skadelig for samhold og demokrati på sikt. Norge bør gå foran der vi kan, og arbeide for internasjonale regler der vi må.

Ytringsfriheten er fundamental for demokratiet og må beskyttes kontinuerlig. Høyre vil opprettholde mediemangfoldet og sørge for gode og forutsigbare rammevilkår for mediene. Ytringsfrihetskommisjonen ga oss verdifull innsikt i hvor friheten er truet i dag, og Høyre vil treffe målrettede tiltak for å styrke ytringsfrihetens plass og utvide ytringsrommet.

Høyre vil

- beholde et offentlig finansiert, reklamefritt og allment tilgjengelig NRK, og videreføre ordningen med tilskudd til en kommersiell allmennkringkaster
- trappe ned pressestøtten til riksdekkende aviser, styrke den for lokalmedier, etablere ordninger for å tilgjengeliggjøre nyheter for flere, og prioritere midler til digitalisering og et fond for undersøkende journalistikk og verifisering
- jobbe for strengere internasjonal regulering av algoritmestyrte sosiale medier for å ivareta personvernet og for å forhindre manipulering av brukerne
- innføre en myndighetsbestemt aldersgrense på 15 år for sosiale medier, og kreve at norske brukere verifiserer sin alder, for eksempel med elektronisk ID
- arbeide for å utjevne den skjeve konkurransen mellom globale selskaper som mottar annonseinntekter fra selskaper i Norge rettet mot et norsk publikum, og norske mediebedrifter, og for at slike selskaper også betaler skatt i Norge
- jobbe for en strengere regulering av, og eventuelle forbud mot, digitale plattformer som eies av selskaper med tilknytning til land vi ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med
- oppdatere åndsverksloven for å harmonisere regelverket med EU
- motarbeide politiske og sosiale innskrenkninger av ytringsfriheten

- endre ordlyden i straffeloven § 185 om hatefulle ytringer, for å gjøre bestemmelsen lettere å forstå, i tråd med anbefalinger fra Ytringsfrihetskommisjonen
- etablere en digital hjelpeportal som kan samle og synliggjøre lovverkets grenser for ytringsfrihet

Tro og livssyn

Retten til å tro, eller ikke tro, er viktig å beskytte i vårt samfunn. Samfunnet skal kunne romme både utøvelse av religion og respekt for et sekulært og humanistisk livssyn. Ytringsfriheten gjelder for både religiøse og religionskritiske ytringer.

Høyre vil ta vare på Norges forankring i en kristen-humanistisk kulturarv og verditradisjon. Kirken har en stor kulturell betydning, også for ikke-troende i Norge. Mange ønsker å benytte kirken til å markere viktige begivenheter, og vi trekkes dit ved lokale og nasjonale kriser. Høyre vil sikre at dette tilbudet er tilgjengelig i hele landet.

Religiøse ledere og andre nøkkelpersoner i trossamfunnet har en viktig rolle i å forebygge ekstremisme og radikalisering. Det er derfor viktig at disse har god kunnskap om grunnleggende norske verdier. Høyre vil derfor at flere av disse får tilleggsutdanning fra Norge.

Høyre vil

- opprettholde og finansiere Den norske kirke som folkekirke og kulturbærer i det norske samfunnet
- endre finansieringsordningen for tros- og livssynssamfunnene for å redusere de totale kostnadene på statsbudsjettet
- videreføre Kirkebevaringsfondet for å sikre den nasjonale kulturarven som våre historiske kirkebygg representerer
- at trossamfunn utenfor Den norske kirke skal få insentiver til å ansette religiøse ledere som har godkjent tilleggsutdanning fra Norge
- legge til rette for bedre kompetanse blant religiøse ledere i tros- og livssynssamfunn
- vurdere å innføre standarder for god gravferdsskikk for gravferdsbransjen

Urfolk og nasjonale minoriteter

Norge har gjennom nasjonale vedtak og ratifiseringen av internasjonale konvensjoner forpliktet seg til å verne om et mangfold som ivaretar det samiske folk som urfolk, og nasjonale minoriteter. Disse har alle rett til å utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Høyre mener dette mangfoldet er en berikelse for landet, og vil arbeide for gjensidig respekt og solidaritet mellom folkegruppene.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport har gitt viktig kunnskap om hvilke konsekvenser fornorskningen har hatt for enkeltpersoner, familier og samfunn langt inn i vår tid. Det er denne kunnskapen om historien som kan hjelpe oss til å ikke gjøre samme feil igjen. Høyre vil føre en politikk for likeverd mellom majoritets- og minoritetsbefolkningen og arbeide for å øke den generelle kunnskapen i samfunnet om urfolk og nasjonale minoriteter.

Høyre vil

- bevare og videreutvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv som en del av Norges felles kulturarv
- støtte institusjonene som har ansvar for at minoritetsspråk som nord-, sør- og lulesamisk, kvensk, romanes og romani bevares
- ivareta samiske kulturtradisjoner som blant annet joik, duodji (håndverk) og fortellertradisjoner
- ta vare på nasjonale minoriteters kultur og historie
- legge til rette for bærekraftige utmarksnæringer i samiske områder, i samarbeid med de samiske miljøene

Idrett, frivillighet og friluftsliv

Idretten og frivilligheten er viktig for folkehelsen, de sosiale fellesskapene og inkludering. For Høyre er det et mål at alle skal kunne delta, uavhengig av økonomi, geografi eller funksjonsevne.

Idretten og frivilligheten gir trygge møteplasser og er limet i lokalsamfunnet, og nordmenns deltakelse ligger i verdenstoppen. Derfor er det viktig med gode idrettsanlegg, attraktive anlegg for egenorganisert aktivitet og tilrettelagte friluftsområder.

For mange barn og unge oppleves at økonomi er en barriere for å delta i de fritidsaktivitetene de ønsker, med det utstyret som trengs. Høyre vil samarbeide med kommunene og frivilligheten for å sikre at alle barn og unge kan delta på minst én fritidsaktivitet, og styrke utlånsordninger for utstyr.

Det skal være gøy å være frivillig, uten at tiden brukes opp på administrasjon. For å sikre at den frivillige innsatsen brukes til aktivitet, skal Høyre gjøre det enklere og mer forutsigbart å forholde seg til de ulike offentlige støtteordningene, samtidig som vi ønsker å myke opp regelverket for privat medfinansiering. Frivilligheten skal være fri og uavhengig og ha gode og forutsigbare vilkår.

Høyre vil

- sørge for, sammen med kommunene, at alle barn og unge, uavhengig av foreldrenes inntekt, kan delta på minst én fritidsaktivitet
- sørge for at økonomi ikke er et hinder for at barn kan delta i fritidsaktiviteter, og derfor styrke utlånsordninger
- støtte idrettens nasjonale strategi for idrettsanlegg, som inkluderer både nasjonalanlegg, breddeanlegg og fleridrettsanlegg der det er fornuftig, og gi fylkene et større oppdrag med å prioritere lokaliseringen av kostnadskreven anlegg
- legge til rette for mer egenorganisert aktivitet gjennom flere nyskapende og fremtidsrettede aktivitetsarenaer som er tilrettelagt for flerbruk
- ha en forutsigbar momskompensasjon for nye idrettsanlegg, vurdere ordninger for å utbetale tilsagnsmidler tidligere, og forenkle regelverket for anlegg som investeres og/eller driftes i kombinasjon av offentlige og private aktører
- støtte idrettens arbeid for mer bærekraftig drift ved å gjennomgå støtteordninger for energiltak og støtte større tiltak som alternativer til gummigranulat på kunstgressbaner

- forenkle søknads- og rapporteringsrutinene, bidra til større forutsigbarhet gjennom flerårige tilskudd og ha en god og forutsigbar ordning for momsrefusjon for frivillige og ideelle organisasjoner
- forbedre rammevilkårene for frivillige organisasjoners lotterier med tillatelse gitt i pengespilloven, og øke fradragsgrensen for gaver fra private givere og næringslivet til frivillige og ideelle organisasjoner
- sørge for at frivillige organisasjoner og kultur- og idrettsaktiviteter får god tilgang til lokaler og arealer gjennom å legge til rette for gratis utlån av offentlige bygg utenom arbeidstid
- bevare enerettsmodellen og Norsk Tippings ansvarlige pengespillmodell, hvor hensynet til de spilleavhengige skal veie tyngst
- satse på møteplasser for dataspilling og den digitale kulturen, gjerne i samarbeid med lokale idrettslag, fritidsklubber og andre frivillige organisasjoner
- arbeide for større internasjonale arrangementer i Norge med internasjonale aktører som innfrir krav om godt styresett
- støtte arbeidet med skilting, merking og kartfesting av stier og turruter i kommunene
- bidra til at fritidsklubbene kan tilby aktiviteter som gir barn og unge en god fritid, og som forebygger utenforskap og styrker sosial inkludering

Innvandring og integrering

Høy innvandring over tid skaper utfordringer for samfunnet om vi ikke lykkes med integreringen. Da vil de positive bidragene innvandringen har gitt, fortrenses av problemene. Nivået på innvandringen må balanseres mot hvor mange Norge har kapasitet til å integrere. Ut fra dagens situasjon tilsier det å holde innvandringen på et lavt nivå fremover, og Høyre vil stramme inn innvandringspolitikken for å redusere ankomstene. Samtidig vil Høyre sette inn sterkere tiltak for å integrere nyankomne flyktninger bedre, og hjelpe dem som har vært lenge i landet, med å komme i jobb og delta i samfunnslivet.

Asyl- og flyktningpolitikk

Norge har et ansvar for å hjelpe mennesker i nød og gi beskyttelse til personer som er forfulgt. Høyres mål er at hjelpen skal nå flest mulig. Derfor er hjelp i nærområdene Norges viktigste bidrag for å hjelpe mennesker på flukt. Økonomisk støtte til oppbygging i nærområdene vil være langt mer effektiv hjelp enn å øke antall flyktninger til Norge.

Dagens asylsystem har svakheter. Systemet legger opp til at svært mange legger ut på lange, dyre og farlige reiser for å komme dit de ønsker å søke beskyttelse. Svært mange som reiser, har ikke krav på beskyttelse. Høyre vil jobbe nasjonalt og internasjonalt for at færre skal reise langt for å søke om asyl, og at de heller skal få den nødvendige beskyttelsen i nærområdene. Målet er felleseuropeiske løsninger på flyktning- og migrasjonsutfordringer og å bidra til effektiv grensekontroll. Norges bidrag bør først og fremst være økonomisk fremfor å ta imot personer med uavklart flyktningstatus. Det er et mål at Norge ikke skal oppfattes som enklere å få opphold i enn våre naboland.

Høyre vil

- føre en streng, forutsigbar og bærekraftig innvandringspolitikk
- ha rask og rettferdig behandling av asylsøknader og sørge for at returer gjennomføres hurtig
- utrede forskjeller i håndteringen av asylsøknader mellom Norge og de nordiske landene, og foreslå innstramminger der Norge har en mer liberal praksis
- holde antallet kvoteflyktninger lavt i årene fremover, og se antallet kvoteflyktninger i sammenheng med asylankomstene
- ved uttak av kvoteflyktninger prioritere diskriminerte seksuelle minoriteter, hele familier uten behov for familiegjennforening og personer med høy sannsynlighet for god integrering
- stramme inn vilkårene for familiegjennforening innenfor handlingsrommet til internasjonale konvensjoner og menneskerettigheter, herunder vurdere å innføre forsørgerkrav for flyktninger som søker familiegjennforening
- utrede nye krav til deltakelse i integreringstilbud for personer med familieoppholdstillatelse, herunder krav om å bestå prøver i norsk muntlig kort tid etter ankomst etter dansk modell
- som hovedregel kun gi midlertidig opphold og forvente tilbakeføring til områder personer har flyktet fra, når dette blir trygt
- returnere asylsøkere som har vært i andre trygge land før de kom til Norge

- være en pådriver for avtaler hvor mennesker med reelt beskyttelsesbehov får opphold i land nærmere hjemlandet
- utrede et system hvor Norge gir beskyttelse til personer med beskyttelsesbehov ved å betale for omplassering til andre trygge land nærmere hjemlandet
- styrke returarbeidet, herunder arbeide aktivt for å inngå flere returavtaler for å sikre effektiv retur av personer uten oppholdstillatelse
- øke støtten til, og kunnskapen om, tilbakevending, slik at det blir enklere å skape seg et nytt liv i hjemlandet for personer som ønsker å dra fra Norge
- utrede innstramminger i regelverket for familieetableringer, med mål om å stanse partnervold, for eksempel ved å innføre en karanteneordning for familieetablering for voldsutøveren
- gjennomgå regelverk og praksis knyttet til tilbakekall av oppholdstillatelser med mål om at flere straffbare handlinger skal føre til utvisning

Statsborgerskap og permanent opphold

Det norske velferdssamfunnet er bygget på tillit og deltakelse. Det er en forutsetning at flest mulig jobber, deltar i lokalsamfunnet og respekterer grunnleggende norske verdier. Høyre vil sette kravene for å oppnå statsborgerskap og permanent oppholdstillatelse slik at de understøtter disse forutsetningene. Samtidig skal vi gi gode muligheter til å skaffe seg tilstrekkelig kompetanse gjennom integrering og arbeidsdeltakelse.

Det er avgjørende at de som skal oppnå norsk statsborgerskap, kan norsk og kjenner samfunnet godt. Permanent oppholdstillatelse betyr at man ikke lenger forventes å returnere dit man flyktet fra, selv om forholdene der bedres. Det er viktig at det å få permanent oppholdstillatelse også innebærer å forsørge seg selv, ha respekt for norske verdier og delta i arbeidslivet.

Høyre vil

- innføre krav om å ha forsørget seg selv i minst fire år gjennom arbeidsdeltakelse for å få permanent oppholdstillatelse, med mindre særlige grunner tilsier at det er urimelig
- innføre krav om at personer ikke kan ha gjeld til det offentlige, herunder manglende skattebetalinger eller pålagte tilbakebetalingskrav for offentlige ytelser, dersom de skal få permanent oppholdstillatelse eller statsborgerskap
- evaluere språkkravet om B1-nivå muntlig og vurdere å øke språkkravet for å få statsborgerskap til B2-nivå muntlig
- styrke UDIs arbeid med å bekrefte identitet, og ikke innvilge statsborgerskap eller permanent oppholdstillatelse dersom det er tvil om søkerens identitet
- utrede om flere straffbare forhold kan føre til tap av statsborgerskap

Integrering

Hver enkelt som innvandrer til Norge, skal møtes med forventninger, krav og muligheter. Å bli integrert betyr å kunne delta i det norske samfunnet gjennom arbeid, utdanning og aktivitet i lokalsamfunn. Det handler også om å ha respekt for grunnleggende norske verdier som likestilling, religionsfrihet, ytringsfrihet og alles rett til å leve et fritt og selvstendig liv.

Høyre vil forbedre introduksjonsprogrammet. Oppfølgingen folk får, må være tilpasset den enkeltes behov og potensial. De aller fleste som kommer seg til Norge, er i stand til å få en jobb etter kort tid. Kommuner og lokalsamfunn skal ha et godt integreringstilbud, i samarbeid med frivillighet, ideelle organisasjoner og sosiale entreprenører. Det viktigste for å lykkes med integreringen er innsatsen til den enkelte innvandrere.

Det norske samfunnets kapasitet til å integrere innvandrere er begrenset. Den spredte bosettingsmodellen fungerer godt, men må følges opp med bedre arbeidskvalifisering tilpasset lokale behov.

Høyre vil

- heve kvaliteten i introduksjonsprogrammet og ha som mål at deltakerne skal komme ut i varig arbeid
- at flyktninger som venter på oppstart av introduksjonsprogrammet, bør få tilbud om aktivitet som øker norskkunnskapene
- styrke opplæringen i norske verdier og samfunnsnormer, særlig knyttet til ytringsfrihet og aksept for kvinner og minoriteter
- innføre nasjonale prøver på norskopplæringen for å kvalitetssikre opplæringen
- at kommunen og den enkelte flyktning inngår en «integreringskontrakt» for å opplyse om rettigheter, plikter og forventninger i Norge
- kartlegge den enkelte flyktnings kompetanse tidlig, slik at utdanningstilbud i introduksjonsprogrammet og bosettingskommune kan tilpasses og øke sannsynligheten for å komme tidlig i jobb
- holde fast ved en styrt og spredt bosettingsmodell, der kommuner som har gode resultater i introduksjonsprogrammet, prioriteres. Flyktninger skal som hovedregel ikke bosettes i områder med levekårsutfordringer eller en innvandrерandel over 25 prosent
- jobbe for at flyktninger blir boende i første bosettingskommune, blant annet gjennom mer treffsikker bosetting og ved å vurdere hvordan perioden en kommune kan henvise en flyktning til første bosettingskommune for å motta sosiale ytelser, kan forlenges
- sikre at foreldre som benytter seg av tilbud som gratis kjernetid i barnehagen eller redusert foreldrebetaling i SFO eller barnehage, deltar i norskopplæring eller kvalifiseringsprogram dersom de ikke er i annen aktivitet
- vurdere å knytte aktivitetsplikt og videre norskopplæring til flere ikke-universelle ytelser
- bruke lønnstilskudd og jobbprogrammer for å få innvandrere raskere ut i arbeid, særlig innvandrerkvinner
- bruke frivillige organisasjoner og sosiale entreprenører i integreringsarbeidet for å få flere raskere i jobb og inn i samfunnslivet
- jobbe for å øke andelen barn med minoritetsbakgrunn som går i barnehage, særlig de første leveårene
- tilby mottaksklasser ekstra norskopplæring i sommerferien, og stille tydelige krav til at mottakselever skal bli inkludert i skolens aktiviteter og læringsmiljø

Negativ sosial kontroll og æreskriminalitet

Den sterkeste motkraften til at vi lykkes med integreringsarbeidet, er negativ sosial kontroll og æresrelatert kriminalitet. Det fratar både unge og voksne den friheten som alle andre i samfunnet nyter. Høyre vil styrke kompetansen om utfordringene i alle førstelinjetjenestene, slik at hjelpen kan settes inn tidlig og de som utøver kontrollen, veiledes bort ifra det.

Høyre vil

- etablere et tverrfaglig oppfølgingsprogram i samarbeid mellom skole, barnevern og helsetjenestene for barn som har vendt hjem etter en lengre periode i utlandet
- styrke arbeidet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert kriminalitet, blant annet ved å styrke kompetansen om hvordan det kan oppdages og håndteres i førstelinjetjenestene som politi, barnevern og skole
- styrke innsatsen for å avdekke tvangsekteskap og kjønnslemlestelse med mål om å forhindre dette i størst mulig grad
- utvide adgangen til å gi fengselsstraff og vurdere økonomiske sanksjoner for foresatte som etterlater barn i utlandet mot sin vilje
- gjennomføre nødvendige tiltak for å hindre faste etter-skole-tilbud med overnatting for å forhindre segregering, parallellsamfunn, negativ sosial kontroll og radikalisering
- sikre at kommunene har hjemmel til å føre tilsyn med og stanse virksomheter og fritidsaktiviteter rettet mot barn og unge som anses å ha en klart integreringshemmende effekt, innenfor rammen av tros- og forsamlingsfriheten

En effektiv og brukerorientert offentlig sektor

Høyre vil ha en effektiv og åpen offentlig sektor som setter innbyggernes, frivillig sektors og næringslivets behov i sentrum. De offentlige tjenestene skal kjennetegnes av kompetanse, kvalitet og høy grad av gjennomføringsevne. Det offentlige skal være en god og attraktiv arbeidsgiver. Innbyggerne bør få mer innflytelse over hvilket tilbud det offentlige yter, enn de har i dag.

Gjennom å kunne velge mellom tilbud, ha flere valgmuligheter innenfor de enkelte tilbudene og gi tilbakemeldinger på tjenestene som ytes, kan folks påvirkning styrkes. Høyre mener de beste ideene for bedre offentlige tjenester kommer gjennom samarbeid mellom offentlige, private, ideelle og frivillige aktører. Det styrker kvaliteten, innovasjonen og valgfriheten.

Over de siste tiårene har offentlig sektor i Norge vokst. Samtidig har ikke tilfredsheten med velferdstilbudet økt i samme grad. Vi må fremover forbedre velferdstilbudet, uten at ressursinnsatsen øker like mye. Det er avgjørende for å bevare tilliten til at offentlig sektor er effektiv, og at skatteinnkrevingen står i stil med velferdstilbudet man får tilbake. Det er et politisk ansvar å sørge for å rydde bort oppgaver som det offentlige ikke burde bruke tid på, og å løse de viktigste oppgavene på en så god og effektiv måte som mulig. Høyre vil jobbe systematisk i alle sektorer for at folk og penger brukes fornuftig.

Regelverk, forskrifter og retningslinjer kan være komplisert å sette seg inn i for den det angår, og tidkrevende å forvalte for den offentlige instansen som gjør det. En enklere offentlig sektor vil både styrke tilliten mellom innbyggere og myndigheter og forenkle administrasjonen. Høyre vil forenkle, forbedre og om mulig fjerne regelverk for å få en enklere offentlig sektor for de ansatte, for næringslivet og for innbyggerne.

De neste årene vil vi trenge arbeidskraft og ressurser til helse- og omsorg, forsvar og politi og til videre vekst i næringslivet. Derfor er det spesielt viktig at offentlig sektor for øvrig drives så effektivt som mulig. Høyre mener at det også i offentlig sektor er mulig å løse oppgavene bedre enn i dag. Et fast, årlig effektiviseringsmål vil gi offentlig sektor en forutsigbar og tydelig forventning.

Høyre vil

- gjennomgå offentlig sektor systematisk for å forenkle administrasjon og regelverk, redusere kostnader og bekjempe sløsing
 - herunder sette ned en ny forvaltningskommisjon for å gjennomgå statens organisering, med sikte på å gjøre staten mer effektiv og bedre i stand til å håndtere store samfunnsmessige utfordringer som går på tvers av sektorer
- etablere et fast, årlig effektiviseringsmål i statlig forvaltning
- kraftig redusere mengden og omfanget av statlige subsidier, og ha som hovedregel at subsidier skal være midlertidige
- nedsette en kuttkommisjon som årlig skal gi regjeringen forslag til kutt i offentlig pengebruk

- bruke bedre organisering, digitalisering og andre former for innovasjon for å bidra til bedre tjenester med lavere belastning på de ansatte
- jobbe for at arbeidskraften i offentlig sektor kan brukes mest mulig effektivt, blant annet ved å legge til rette for flere alternative og mer fleksible turnuser og fordele oppgaver mellom ulike yrkesgrupper på nye måter
- styrke kostnadskontrollen i statlige byggeprosjekter, blant annet ved å bruke erfaringene fra Nye Veier og vurdere verdianalyser og andre verktøy for å holde kostnadene og omfanget av prosjektene nede
- bruke intern konkurranse på nye områder for å forbedre kostnadskontroll og øke innovasjonen i statlig forvaltning
- utvide innbyggernes valgfrihet innenfor, og påvirkningsmuligheter på, det offentlige tjenestetilbudet
- gjennomføre faste og sammenlignbare brukerundersøkelser for alle offentlig finansierte tjenester i stat, fylke og kommune for å utvikle tilbudet videre i tråd med brukernes behov
- gjøre informasjon om kvaliteten på ulike tilbud tilgjengelig for innbyggerne, sammen med informasjon om valgmuligheter der det er relevant
- utrede handlingsrommet for å stille krav til transparens og lønns- og arbeidsvilkår hos private og ideelle tilbydere av velferdstjenester
- være positiv til forsøk med nye måter å løse oppgavene på, åpne for forsøk på flere områder og bidra til at forsøk med gode resultater skaleres opp
- øke graden av innovasjon i offentlige anskaffelser, vektlegge bærekraft og legge til rette for deling av gode erfaringer
- vektlegge lederutvikling, gjennomføringskraft og kompetanseheving i den statlige arbeidsgiverpolitikken
- være positiv til at mer av lønnsdannelsen i offentlig sektor kan skje gjennom lokale forhandlinger, blant annet ved å beholde to hovedtariffavtaler i staten
- arbeide for moderate lederlønninger i offentlig sektor og offentlig eide selskaper

Digitalisering

Norge har kommet langt i arbeidet med digitalisering, men det er fortsatt et stort forbedringspotensial. For å tilby innbyggere og bedrifter enda bedre tjenester, og effektivisere offentlig sektor, må flere tjenester digitaliseres og flere digitale tjenester kobles sammen. Høyre vil i alle sammenhenger legge vekt på at personvernet ivaretas.

En sentral utfordring for å lykkes med digitaliseringen i Norge er å sikre at alle har tilgang til digitale tjenester, uavhengig av individuelle forutsetninger og bakgrunn. Samtidig som tjenester digitaliseres, må effektiviseringsgevinstene hentes ut. Det krever en helhetlig tilnærming som tar hensyn til både teknologiske, juridiske og samfunnsmessige barrierer.

Kunstig intelligens utfordrer samfunnet på nye måter. Høyre mener at det er avgjørende at Norge griper mulighetene og deltar aktivt i internasjonale fora for trygg og innovativ utvikling, samtidig som utfordringene tas på alvor.

Høyre vil

- bruke kun-én-gang-prinsippet, slik at innbyggere og bedrifter ikke trenger å sende inn samme informasjon til det offentlige mer enn én gang
- bekjempe digitalt utenforskap gjennom å tilby hjelp og alternativer og ha godt designede løsninger
- stimulere til økt bruk av kunstig intelligens i den offentlige forvaltningen, blant annet gjennom bruk av offentlige anskaffelser
- prioritere digitaliseringsprosjekter som fører til lavere offentlige kostnader og like god eller bedre kvalitet på tjenestene
- sørge for at alle digitale plattformer har grensesnitt som gir muligheter for samhandling mellom staten, fylker og kommuner, men også med privat næringsliv og enkeltpersoner
- etablere felles rammeverk og felles løsninger for datafangst, datadeling og analyse i statlig og kommunal sektor
- tilrettelegge for at den digitale kompetansen styrkes både for dem som allerede er i arbeidslivet, og for dem som står utenfor og vil bli en del av det
- innføre en digital innlogging på høyeste sikkerhetsnivå som alle innbyggere, eller deres verge, kan benytte
- at alle husstander skal ha tilgang på enten fast, mobilt eller satellittbasert høyhastighets bredbånd, og åpne fibernettet for konkurranse, på lik linje med det vi har for strøm og telefon i dag
- legge til rette for flere regulatoriske sandkasser for uttesting av ny teknologi i offentlig sektor
- legge til grunn et hovedprinsipp om at data fra det offentlige skal åpnes når det kan, men skjermes når det må. Personvernet skal respekteres og sikkerhet prioriteres
- etablere et råd for kunstig intelligens som vurderer etiske spørsmål, ser mulighetene og truslene med teknologien i et langsiktig perspektiv og identifiserer behov for ansvarlig bruk av kunstig intelligens, etter modell fra Bioteknologirådet
- utrede konsekvensene generativ kunstig intelligens har for opphavsrett, media, kultur, demokrati og ytringsfrihet, og mulige tiltak for å møte disse konsekvensene

Levende lokalsamfunn i hele landet

Det lokale velferdstilbudet betyr mye for folk. Det er skolen til barna, hjemmetjenesten til de eldre og byggesaken til entreprenøren, sammen med veldig mye annet. Lokal forvaltning skal være nær innbyggerne, og er godt egnet til å vurdere innbyggernes interesser og bekymringer, avveie ulike hensyn og prioritere ressursbruken effektivt.

Kommuner og fylker har ulike forutsetninger for å levere gode tjenester. Det viktigste for Høyre er at innbyggerne i hele landet skal få et velferdstilbud av høy kvalitet. Kommuner og fylker er forskjellige, og må utforme tilbudene ulikt. Staten bør i større grad følge opp at det leveres god kvalitet, fremfor å detaljstyre hvordan tjenestene skal innrettes. For mange og detaljerte krav går ut over kommunenes mulighet til å tilpasse velferdstilbudet til sine innbyggers behov. For mye statlig detaljstyring, innsigelser i planprosesser og nasjonale føringer bidrar til mer byråkrati og svekket lokalt selvstyre. Økt frihet og forenkling er viktig for at kommunesektoren skal kunne levere bedre tjenester til innbyggerne fremover.

Kommunene og fylkene må være rustet til å møte morgendagens utfordringer og levere gode tjenester til sine innbyggere. Mange små kommuner opplever at kompetansemiljøene forsvinner, og at de ikke klarer å levere sine lovpålagte tjenester på en god nok måte. Høyre ønsker at flere kommuner frivillig velger å slå seg sammen, og vil støtte opp om slike prosesser.

Høyre vil

- utforme et inntektssystem for kommunene som legger til rette for likeverdige tjenester, stimulerer til effektiv ressursbruk og lokal verdiskaping, fremmer samarbeid med offentlige og private aktører og sikrer at mer av den lokale verdiskapingen forblir i kommunene
- gjennomgå statlige føringer for hvordan tjenestene skal leveres, med mål om mindre statlig detaljstyring og større handlingsrom til å tilpasse tjenestene til det innbyggerne i den enkelte kommunen eller fylket har behov for
- gjennomføre forsøk med frikommuner, der kommunene er fritatt visse lover, forskrifter eller andre bestemmelser, med formål å gi kommuner større handlingsrom til lokal tilpasning av tjenester
- styrke de frie inntektene for kommuner og fylker, og redusere omfanget av øremerkede midler og søknadsbaserte tilskudd.
- gjennomgå finansieringen av ressurskrevende pleie- og omsorgstjenester for å oppnå mer forutsigbarhet for kommunene og mer likeverdige tjenester for brukerne på tvers av kommuner
- at effektiviseringstiltak i form av kommunesammenslåinger og ressurs sparende samarbeid skal premieres i inntektssystemet
- at kommuner og fylkeskommuner skal kompenseres tilstrekkelig økonomisk ved overtakelse av ansvar for statlige oppgaver
- gjøre bemanningsnormene mer fleksible, slik at kommunene kan sette inn ekstra ressurser der det trengs, for å gi et likeverdig tilbud til alle
- at statsforvalteren ved samordning av innsigelser prioriterer hvilke som veier tyngst, og at lokale vedtak skal vektlegges i innsigelsesbehandlingen

- at staten skal betale hele eller deler av saksbehandlingsgebyret dersom statsforvalteren ikke ferdigbehandler klager innen fristen
- styrke den rådgivende rollen til overordnede planmyndigheter
- gjennomgå og forenkle hjemlene for innsigelse, med tydelig mål om å heve terskelen for når innsigelse kan fremmes, og sikre mer lokal selvråderett
- redusere og harmonisere sektorlover for å forenkle planlegging, begrense og effektivisere innsigelsesinstituttet og styrke det lokale selvstyret
- innføre en egen frist for statsforvalternes utsending av et komplett mangelbrev i forbindelse med klagebehandling
- redusere statsforvalter sin mulighet til innsigelse i saker som ikke er av nasjonal betydning, samt redusere fylket sin mulighet for innsigelse i lokale saker som ikke har regional betydning
- la kommunen selv bestemme hvorvidt det skal være tillatt med søndagsåpne butikker i hele eller i deler av kommunen, og avskaffe begrensninger som gjelder butikkers størrelse
- legge til rette for større kommuner med større fagmiljøer som er bedre i stand til å gi gode tjenester til innbyggerne og til å overta flere oppgaver fra staten og fylkeskommunen
- motivere flere kommuner til å slå seg sammen, for å sikre bedre tjenester til innbyggerne
- spare kostnader og forenkle tjenestene ved å ha to forvaltningsnivåer i Norge, og derfor avvikle fylkeskommunen
- utvikle muligheten for statlig pålegg om samarbeid med andre kommuner i tilfeller hvor kommuner over tid leverer for dårlige tjenester til innbyggerne
- samarbeide med kommunene om tiltak som bidrar til at lokale skatter, avgifter og gebyrer holdes nede
- tilby flere mobile offentlige tjenester etter modell fra mobile passkontor
- åpne for å øke avskrivningstiden for vann- og avløpsanlegg, og gjennomføre tiltak for å oppnå mer effektiv organisering i vann- og avløpssektoren, mindre vannlekkasje, bedre rensing og lavere gebyrer for brukere
- at lokal råderett skal være det førende prinsippet i lokale arealplanleggingssaker, og at avveining av ulike hensyn primært avklares i lokaldemokratiet
- styrke eiendomsretten, forenkle plansystemet og gi grunneierne økt innflytelse på forvaltning og bruk av arealer, også i verneområder, så lenge det ikke går på bekostning av verneverdiene
- tidsbegrense kommunens mulighet til å følge opp tiltak som er gjennomført i strid med plan- og bygningsloven
- at plan- og bygningsloven, regelverk og retningslinjer endres for å prioritere behovet for økt boligbygging, næringsliv og arbeidsplasser

Byer

Norske byer vokser fordi folk ønsker å bo der. Bedrifter får tilgang på mer kompetanse, og folk får flere arbeidsgivere å velge mellom og tilgang på et bredt underholdningstilbud. Det er bra at vi har voksende byer i Norge, og at vi over tid har klart å kombinere utbygging med bevaring av grønne kvaliteter. Sterke, attraktive byer er et gode for hele Norge.

Samtidig har byene våre noen utfordringer knyttet til miljø, transport, bolig og levekår. Høyre vil videreutvikle målrettede løsninger for å møte disse utfordringene bedre enn i dag. Det krever tiltak på tvers av en lang rekke sektorer. Høyre mener oppgavene blir enklere å løse om den samme myndigheten har ansvar for mest mulig.

Høyre vil

- ha en helhetlig tilnærming til levekårsutfordringer, og særlig sette inn tiltak rundt familier for å sikre bedre sosial mobilitet, i samarbeid med frivillige organisasjoner
- videreutvikle områdesatsingene med mer vekt på arbeidsdeltakelse og sosiale tiltak
- jobbe sammen med byene om tiltak som kan føre til mer boligbygging, og åpne for lokale prøveprosjekter der statlige reguleringer står i veien
- videreføre byvekstavtaler som et virkemiddel for bedre samordnet transport og arealplanlegging mellom stat, fylke og kommune
- revidere og styrke ordningen med byvekstavtaler gjennom å åpne for sterkere vektlegging av lokale forhold
- gjennomføre flere prøveprosjekter hvor store kommuner overtar ansvar for fylkeskommunale eller statlige oppgaver

Distrikt

Mulighetene er større enn noen gang til å få til en mer positiv utvikling i distriktene. Ressursene som finnes der, som fisk, jordbruksareal, skoger, mineraler, energi og naturopplevelser er etterspurt verden over i større grad enn før. Samtidig har mange jobber blitt mindre stedbundne, og kan nå utføres nær sagt alle steder hvor det er internett.

Den største utfordringen er mangel på arbeidskraft. Demografien i mange kommuner, med få fødsler og mange eldre, skaper utfordringer. Norges forsvar er avhengig av at det bor mennesker i hele landet vårt. De siste årene har skatteendringer rammet næringslivets investeringer i distriktene hardt. Høyre vil sikre at rammevilkårene for å investere i arbeidsplasser i distriktet er forutsigbare, stabile og gode.

Det viktigste grepet for å hindre sentralisering til de største byene er å styrke de mindre byene. Høyre vil forsterke regionsentrene, som er en kraftsamling av private og offentlige tjenester for sine omland. Forutsetningen for å få det til er gode samferdselsløsninger kombinert med smart arealutvikling, der boliger og tjenester bygges innenfra og ut og gir kvaliteter som øker bolysten og attraktiviteten.

Høyre vil

- videreutvikle digitale offentlige tjenester, slik at behovet for å møte opp på et offentlig kontor blir mindre
- bruke teknologiske løsninger og desentralisering av egnede helsetjenester slik at antall pasientreiser går ned og tjenester tilbys nærmere pasienten

- videreføre differensiert arbeidsgiveravgift
- anerkjenne forskjellene mellom kommunene og tillate en strandsone- og utmarksforvaltning som åpner for mer utbygging i områder med lavt utbyggingspress
- legge til rette for flest mulig lokale ringvirkninger av verdiskapingen som gjøres basert på bruk av lokale naturressurser
- flytte statlige arbeidsplasser ut av hovedstadsområdet og opprette flere statlige arbeidsplasser som er stedsuavhengige
- tilby flere statsansatte digitalt arbeidssted, slik at man kan ansette i hele landet
- jobbe for at kommuner tilbyr konsepter som «Jobb til to», altså partnerarbeidsplasser for tilflyttende
- videreutvikle trygghetsboliger for eldre nær tjenestesentrene i distriktene, som kan bygges av både det offentlige og private

Bolig og utbygging

I Norge er det en sterk tradisjon for å eie egen bolig, og selveierdemokratiet er en av bærebjelkene i det norske samfunnet. Å eie egen bolig gir større økonomisk trygghet og forutsigbarhet for familiene. Samtidig er det blitt vanskeligere for unge å komme inn på boligmarkedet, særlig i pressområdene. Hovedårsaken til at boligprisene har steget mye over lang tid, er at det bygges for få boliger, og at det er for dyrt å bygge bolig som følge av mange kostnadsdrivende krav.

Høyre vil gjøre det enklere å bygge flere boliger raskere og billigere. God tilgjengelighet på byggeklare tomter er en forutsetning for dette. Forenklinger i plan- og bygningsloven og i reguleringsprosesser, raskere saksbehandling, modernisering av teknisk forskrift samt digitalisering og bruk av kunstig intelligens er andre tiltak som kan bidra til at det bygges flere boliger, og at byggekostnadene reduseres. Norge trenger flere eiendommer som driftes og eies av profesjonelle aktører, med et langsiktig perspektiv på forvaltning.

De neste årene vil det bli mange flere eldre som kan få behov for ny bolig eller boform. Ved at det er tilrettelagt for nok tilpassede boliger, kan flere eldre bo hjemme lenger. De eldre kan få behov for støtte til helseutfordringer eller nye bofellesskap og fellesskapsløsninger. Det er viktig at byggeforskrifter og offentlige støtteordninger tilpasses slik at det er mulig å bygge nok tilpassede boliger.

Det er et politisk ansvar å hjelpe vanskeligstilte med å komme seg inn på boligmarkedet. Det viktigste virkemiddelet for dette er Husbanken, som har en svært viktig rolle som en boligsosial aktør.

Høyre vil

- iverksette et forenklingsprogram for boligsektoren, der lover og forskrifter gjennomgås og utvidede forsøks- og dispensasjonsordninger brukes for å øke tilbudet og redusere prisene

- øke digitaliseringstempoet innenfor byggesaksbehandling og planarbeid, herunder pilotprosjekter for bruk av kunstig intelligens
- innføre en egen frist for kommunens utsending av et komplett mangelbrev i forbindelse med behandling av byggesøknad
- at kommunale fristbrudd skal føre til betydelig reduksjon av gebyr for behandling av byggesøknad og behandling av private planforslag. Ved alvorlige fristbrudd skal gebyrkravet bortfalle
- legge til rette for flere boligkjøpsmodeller for å gjøre veien inn på boligmarkedet enklere
- legge til rette for økt offentlig–privat samarbeid ved utbygging av boligmarkedet for tilpassede boliger for eldre
- fremme god arkitektur og byplanlegging gjennom samarbeid med kommunene
- at utlånsforskriften skal gi fleksibilitet for førstegangskjøpere og dem som har betjeningsevne, men ikke nok egenkapital
- teste ut pilotprosjekter for å hjelpe personer i lavinntektsgrupper inn på boligmarkedet gjennom et alternativt startlån i Husbanken
- ha økt fleksibilitet og mindre detaljstyring i Husbankens regelverk, slik at kommunene og Husbankens regioner får større frihet til å finne gode løsninger som er tilpasset lokale behov
- innføre tilskuddsordning for utleieboliger for å få flere vanskeligstilte inn på boligmarkedet, gjøre det enklere å få tilgang på boliger i bosettingsarbeidet og til utprøving av nye boligmodeller for personer med særskilte boligbehov
- gi mennesker med utviklingshemming eller funksjonshemming større mulighet til å eie sin egen bolig ved at tilskudd til bolig ikke går via bostedskommunen, men direkte til personen det gjelder, eller til private aktører som eksempelvis boligbyggelag når disse bygger på vegne av pårørende
- øke både den årlige og den totale sparegrensen for boligsparing for ungdom (BSU)
- øke makstiden for utleie av borettslagsleiligheter fra tre til fem år
- innføre saldoavskrivning for boligutleie

Valg og demokrati

Norge har et av verdens mest velutviklede demokratier. God valgdeltakelse og tillit til valghetningen og til institusjonene er avgjørende for at demokratiet skal overleve. Det er et selvstendig poeng at flest mulig velgere opplever at deres stemme blir hørt, og at de kan utøve innflytelse på samfunnet de lever i. Høyre vil derfor sikre større medbestemmelse i valg, slik at velgere reelt sett kan bli hørt om sammensetningene av alle folkevalgte organer.

Land som ikke vil det liberale demokratiet vel, oppmuntrer til polarisering og splittelse. Demokratiet svekkes også innenfra i land hvor det tidligere ble antatt å stå støtt. Falsk informasjon er igjen på fremmarsj og truer grunnlaget for en opplyst meningsdannelse og frie valg. Det påhviler alle partier, opinionsdannere og mediene et ansvar for en åpen og respektfull debatt.

Også norske valg er utsatt for påvirkning fra autoritære aktører. Høyre vil arbeide både nasjonalt og sammen med våre allierte for å hindre at valgpåvirkning finner sted, og for å minimere konsekvensene hvis det skjer. Kunstig intelligens gir nye muligheter for ondsinnede aktører, og det er avgjørende at denne risikoen begrenses.

Høyre vil

- gi velgerne muligheten til i større grad å påvirke personsammensetningen av Stortinget ved stortingsvalg, for eksempel ved at de kan sette kryss ved personer på listen som de helst ønsker skal velges inn
- verne om det konstitusjonelle monarkiet som styringsform
- sikre valg i Norge mot utenlandsk påvirkning ved å forsterke valgprosessene, samt styrke myndighetenes arbeid med å forebygge og avdekke mulige påvirkningsoperasjoner
- etablere mekanismer for å håndtere risikoen kunstig intelligens medfører for gjennomføring av valg og demokratisk diskusjon
- øke kunnskapen om trusselen autoritære krefter kan utgjøre for vårt samfunn, og bedre evnen til å gjenkjenne falsk informasjon
- styrke forskningen på holdninger til demokrati og radikaliseringsprosess, med sikte på å identifisere årsakssammenhenger og effektive tiltak for å verne om demokratiet
- styrke undervisning i skolen som støtter opp om demokratisk beredskap, inkludert evne til å skille ekte og falsk informasjon og bevissthet om at det finnes ondsinnede aktører som søker å påvirke med sikte på å ramme det norske demokratiet
- styrke opplæring i demokrati og medborgerskap, for eksempel ved å sørge for at flere skoleelever, fra hele landet, får mulighet til å besøke tidligere fange- og konsentrasjonsleirer